

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ काण्डम् १ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

इ॒षे त्वो॒र्जे त्वा॑ वा॒यवः॑ स्थोपा॒यवः॑ स्थ दे॒वो वः॑
सवि॒ता प्रा॑र्पयतु श्रेष्ठ॑तमाय॒ कर्म॑ण॒ आ प्या॑यध्वमघ्निया
देवभा॒गमूर्ज॑स्वतीः पय॑स्वतीः प्र॒जाव॑तीरनमी॒वा अ॑य॒क्ष्मा मा
वः स्तेन॑ ई॒शत॒ माऽघ॑श॒सो रु॒द्रस्य॑ हे॒तिः परि॑ वो वृणक्तु
ध्रु॒वा अ॒स्मिन्गोप॑तौ स्यात ब॒ह्वीर्य॑ज॒मान॑स्य प॒शून्पा॑हि॥ (१)

इ॒षे त्रि॑च॒त्वारि॑शत्॥ [१]

य॒ज्ञस्य॑ घोष॑द॒सि प्र॒त्युष्ट॑र॒क्षः प्र॒त्युष्टा॑ अ॒रा॒तयः॑
प्रेय॑म॒गाद्धि॑षणा॒ ब॒र्हिर॑च्छ॒ मनु॑ना कृ॒ता स्व॒धया॑ वि॒त॑ष्टा
त आ॒व॑हन्ति क॒वयः॑ पु॒रस्ता॑द्दे॒वेभ्यो॑ जुष्ट॑मि॒ह ब॒र्हिरा॑सदे॒
दे॒वानां॑ परि॑षू॒तम॑सि व॒र्षवृ॑द्धम॒सि दे॒व॑ब॒र्हिर्मा त्वा॑ऽन्व॒ङ्गा
ति॒र्यक्प॑र्व॒ ते रा॒ध्या॑समाच्छे॒त्ता ते मा रि॑षं दे॒व॑ब॒र्हिः
श॒तव॑ल्शं वि रो॑ह स॒हस्र॑वल्शा (२)

वि व॒यं रु॒हेम पृथि॒व्याः स॒म्पृचः॑ पा॒हि सु॒स॒म्भृतां॑ त्वा
स॒म्भ॒राम्यदि॑त्यै रा॒स्नाऽसी॒न्द्रा॒ण्यै स॒न्नह॑नं पू॒षा ते॑ ग्र॒न्थिं ग्र॑थातु
स ते॒ माऽऽस्था॒दिन्द्र॑स्य त्वा बा॒हुभ्या॑मुद्यच्छे बृह॒स्पते॑र्मूर्धा
ह॑राम्युर्वन्तरि॑क्षमन्वि॒हि दे॒वङ्ग॑मम॑सि॥ (३)

सहस्र॑वल॒शा अ॒ष्टात्रिं॑शच्च॥ _____ [२]

शु॒भ्रध्वं॑ दै॒व्याय॑ कर्म॒णे दे॒वय॑ज्यायै मा॒तरि॒श्व॒नो घ॒र्मोऽसि॑
द्यौर॑सि पृथि॒व्यासि॑ वि॒श्वधा॑या अ॒सि पर॑मे॒ण धा॒म्रा दृ॒ह॒स्व
मा ह्वा॒र्वसू॑नां प॒वित्र॑मसि श॒तधा॑रं वसू॑नां प॒वित्र॑मसि
स॒हस्र॑धारं हु॒तः स्तो॒को हु॒तो द्र॒प्सोऽग्न॑ये बृह॒ते ना॒काय॑
स्वाहा द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑ सा वि॒श्वायुः॑ सा वि॒श्वव्य॑चाः
सा वि॒श्वक॑र्मा स॒म्पृच्य॑ध्वमृ॒तावरी॑रू॒र्मिणी॑र्मधु॒मत्त॑मा म॒न्द्रा
धन॑स्य सा॒तये॑ सोमे॒न त्वाऽऽत॑न॒च्मीन्द्रा॑य दधि वि॒ष्णो
ह॒व्यं र॑क्षस्व॥ (४)

सोमे॑ना॒ष्टौ च॑॥ _____ [३]

कर्म॒णे वां दे॒वेभ्यः॑ श॒केयं॑ वे॒षाय॑ त्वा प्र॒त्युष्ट॑ रक्षः प्र॒त्युष्टा
अ॒रा॒तयो॑ धूर॑सि धूर्व॒ धूर्व॑न्तं धूर्व॒ तं योऽस्मान्धूर्व॑ति तं धूर्व॒

यं वयं धूर्वा॑म॒स्त्वं दे॒वाना॑म॒सि स॒स्त्रित॑मं प॒प्रित॑मं जुष्ट॑तमं
व॒ह्नि॒तमं दे॒व॒हू॒तम॒म॒हु॒तम॑सि ह॒वि॒र्धानं॑ द॒ह॒स्व मा ह्वा॑र्मि॒त्रस्य॑
त्वा चक्षु॑षा प्रेक्षे॒ मा भे॑र्मा सं वि॒क्था मा त्वा॑ (५)

हि॒सि॒षमु॑रु वा॒ताय॑ दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒स॒वे-
ऽश्वि॑नो॒र्बा॒हुभ्या॑ पृ॒ष्णो ह॒स्ताभ्या॑म॒ग्नये॑ जुष्टं निर्व॒पाम्य॑ग्री-
षोमा॑भ्यामिदं दे॒वाना॑मिदमु॒ नः स॒ह स्फा॑त्यै त्वा
नारा॑त्यै सुव॑र॒भि वि र॒ख्ये॑षं वै॒श्वान॑रं ज्योति॑र्द॒ह॒न्ता॒न्दुर्या॑
द्यावा॑पृथि॒व्यो रु॒र्वन्तरि॑क्ष॒मन्वि॒ह्यदि॑त्यास्त्वो॒पस्थे॑ सादया॒म्यग्ने॑
ह॒व्यं र॑क्षस्व॥ (६)

मा त्वा षट्त्वारि॑ंशच्च॥ [४]

दे॒वो वः॑ स॒वितो॑त्पु॒नात्व॑च्छि॒द्रेण॑ प॒वित्रे॑ण व॒सोः सूर्य॑स्य
र॒श्मि॒भिरा॑पो दे॒वीर॑ग्रेपुवो अ॒ग्रेगु॑वोऽग्रे इ॒मं य॒ज्ञं न॑य॒ताग्रे॑
य॒ज्ञप॑तिं धत्त युष्मा॒निन्द्रो॑ऽवृणीत वृ॒त्रतूर्ये॑ यू॒यमिन्द्र॑मवृणीध्वं
वृ॒त्रतूर्ये॑ प्रोक्षि॑ताः स्था॒ग्नये॑ वो जुष्टं प्रोक्षा॑म्य॒ग्रीषोमा॑भ्या॒
शु॒न्धध्वं॑ दै॒व्याय॑ कर्म॒णे दे॒वय॑ज्याया॒ अव॑धूत॒ रक्षो॑ऽव॒धूता॒
अ॒रा॒तयो॑ऽदि॒त्यास्त्वग॑सि॒ प्रति॑ त्वा (७)

पृथिवी वै॑त्त्वधि॒षव॑णमसि वानस्प॒त्यं प्रति॒ त्वा-
 ऽदि॒त्या॒स्त्वग्वे॑त्त्व॒ग्नेस्त॒नूर॑सि वा॒चो वि॒सर्ज॑नं दे॒ववी॑तये त्वा
 गृ॒ह्णाम्यद्रि॑रसि वानस्प॒त्यः स इ॒दं दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यः सु॒शमि॑
 शमि॒ष्वेष॑मा व॒दोर्ज॑मा व॒द द्यु॒मद्व॑दत व॒यः स॑ङ्घा॒तं जे॑ष्म
 व॒र॒षवृ॑द्धमसि॒ प्रति॒ त्वा व॒र॒षवृ॑द्धं वे॒त्तु परा॑पू॒तः रक्षः॑
 परा॑पू॒ता अ॒रा॒तयो॑ रक्ष॑सां भा॒गोऽसि॑ वा॒युर्वो॑ वि॒वि॒नक्तु॑ दे॒वो
 वः सवि॒ता हि॒र॒ण्यपा॑णिः॒ प्रति॒ गृ॒ह्णातु॥ (८)

त्वा भा॒ग एका॑दश च॥ _____ [५]

अव॑धू॒तः रक्षो॑ऽव॑धू॒ता अ॒रा॒तयो॑ऽदि॒त्या॒स्त्वग॑सि॒ प्रति॒ त्वा
 पृथि॒वी वै॑त्तु दि॒वः स्क्व॑म्भ॒निर॑सि॒ प्रति॒ त्वाऽदि॒त्या॒स्त्वग्वे॑त्तु
 धि॒षणा॑ऽसि पर्व॒त्या प्रति॒ त्वा दि॒वः स्क्व॑म्भ॒निर्वे॑त्तु धि॒षणा॑-
 ऽसि पा॒र्वते॑यी॒ प्रति॒ त्वा पर्व॑तिर्वे॒त्तु दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः
 प्र॑स॒वेऽश्वि॑नो॒र्बा॒हुभ्या॑ं पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्या॒मधि॑वपामि धा॒न्यम॑सि
 धि॒नुहि॑ दे॒वान्प्रा॑णाय॒ त्वाऽपा॑नाय॒ त्वा व्या॑नाय॒ त्वा दी॒र्घाम॑नु
 प्र॑सि॒तिमा॑युषे धां दे॒वो वः सवि॒ता हि॒र॒ण्यपा॑णिः॒ प्रति॒
 गृ॒ह्णातु॥ (९)

प्रा॒णाय॑ त्वा पञ्च॑दश च॥ _____ [६]

धृष्टिरसि ब्रह्मं यच्छापां ऽग्ने ऽग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादं
 सेधा देवयजं वह निदग्धं रक्षो निदग्धा अरातयो ध्रुवमसि
 पृथिवीं दृ२हा ऽऽयुर्दृ२ह प्रजां दृ२ह सजातानस्मै यजमानाय
 पर्यूह धृत्रमस्यन्तरिक्षं दृ२ह प्राणं दृ२हापानं दृ२ह सजाता-
 नस्मै यजमानाय पर्यूह धरुणमसि दिवं दृ२ह चक्षुर् (१०)

दृ२ह श्रोत्रं दृ२ह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह
 धर्मा ऽसि दिशो दृ२ह योनिं दृ२ह प्रजां दृ२ह
 सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह चितः स्थ प्रजामस्मै
 रयिमस्मै सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह भृगूणामङ्गिरसां
 तपसा तप्यध्वं यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति वेधसः।
 पूष्णस्तान्यपि व्रत इन्द्रवायू वि मुञ्चताम्॥ (११)

चक्षुर्गृष्टाचत्वारिंशच्च॥ _____ [७]

सं वपामि समापो अद्भिरङ्गमतु समोषधयो रसेन
 स२ रेवतीर्जगतीभिर्मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वमद्भ्यः परि
 प्रजाताः स्थ समद्भिः पृच्यध्वं जनयत्यै त्वा सं यौम्यग्रयै
 त्वा ऽग्नीषोमाभ्यां मुखस्य शिरो ऽसि घर्मो ऽसि विश्वायुरु

प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतां त्वचं गृहीष्वाऽन्तरितं
 रक्षोऽन्तरिता अरातयो देवस्त्वा सविता श्रपयतु वर्षष्टे
 अधि नाकेऽग्निस्ते तनुवं माऽति धागग्ने हव्यं रक्षस्व
 सं ब्रह्मणा पृच्यस्वैकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय
 स्वाहा॥ (१२)

सविता द्वाविंशतिश्च॥ [८]

आदद् इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः शततेजा
 वायुरसि तिग्मतेजाः पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मूलं मा
 हिंसिषमपहतोऽरुः पृथिव्यै व्रजं गच्छ गोस्थानं वर्षतु
 ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां परावति शतेन पाशैर्यो-
 ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौगपहतोऽरुः
 पृथिव्यै देवयजन्यै व्रजं (१३)

गच्छ गोस्थानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां
 परावति शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा
 मौगपहतोऽरुः पृथिव्या अदेवयजनो व्रजं गच्छ गोस्थानं
 वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां परावति शतेन
 पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा (१४)

मौ॒ग॒रु॒स्ते दि॒वं मा स्का॒न् वस॑वस्त्वा॒ परि॑गृह्णन्तु
 गा॒य॒त्रेण॒ छन्द॑सा रु॒द्रास्त्वा॒ परि॑गृह्णन्तु त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑साऽ-
 ऽदि॒त्यास्त्वा॒ परि॑गृह्णन्तु जा॒ग॒तेन॒ छन्द॑सा दे॒वस्य॑ सवि॒तुः
 स॒वे क॒र्म कृ॑ण्वन्ति वे॒धसं ऋ॒तम॑स्यृ॒तस॑दनमस्यृ॒तश्री॑र॒सि
 धा अ॑सि स्व॒धा अ॑स्यु॒र्वी चा॑सि वस्वी॑ चा॒सि पु॒रा कू॑रस्य
 वि॒सृ॒पो वि॑र॒प्शि॒न्नु॒दा॒दाय॑ पृथि॒वीं जी॑रदा॒नुर्या॑मैर॒यं च॒न्द्रम॑सि
 स्व॒धाभि॑स्ता॒न्धीरा॑सो अनु॒दृश्य॑ यजन्ते॥ (१५)

दे॒व॒य॒ज॒न्यै व्र॒जन्त॑मतो॒ मा वि॑र॒प्शि॒न्नेका॑दश च॥ [१]

प्र॒त्युष्ट॑ꣳ रक्षः॒ प्र॒त्युष्टा॒ अरा॑तयोऽग्ने॒र्वस्ते॑जि॒ष्ठेन॒ तेज॑सा॒
 नि॒ष्ट॒पामि॒ गो॒ष्ठं मा निर्मृ॑क्षं वा॒जिनं॑ त्वा स॒पत्न॑साहꣳ
 सम्मा॑ज्मि॒ वाचं॑ प्रा॒णं चक्षुः॑ श्रोत्रं॑ प्र॒जां योनिं॑ मा निर्मृ॑क्षं
 वा॒जिनीं॑ त्वा स॒पत्न॑साहीꣳ सम्मा॑ज्म्या॒शासा॑ना सौम॒न॒सं
 प्र॒जाꣳ सौभा॑ग्यं त॒नूम्। अ॒ग्नेर॑नु॒व्रता॑ भू॒त्वा सन्न॑ह्ये सु॒कृता॑य॒
 कम्। सु॒प्र॒जस॑स्त्वा व॒यꣳ सु॒पत्नी॑रुपं (१६)

सेदि॒म। अ॒ग्ने स॒पत्न॑द॒म्भ॒न॒मद॑ब्धासो अदा॑भ्यम्। इ॒मं
 वि॒ष्या॑मि वरु॑णस्य॒ पाशं॑ यम॒ब॒ध्री॒त स॒वि॒ता सु॒शेवः॑। धा॒तुश्च॒
 यो॒नौ सु॒कृ॒तस्य॑ लो॒के स्यो॒नं मै स॒ह प॒त्या करो॑मि।

समायुषा सम्प्रजया समग्ने वर्चसा पुनः। सम्पत्नी पत्याऽहं
गच्छे समात्मा तनुवा मम। महीनां पयोऽस्योषधीनां
रसस्तस्य तेऽक्षीयमाणस्य निर् (१७)

वंपामि महीनां पयोऽस्योषधीनां रसोऽदब्धेन त्वा
चक्षुषाऽवैक्षे सुप्रजास्त्वाय तेजोऽसि तेजोऽनु प्रेह्यग्निस्ते
तेजो मा वि नैदग्नेर्जिह्वाऽसि सुभूर्देवानां धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो
यजुषेयजुषे भव शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजोऽसि देवो वः
सवितोत्पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः
शुक्रं त्वा शुक्रायां धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे गृह्णामि
ज्योतिस्त्वा ज्योतिष्यर्चिस्त्वाऽर्चिषि धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो
यजुषेयजुषे गृह्णामि॥ (१८)

उप नी रश्मिभिः शुक्रं षोडश च॥ [१०]

कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्नये त्वा स्वाहा वेदिरसि बर्हिषे त्वा
स्वाहा बर्हिरसि सुग्न्यस्त्वा स्वाहा दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा
पृथिव्यै त्वा स्वधा पितृभ्य ऊर्गभव बर्हिषद्भ्य ऊर्जा पृथिवीं
गच्छत विष्णोः स्तूपोऽस्यूर्णाम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थं

दे॒वेभ्यो॑ गन्ध॒र्वोऽसि॑ वि॒श्वाव॑सुर्वि॒श्वस्मा॑दी॒षतो॑ यज॑मानस्य
परि॒धिरि॒ड ईडि॑त इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि (१९)

दक्षि॑णो यज॑मानस्य परि॒धिरि॒ड ईडि॑तो मि॒त्रावरु॑णौ
त्वोत्तर॑तः परि॒धत्तां ध्रु॑वेण॒ धर्म॑णा॒ यज॑मानस्य परि॒धिरि॒ड
ईडि॑तः सूर्य॑स्त्वा पु॒रस्ता॑त्पातु॒ कस्या॑श्चिद॒भि॒शस्त्या॑
वी॒तिहो॑त्रं त्वा कवे॑ द्युमन्त॑ꣳ समि॑धीम॒ह्यग्रे॑ बृहन्त॑मध्व॒रे
वि॒शो य॒न्त्रे स्थो॑ वसू॑नाꣳ रु॒द्राणा॑मादि॒त्यानाꣳ सद॑सि सीद
जुहू॑रुप॒भृद्भुवा॑ऽसि घृ॒ताची॑ नाम्ना॑ प्रि॒येण॒ नाम्ना॑ प्रि॒ये सद॑सि
सीद॑ता अ॒सद॑न्त्सुकृ॒तस्य॑ लो॒के ता वि॑ष्णो पाहि पा॒हि य॒ज्ञं
पा॒हि य॒ज्ञप॑तिं पा॒हि मां य॑ज्ञ॒निय॑म्॥ (२०)

बा॒हुर॑सि प्रि॒ये सद॑सि पञ्चदश च॥ [११]

भुव॑नमसि॒ वि प्र॑थ॒स्वाग्रे॑ यष्ट॑रि॒दं नमः॑। जु॒हेह्य॑ग्निस्त्वा॑
ह्वय॑ति देव॒य॒ज्याया॑ उप॑भृदेहि॒ देव॑स्त्वा सवि॒ता ह्वय॑ति
देव॒य॒ज्याया॑ अ॒ग्नावि॑ष्णू मा वा॒मव॑ क्रमिषं॒ वि जि॑हाथां
मा मा॒ सन्ता॑प्तं लो॒कं मे॑ लो॒ककृ॑तौ कृणु॑तं वि॒ष्णोः
स्थान॑मसी॒त इन्द्रो॑ अकृ॒णोद्दी॒र्याणि॑ समा॒रभ्यो॑र्ध्वो अ॒ध्वरो

दिविस्पृशमहुतो यज्ञो यज्ञपतेरिन्द्रावान्त्स्वाहा बृहद्वाः पाहि
माँऽग्ने दुश्चरितादा मा सुचरिते भज मुखस्य शिरोऽसि सं
ज्योतिषा ज्योतिरङ्गाम्॥ (२१)

अहुत् एकविंशतिश्च॥ [१२]

वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत्। अथा सपत्ना५ इन्द्रो
मे निग्राभेणाधरा५ अकः। उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म देवा
अवीवृधन्। अथा सपत्नानिन्द्राग्री मे विषूचीनान्व्यस्यताम्।
वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वाऽऽदित्येभ्यस्त्वाऽक्त५ रिहाणा
वियन्तु वयः। प्रजां योनिं मा निर्मृक्षमा प्यायन्तामाप
ओषधयो मरुतां पृषतयः स्थ दिवं (२२)

गच्छ ततो नो वृष्टिमेरय। आयुष्पा अग्नेऽस्यायुर्मे पाहि
चक्षुष्पा अग्नेऽसि चक्षुर्मे पाहि ध्रुवाऽसि यं परिधिं पर्यधत्था
अग्ने देव पुणिभिर्वीयमाणः। तन्त एतमनु जोषं भरामि नेदेष
त्वदपचेतयातै यज्ञस्य पाथ उप समित५ सः५ स्रावभागाः
स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठा बर्हिषदश्च (२३)

देवा इमां वाचमभि विश्वे गृणन्त आसद्यास्मिन्बर्हिषि
मादयध्वमग्नेर्वामपन्नगृहस्य सदसि सादयामि सुम्नाय सुम्निनी

सु॒म्ने मा॑ धत्तं धु॒रि धु॒र्यौ पा॒त॒म॒ग्नेऽद॒व्या॒योऽशी॑ततनो पा॒हि
 मा॒ऽद्य दि॒वः पा॒हि प्र॑सित्यै पा॒हि दु॒रि॑ष्ठ्यै पा॒हि दु॒र॒द्भ॒न्यै
 पा॒हि दु॒श्च॑रिता॒दवि॑षन्नः पि॒तुं कृ॑णु सु॒षदा॒ योनि॑ः॒ स्वाहा॒
 दे॒वा गा॑तुविदो गा॒तुं वि॒त्वा गा॒तुमि॑त॒ मन॑सस्पत इ॒मं नो॑ दे॒व
 दे॒वेषु॑ य॒ज्ञः स्वाहा॑ वा॒चि स्वाहा॑ वा॒ते धाः॥ (२४)

दिवंश्च वि॒त्वा गा॒तुन्न॑योदश च॥ _____ [१३]

उ॒भा वा॑मिन्द्रा॒ग्नी आ॒हुव॑ध्या॒ उ॒भा रा॑धंसः सु॒ह मा॑दय॒ध्व्यै।
 उ॒भा दा॒तारा॑वि॒षाः र॑यी॒णामु॒भा वा॑जस्य सा॒तये॑ हुवे
 वाम्। अ॒श्रव॑ः हि भू॒रि॒दाव॑त्तरा वा॒ वि जा॑मातुरु॒त वा॑ घा
 स्या॒लात्। अथा॒ सोम॑स्य॒ प्रय॑ती यु॒वभ्या॑मिन्द्रा॒ग्नी स्तोमं॑
 जन॑यामि नव्यम्। इन्द्रा॒ग्नी नव॑तिं पु॒रो दा॑सप॒त्नीर॑धूनुतम्।
 सा॒कमे॑के॒न क॑र्मणा। शुचिं॑ नु स्तोमं॑ नव॑जातम॒द्येन्द्रा॑ग्नी
 वृ॒त्रह॑णा जुषेथा॑म्॥ (२५)

उ॒भा हि वा॑ः सु॒हवा॒ जोह॑वीमि॒ ता वा॑जः॒ स॒द्य
 उ॑श॒ते धे॑ष्ठा॑। व॒यमु॑ त्वा पथस्पते॒ रथं॑ न वा॑जसा॒तये।
 धि॒ये पू॑षन्नयु॒ज्महि॑। प॒थस्प॑थः परि॑पतिं वच॒स्या का॑मै॒न
 कृ॒तो अ॒भ्या॑नड॒र्कम्। स नो॑ रा॒सच्छु॑रुधंश्चन्द्रा॒ग्रा धि॑यं

धिय॑ः सीषधाति॑ प्र पूषा॑। क्षेत्रस्य॑ पति॑ना वय॑ः हितेनै॑व
जयाम॑सि। गामश्च॑ पोषयित्वा स नो॑ (२६)

मृडाती॑दृशे॑। क्षेत्रस्य॑ पते॑ मधु॑मन्तमूर्मि॑ धे॒नुरिव॑ पयो॑
अ॒स्मासु॑ धुक्ष्व। म॒धुश्चुतं॑ घृ॒तमिव॑ सु॒पूतमृ॑तस्य॑ नः पत॑यो
मृडय॑न्तु। अ॒ग्ने नय॑ सु॒पथा॑ रा॒ये अ॒स्मान् विश्वा॑नि दे॒व
व॒युना॑नि वि॒द्वान्। यु॒यो॒ध्यस्म॑ञ्जु॒हुरा॒णमे॒नो भूयि॑ष्ठान्ते॒ नम॑
उक्तिं॑ विधेम। आ दे॒वाना॑मपि॒ पन्था॑मगन्म॒ यच्छु॑क्रवा॑म
तदनु॑ प्रवो॑दुम्। अ॒ग्निर्वि॒द्वान्त्स य॑जा॒त् (२७)

सेदु॑ होता॒ सो अ॑ध्व॒रान्त्स ऋ॑तून्कल्पयाति। यद्वाहि॑ष्ठं
तद॒ग्नये॑ बृ॒हदर्च॑ विभावसो। म॒हिषी॑व त्व॒द्रयि॑स्त्वद्वाजा॒
उदी॑रते। अ॒ग्ने त्वं पा॑रया॒ नव्यो॑ अ॒स्मान्त्स्व॒स्तिभि॑रति॒
दुर्गा॑णि॒ विश्वा॑। पू॒श्च पृ॑थ्वी ब॒हुला न॑ उ॒र्वी भवा॑ तो॒काय॑
तन॑याय॒ शं योः। त्वम॑ग्ने व्रत॒पा अ॑सि दे॒व आ म॒र्त्येष्वा॑।
त्वं य॒ज्ञेष्वी॑ड्यः। यद्वो॑ व॒यं प्र॑मिनाम॒ व्रतानि॑ वि॒दुषा॑ दे॒वा
अवि॑दुष्टरासः। अ॒ग्निष्ट॒द्विश्च॒मा पृ॑णाति वि॒द्वान् येभि॑र्दे॒वाः
ऋ॑तुभिः कल्पयाति॥ (२८)

[इ॒षे त्वां य॒ज्ञस्य॒ शु॒न्ध॒ध्वं कर्म॑णे दे॒वोऽव॑धूत॒न्धृष्टिः॑ सं व॑पा॒म्या द॑दे प्रत्यु॑ष्टं कृ॒ष्णोऽसि॑
भु॒वंन॑मसि॒ वाज॑स्यो॒भा वां चतु॑र्दश॥14॥ इ॒षे दृ॒हं भु॑वंन॒मृष्टा॑वि॒शतिः॥28॥ इ॒षे त्वां
क॒ल्पया॑ति॥]

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

आप॑ उ॒न्दन्तु जी॒वसे॑ दी॒र्घायु॑त्वाय॒ वर्च॑स॒ ओष॑धे
त्राय॑स्वैन॒ः स्वधि॑ते॒ मेन॑ हि॒सीर्दे॑व॒श्रूरे॑तानि॒ प्र व॑पे
स्व॒स्त्युत्त॑राण्यशी॒याऽऽपो॑ अ॒स्मान्मा॒तरः॑ शु॒न्धन्तु॑ घृ॒तेन॑ नो
घृ॒तपु॑वः पुनन्तु॒ विश्व॑म॒स्मत्प्र व॑हन्तु रि॒प्रमु॑दा॒भ्यः शुचि॑रा
पू॒त ए॑मि॒ सोम॑स्य त॒नूर॑सि त॒नुवं॑ मे पाहि॒ मही॑नां पयो॑ऽसि
वर्चो॑धा अ॑सि॒ वर्चो॑ (१)

मयि॑ धेहि वृ॒त्रस्य॑ क॒नीनि॑काऽसि चक्षु॑ष्पा अ॑सि॒
चक्षु॑र्मे पाहि चि॒त्पति॑स्त्वा पुनातु वा॒क्पति॑स्त्वा पुनातु
दे॒वस्त्वा स॑वि॒ता पु॑ना॒त्वच्छि॑द्रेण प॒वित्रे॑ण॒ वसोः॑ सूर्य॑स्य
र॒श्मिभि॑स्तस्य॒ ते प॑वित्रपते प॒वित्रे॑ण॒ यस्मै॑ कं पु॒ने
तच्छि॑केय॒मा वो॑ दे॒वास ई॑महे सत्य॑धर्माणो अध्व॒रे यद्वो॑
दे॒वास आ॑गुरे यज्ञि॑यासो॒ हवा॑मह॒ इन्द्रा॑ग्नी॒ द्यावा॑पृथि॒वी आप॑

ओषधीस्त्वं दीक्षाणामधिपतिरसीह मा सन्तं पाहि॥ (२)

वर्च ओषधीरष्टौ च॥ [१]

आकू॑त्यै प्र॒युजे॑ऽग्नये॒ स्वाहा॑ मे॒धायै॑ मन॑सेऽग्नये॒ स्वाहा॑
दी॒क्षायै॑ तप॑सेऽग्नये॒ स्वाहा॑ सर॑स्वत्यै पू॒ष्णेऽग्नये॒ स्वाहा॑ऽऽपो॑
देवी॑र्बृ॒हती॑र्वि॒श्वश॑म्भुवो॒ द्यावा॑पृथि॒वी उ॒र्वन्तरि॑क्षं बृ॒हस्पति॑र्नो
ह॒विषा॑ वृ॒धातु॑ स्वाहा॒ विश्वे॑ दे॒वस्य॑ ने॒तुर्म॑र्तोऽवृणीत स॒ख्यं
विश्वे॑ रा॒य इ॒षुध्य॑सि द्यु॒म्रं वृ॑णीत पु॒ष्यसे॒ स्वाह॑र्खा॒मयोः
शिल्पे॑ स्थ॒स्ते वा॒मा र॑भे ते मां (३)

पा॒त॒माऽस्य॑ य॒ज्ञस्यो॑द॒च इ॒मां धि॒यः॑ शिक्ष॑माणस्य दे॒व
ऋतुं॑ दक्षं॑ वरुण॒ सः शि॑शाधि॒ यया॑ऽति॒ विश्वा॑ दुरि॒ता तरे॑म
सु॒त॒र्मा॑ण॒मधि॑ नावः॑ रुहे॒मोर्ग॑स्याङ्गि॒रस्यूर्ण॑म्रदा ऊ॒र्जं मे॑ यच्छ
पा॒हि मा॒ मा मां॑ हिः॒सीर्वि॑ष्णोः शर्मा॑सि शर्म॒ यज॑मानस्य शर्म
मे॑ यच्छ॒ नक्ष॑त्राणां मा॒ऽतीका॑शात् पा॒हीन्द्र॑स्य॒ योनि॑रसि (४)

मा मां॑ हिः॒सीः कृ॒ष्यै त्वा॑ सु॒स॒स्यायै॑ सु॒पिप्प॒लाभ्य॑स्त्वौष॑धे-
धी॒भ्यः॑ सू॒प॒स्था दे॒वो वन॑स्पति॒रूर्ध्वो मां॑ पा॒ह्योद॑चः स्वाहा॑ य॒ज्ञं
मन॑सा॒ स्वाहा॑ द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑ः स्वा॒होरो॒रन्तरि॑क्षा॒त्स्वाहा॑

य॒ज्ञं वा॒ता॒दा र॑भे॥ (५)

मा यो॒नि॒र॒सि त्रि॒श॒च्चा॥ [२]

दै॒वीं धि॒यं म॒नाम॑हे सु॒मृ॒डी॒काम॑भि॒ष्टये॑ वर्चो॒धां य॒ज्ञवा॑ह॒सः
सु॒पा॒रा नो॑ अ॒स॒द्व॒शे॑। ये दे॒वा म॒नो॑जा॒ता म॒नो॒यु॒जः सु॒द॒क्षा
दक्ष॑पि॒ता॒स्ते नः॑ पा॒न्तु ते नो॑ऽव॒न्तु तेभ्यो॑ न॒म॒स्तेभ्यः॑ स्वाहा-
ऽग्ने॑ त्व॒ सु जा॑गृ॒हि व॒यः सु॑ म॒न्दि॒षीम॑हि गो॒पा॒य नः॑
स्व॒स्तये॑ प्र॒बुधे॑ नः॒ पुन॑र्ददः। त्वम॑ग्ने व्र॒त॒पा अ॑सि दे॒व आ
म॒र्त्येष्वा॑। त्वं (६)

य॒ज्ञेष्वी॑ड्यः॥ वि॒श्वे दे॒वा अ॒भि मा॒ माऽव॑वृ॒त्रन् पू॒षा स॒न्या
सोमो॑ रा॒ध॑सा दे॒वः स॒वि॒ता वसो॑र्वसु॒दावा॒ रा॒स्वेय॑त्सो॒माऽ-
ऽभू॒यो भ॑र मा पृ॒णन्पू॒र्त्या वि॒ रा॑धि॒ माऽह॑मायु॒षा च॒न्द्रम॑सि
मम॑ भो॒गाय॑ भव॒ वस्त्र॑म॒सि मम॑ भो॒गाय॑ भवो॒स्त्राऽसि॑ मम॑
भो॒गाय॑ भव॒ हयो॑ऽसि॒ मम॑ भो॒गाय॑ भव॒ (७)

छा॒गो॑ऽसि॒ मम॑ भो॒गाय॑ भव॒ मे॒षो॑ऽसि॒ मम॑ भो॒गाय॑ भव॒
वा॒यवे॑ त्वा॒ वरु॑णाय॒ त्वा नि॒र॒ऋ॒त्यै त्वा रु॒द्राय॑ त्वा दे॒वी॒रापो॑
अपां॑ नपा॒द्य ऊ॒र्मि॒र्ह॒विष्य॑ इन्द्रि॒यावा॑न्म॒दि॒न्त॑म॒स्तं वो॒ मा-
ऽव॑क्रमिष॒मच्छि॑न्नं तन्तुं पृथि॒व्या अनु॑ गे॒षं भ॒द्रा॒दभि॑ श्रेयः

प्रेहि बृहस्पतिः पुरएता ते अस्त्वथेमव स्य वर आ पृथिव्या
 आरे शत्रून् कृणुहि सर्ववीर एदमंगन्म देवयजनं पृथिव्या
 विश्वे देवा यदजुषन्त पूर्व ऋक्सामाभ्यां यजुषा सन्तरन्तो
 रायस्पोषेण समिषा मदेम॥ (८)

आ त्व९ हयोऽसि मम् भोगाय भव स्य पञ्चवि९शतिश्च॥ [३]

इयं ते शुक्र तनूरिदं वर्चस्तया सं भव भ्राजं गच्छ जूरसि
 धृता मनसा जुष्टा विष्णवे तस्यास्ते सत्यसंवसः प्रसवे वाचो
 यत्रमंशीय स्वाहा शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेव९ हविः सूर्यस्य
 चक्षुराऽरुहमग्नेरक्षणः कनीनिकां यदेतंशेभिरीयसे भ्राजमानो
 विपश्चिता चिदसि मनाऽसि धीरसि दक्षिणा- (९)

ऽसि यज्ञियाऽसि क्षत्रियाऽस्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णी सा
 नः सुप्राची सुप्रतीची सं भव मित्रस्त्वा पदि बध्नातु पूषा-
 ऽध्वनः पात्विन्द्रायाध्यक्षायानु त्वा माता मन्यतामनु पिताऽनु
 भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः सा दैवि देवमच्छेहीन्द्राय
 सोम९ रुद्रस्त्वाऽऽवर्तयतु मित्रस्य पथा स्वस्ति सोमसखा
 पुनरेहि सह रय्या॥ (१०)

दक्षिणा सोमसखा पञ्च च॥ [४]

वस्व्यसि रुद्राऽस्यदितिरस्यादित्याऽसि शुक्राऽसि
 चन्द्राऽसि बृहस्पतिस्त्वा सुमे रण्वतु रुद्रो वसुभिरा चिकेतु
 पृथिव्यास्त्वा मूर्धन्ना जिघर्मि देवयजन् इडायाः पदे घृतवति
 स्वाहा परिलिखितः रक्षः परिलिखिता अरांतय इदमहः
 रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं
 द्विष्म इदमस्य ग्रीवा (११)

अपि कृन्ताम्यस्मे रायस्त्वे रायस्तोते रायः सं देवि
 देव्योर्वश्या पश्यस्व त्वष्टीमती ते सपेय सुरेता रेतो
 दधाना वीरं विदेय तवं सन्दृशि माऽहः रायस्पोषेण वि
 योषम्॥ (१२)

अस्य ग्रीवा एकान्नत्रिंशच्च॥ [५]

अःशुना ते अःशुः पृच्यतां परुषा परुर्गन्धस्ते काममवतु
 मदाय रसो अच्युतोऽमात्योऽसि शुक्रस्ते ग्रहोऽभि त्यं
 देवः सवितारमूण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसंवसः
 रत्नधामभि प्रियं मतिमूर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतथ्सवीमनि
 हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा सुवः। प्रजाभ्यस्त्वा
 प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा प्रजास्त्वमनु प्राणिहि प्रजास्त्वामनु

प्राणन्तु॥ (१३)

अनुं सप्त च॥ _____ [६]

सोमं ते क्रीणाम्यू॒र्जस्व॑न्तं पय॑स्व॒न्तं वी॒र्या॑वन्तमभिमाति-
षाह॑ शु॒क्रं ते शु॒क्रेण॑ क्रीणामि च॒न्द्रं च॒न्द्रेणा॑मृतम॒मृते॑न
स॒म्यत्ते॒ गौर॑स्मे च॒न्द्राणि॑ तप॑सस्त॒नूर॑सि प्र॒जाप॑तेर्वर्ण॒स्तस्या॑स्ते
सह॑स्रपोषं पु॒ष्यन्त्या॑श्चर॒मेण॑ प॒शुना॑ क्रीणाम्य॒स्मे ते ब॑न्धु॒र्मयि॑
ते रा॒यः श्र॑यन्ताम॒स्मे ज्योतिः॑ सोमविक्र॒यिणि॑ तमो॑ मि॒त्रो
न ए॒हि सु॑मि॒त्रधा॒ इन्द्र॑स्यो॒रु मा वि॑श दक्षि॒णमु॑शन्न॒शन्त॑
स्यो॒नः स्यो॒नः स्वान॑ भ्राजाङ्घ्रि॒रे ब॑म्भारे हस्त॒ सुह॑स्त
कृ॒शान॑वे॒ते वः सोम॑क्रय॒णास्ता॑न्नक्षध्वं॒ मा वो द॑भन्न॥ (१४)

ऊरुं द्वाविंशतिश्च॥ _____ [७]

उ॒दायु॑षा स्वा॒युषो॑दोष॒धीना॑ रसे॒नोत्प॑र्जन्य॒स्य
शु॒ष्मेणो॑द॒स्थाम॑मृता॒ अनु॑। उ॒र्वन्तरि॑क्षमन्वि॒ह्यदि॑त्याः स॒दो-
ऽस्य॑दि॒त्याः स॒द आ॑सी॒दास्त॑भ्रा॒ह्मामृ॑ष॒भो अ॒न्तरि॑क्षममि॒मीत॑
व॒रि॒माणं॑ पृथि॒व्या आ॑सी॒दद्वि॑श्वा भुव॑नानि स॒म्राड्वि॑श्वे॒त्तानि॑
व॒रु॑णस्य व्र॒तानि॑ वने॑षु व्य॒न्तरि॑क्षं त॒तान् वा॒जम॑र्व॒त्सु प॑यो
अ॒घ्निया॑सु ह॒त्सु (१५)

ऋतुं वरुणो विक्ष्वंशं दिवि सूर्यमदधात्सोममद्रावुदुत्यं
जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः। दृशे विश्वाय सूर्यम्॥ उस्त्रावेतं
धूर्षाहावनश्च अवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ वरुणस्य स्कम्भनमसि
वरुणस्य स्कम्भसर्जनमसि प्रत्यस्तो वरुणस्य पाशः॥ (१६)

हृत्सु पञ्चत्रिंशच्च॥ [८]

प्रच्यवस्व भुवस्पते विश्वान्यभि धामानि मा त्वां परिपरी
विदन्मा त्वां परिपन्थिनो विदन्मा त्वा वृका अघायवो मा
गन्धर्वो विश्वावसुरा दधच्छेनो भूत्वा परा पत यजमानस्य
नो गृहे देवैः सङ्स्कृतं यजमानस्य स्वस्त्ययन्यस्यपि
पन्थामगस्महि स्वस्तिगामनेहसं येन विश्वाः परि द्विषो
वृणक्ति विन्दते वसु नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे
महो देवाय तदृतं संपर्यत दूरेदृशे देवजाताय केतवे
दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत वरुणस्य स्कम्भनमसि
वरुणस्य स्कम्भसर्जनमस्युन्मुक्तो वरुणस्य पाशः॥ (१७)

मित्रस्य त्रयोविंशतिश्च॥ [९]

अग्नेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा सोमस्याऽऽतिथ्यमसि
विष्णवे त्वाऽतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वाऽग्नये त्वा

रायस्पोष॑दा॒न्त्रे वि॒ष्णवे॑ त्वा श्ये॒नाय॑ त्वा सोम॒भृते॑ वि॒ष्णवे॑
 त्वा या ते॒ धामा॑नि ह॒विषा॑ यज॑न्ति ता ते॒ विश्वा॑ परि॒भूर॑स्तु
 य॒ज्ञं ग॑य॒स्फानः॑ प्र॒तर॑णः सु॒वीरोऽवी॑रहा प्र च॒रा सोम॑
 दुर्या॒नदि॑त्याः स॒दोऽस्य॑दि॒त्याः स॒द आ (१८)

सी॒द वरु॑णोऽसि धृ॒तव्र॑तो वा॒रुण॑म॒सि शं॒योर्दे॒वानां॑
 स॒ख्यान्मा॑ दे॒वाना॑म॒पस॑श्छि॒त्स्मह्या॑प॒तये॑ त्वा गृ॒ह्णामि॑
 परि॑प॒तये॑ त्वा गृ॒ह्णामि॑ त॒नून॑त्रे त्वा गृ॒ह्णामि॑ शा॒क्ररा॑य त्वा
 गृ॒ह्णामि॑ श॒क्मन्नो॑जि॒ष्ठाय॑ त्वा गृ॒ह्णाम्य॑ना॒धृष्ट॑म॒स्यना॑धृ॒ष्यं
 दे॒वाना॑मो॒जोऽभि॑शस्ति॒पा अ॑न॒भि॒शस्ते॑ऽन्य॒मनु॑ मे दी॒क्षां
 दी॒क्षाप॑ति॒र्मन्य॑ता॒मनु॑ त॒प॒स्तप॑स्पति॒रञ्ज॑सा स॒त्यमु॑प॒ गेष॑
 सु॒विते॑ मा॒ धाः॥ (१९)

आ मैकं च॥ _____ [१०]

अ॒शु॒रशु॑स्ते दे॒व सो॒माऽऽप्या॑यता॒मिन्द्रा॑यैक॒धन॑वि॒द
 आ तु॒भ्यमि॑न्द्रः प्यायता॒मा त्वमि॑न्द्रा॒य प्या॑य॒स्वाऽऽप्या॑य॒य
 स॒खीन्त्स॑न्या मे॒धया॑ स्व॒स्ति ते॑ दे॒व सोम॑ सु॒त्याम॑शी॒येष्टा॑
 रा॒यः प्रे॑षे भ॒गाय॑र्त॒मृत॑वादि॒भ्यो नमो॑ दि॒वे नमः॑ पृथि॒व्या
 अ॒ग्ने व्र॑तप॒ते त्वं व्र॑तानां व्र॒तप॑ति॒रसि॑ या म॒म त॒नूरे॑षा सा

त्वयि (२०)

या तव तनूरियः सा मयि सह नौ व्रतपते व्रतिनोर्व्रतानि
या ते अग्ने रुद्रिया तनूस्तया नः पाहि तस्यास्ते स्वाहा या
ते अग्नेऽयाशया रंजाशया हंराशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठोग्रं
वचो अपावधीं त्वेषं वचो अपावधीः स्वाहा॥ (२१)

त्वयि चत्वारिंशच्च॥ [११]

वित्तायनी मेऽसि तित्तायनी मेऽस्यवतान्मा
नाथितमवतान्मा व्यथितं विदेरग्निर्नभो नामाग्ने अङ्गिरो
योऽस्यां पृथिव्यामस्यायुषा नाम्नेहि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं
तेन त्वाऽऽदधेऽग्ने अङ्गिरो यो द्वितीयस्यां तृतीयस्यां
पृथिव्यामस्यायुषा नाम्नेहि यत्तेऽनाधृष्टं नाम (२२)

यज्ञियं तेन त्वाऽऽदधे सिंहीरसि महिषीरस्युरु
प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतां ध्रुवाऽसि देवेभ्यः शुन्धस्व
देवेभ्यः शुम्भस्वेन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पातु
मनोजवास्त्वा पितृभिर्दक्षिणतः पातु प्रचेतास्त्वा रुद्रैः
पश्चात्पातु विश्वकर्मा त्वाऽऽदित्यैरुत्तरतः पातु सिंहीरसि
सपत्नसाही स्वाहा सिंहीरसि सुप्रजावनिः स्वाहा

सि॒ंही- (२३)

-र॒सि रा॒यस्पोष॑वनिः स्वाहा॑ सि॒ंहीर॑स्यादित्य॒वनिः
स्वाहा॑ सि॒ंहीर॑स्या वह॑ दे॒वान्दे॒वय॑ते यज॑मानाय स्वाहा॑
भू॒तेभ्य॑स्त्वा वि॒श्वायु॑रसि पृथि॒वीं दृ॑ह ध्रु॒वक्षि॑दस्यन्तरि॒क्षं
दृ॑हाच्युत॒क्षिद॑सि दि॒वं दृ॑हाग्नेर्भस्मा॑स्य॒ग्नेः पु॒रीष॑मसि॥ (२४)

नाम॑ सुप्र॒जाव॑निः स्वाहा॑ सि॒ंहीः पञ्च॑त्रि॒ंशच्च॥ [१२]

यु॒ञ्जते॑ म॒न उ॒त यु॑ञ्जते॒ धियो॑ वि॒प्रा वि॒प्रस्य॑ बृ॒हतो॑
वि॒पश्चितः॑। वि हो॒त्रा द॑धे व॒युना॒विदे॑क इ॒न्मही॑ दे॒वस्य॑
सवि॒तुः परि॑ष्टुतिः॥ सु॒वाग्दे॑व दुर्या॑ आ व॑द दे॒वश्रु॑तौ दे॒वेष्वा
घोषे॑था॒मा नो॑ वी॒रो जा॑यतां क॒र्मण्यो॑ य॒ सर्वे॑ऽनु॒जीवा॑म
यो ब॑हूनामसद्व॒शी। इ॒दं वि॒ष्णुर्वि॑ च॒क्रमे॑ त्रे॒धा नि॑ द॒धे प॒दम्।
स॒मूढ॑मस्य (२५)

पा॒सुर इ॒राव॑ती धे॒नुम॑ती हि भू॒तसू॑यव॒सिनी॑ म॒नवे॑
यश॒स्यै। व्य॑स्क॒भ्राद्रो॑द॒सी वि॒ष्णुरे॑ते दा॒धारं पृथि॑वीम॒भितो॑
म॒यूखैः॑॥ प्राची॑ प्रे॒तम॑ध्व॒रं क॒ल्पय॑न्ती ऊ॒र्ध्वं य॒ज्ञं न॑यत॒
मा जी॑ह्वरत॒मत्र॑ रमे॒थां वर्ष्म॑न्पृथि॒व्या दि॒वो वा॑ वि॒ष्णवु॑त
वा॑ पृथि॒व्या म॒हो वा॑ वि॒ष्णवु॑त वा॒ऽन्तरि॑क्षा॒द्धस्तौ॑ पृ॒णस्व॑

बहुभिर्वसुवैरा प्र यच्छु (२६)

दक्षिणादोत सुव्यात्। विष्णोर्नुकं वीर्याणि प्र वोचं यः
पार्थिवानि विममे रजांसि यो अस्कंभायदुत्तरं सधस्थं
विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णो रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि
विष्णोः शजत्रे स्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि
विष्णवे त्वा॥ (२७)

अस्य यच्छैकान्नचत्वारिंशच्च॥ [१३]

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवा इमेन।
तृष्णीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः॥ तवं
भ्रमास आशुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः। तपूँष्यग्रे
जुह्वा पतङ्गानसन्दितो वि सृज विष्वगुल्काः॥ प्रति स्पशो
वि सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः। यो नो
दूरे अघशंसो (२८)

यो अन्त्यग्रे मार्किष्टे व्यथिरा दधर्षीत्। उदग्रे तिष्ठ प्रत्या-
ऽऽतनुष्व न्यमित्रा ओषतात्तिग्महेते। यो नो अरातिः
समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम्॥ ऊर्ध्वो भव
प्रति विध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्रे। अव स्थिरा तनुहि

यातुजूनं॑ जा॒मिमजा॑मिं प्र मृ॒णीहि॑ शत्रून्॥ स ते (२९)

जाना॑ति सु॒म॒तिं य॑विष्ठ॒ य ई॒व॑ते॒ ब्रह्म॑णे गा॒तुमै॑रत्।
विश्वा॑न्यस्मै सु॒दिना॑नि रा॒यो द्यु॒म॒न्य॒र्यो वि दुरो॑ अ॒भि
द्यौ॑त्॥ सेद॑ग्रे अस्तु सु॒भगः॑ सु॒दानु॑र्यस्त्वा॒ नित्ये॑न ह॒विषा॑
य उ॒क्थैः। पि॒प्री॑षति॒ स्व आ॑युषि दुरो॒णे वि॒श्वेद॑स्मै सु॒दिना॑
साऽस॑दिष्टिः॥ अर्चा॑मि ते सु॒म॒तिं घोष्य॑र्वा॒ख्यं ते वा॒वाता॑
जरता- (३०)

मि॒यङ्गीः। स्वश्वा॑स्त्वा सु॒रथा॑ म॒र्जये॑मा॒स्मे क्ष॒त्राणि॑
धा॒रये॑रनु द्यून्॥ इ॒ह त्वा॒ भूर्या॑ च॒रेदु॑प॒ त्मन्दोषा॑वस्तर्दी॒दिवा॑-
स॒मनु॑ द्यून्। की॒ड॑न्तस्त्वा सु॒मन॑सः स॒पेमा॑भि द्यु॒म॒ना
त॑स्थि॒वा॒सो जना॑नाम्॥ यस्त्वा॒ स्वश्वः॑ सु॒हिर॑ण्यो अ॒ग्न
उ॒प॒या॑ति॒ वसु॑मता रथे॑न। तस्य॑ त्रा॒ता भ॑वसि॒ तस्य॑ सखा॒
यस्त॑ आ॒तिथ्य॑मा॒नुष॑ग्जुजोषत्॥ म॒हो रु॑जामि (३१)

ब॒न्धुता॒ वचो॑भिस्त॒न्मा पि॒तुर्गो॑त॒माद॑न्वि॒याय॑॥ त्वं
नो अ॒स्य वच॑सश्चि॒किद्धि॑ हो॒तर्य॑विष्ठ सु॒क्रतो॑ द॒मूनाः॑॥
अ॒स्व॑प्रजस्त॒रण॑यः सु॒शेवा॑ अ॒तन्द्रा॑सोऽवृ॒का अश्र॑मिष्ठाः।
ते पा॒यवः॑ स॒ध्रिय॑ञ्चो नि॒षद्या॑ग्ने तव॑ नः पा॒न्त्वमू॑र॥ ये

पा॒यवो॑ मा॒मते॑यं ते॒ अग्ने॑ प॒श्यन्तो॑ अ॒न्धं दु॑रि॒ताद॑रक्षन्।
र॒रक्ष॑ ता॒न्ध॒सुकृ॑तो॒ विश्व॑वे॒दा दि॑प्सन्त॒ इद्रि॑पवो॒ ना हं॑ (३२)

दे॒भुः॥ त्वया॑ व॒यः स॑ध॒न्यस्त्वो॒तास्त॑व॒ प्रणी॑त्य॒श्याम॒
वा॒जान्। उ॒भा शः॑ सा॒ सू॒दय॑ स॒त्यता॑तेऽनु॒ष्टुया॑ कृ॒णु॒ह्य॒हया॑ण॥
अ॒या ते॒ अग्ने॑ स॒मिधा॑ वि॒धेम॒ प्रति॒ स्तोमः॑ श॒स्यमा॑नं
गृ॒भाय। द॒हा॒शसो॑ र॒क्षसः॑ पा॒ह्यस्मा॑न्द्रु॒हो नि॒दोऽमि॑त्रम॒हो
अव॑द्यात्॥ र॒क्षो॒हणं॑ वा॒जिन॒माऽऽजि॑घर्मि मि॒त्रं प्रथि॑ष्ठ॒मुप॑
या॒मि श॑र्म। शि॒शा॒नो अ॒ग्निः क्र॑तु॒भिः स॒मिद्धः॑ स नो॒
दि॒वा (३३)

स रि॒षः पा॑तु न॒क्तम्॥ वि॒ ज्योति॑षा बृ॒हता॑
भा॑त्य॒ग्निरा॒विर्वि॑श्वानि कृ॒णुते॑ म॒हित्वा। प्रा॑दे॒वीर्मा॒याः
स॑ह॒ते दु॑रे॒वाः शि॑शी॒ते शृ॒ङ्गे र॒क्ष॑से वि॒निक्षे॑॥ उ॒त स्वा॒नासो॑
दि॒विष॑न्त्व॒ग्नेस्ति॒ग्मायु॑धा र॒क्ष॑से ह॒न्त॒वा उ॑। म॒दे चि॑दस्य॒
प्र॑रु॒जन्ति॒ भामा॑ न व॑र॒न्ते परि॒बाधो॑ अ॒दे॒वीः॥ (३४)

अ॒घशः॑सः स ते॒ जर॑ताः रु॒जामि॑ ह॒ दि॒वैक॑च॒त्वारि॑शच्च॥ [१४]

[दे॒वस्य॑ र॒क्षो॒हणो॑ वि॒भूस्त्वः॑ सो॒मात्य॑न्या॒नगा॑ पृथि॒व्या इ॒षे त्वाऽऽदे॑ वा॒क्ते सं ते॑
स॒मु॒द्रः ह॒विष्म॑ती॒रहृ॑दे त्वम॑ग्ने रु॒द्रश्च॑तु॒र्दश॑॥ दे॒वस्य॑ ग॒म्ये ह॒विष्म॑तीः प॒वस॑ एक॒त्रि॑शत्॥

देवस्यार्चयः॥]

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
 हस्ताभ्यामाददेऽभिरसि नारिरसि परिलिखितुं रक्षः
 परिलिखिता अरातय इदमहं रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि
 योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमस्य ग्रीवा अपि
 कृन्तामि दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा शुन्धतां
 लोकः पितृषदनो यवोऽसि यवयास्मद्वेषो (१)

यवयारातीः पितृणां सदनमस्युद्विवं स्तभाना-
 ऽन्तरिक्षं पूण पृथिवीं दह द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु
 मित्रावरुणयोर्ध्रुवेण धर्मणा ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं
 सुप्रजावनिं रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ब्रह्म दह क्षत्रं
 दह प्रजां दह रायस्पोषं दह घृतेन द्यावापृथिवी
 आ पूणेथामिन्द्रस्य सदोऽसि विश्वजनस्य छाया परि त्वा
 गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतो वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा
 भवन्तु जुष्टय इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवमस्यैन्द्रमसीन्द्राय

त्वा॥ (२)

द्वेषं इमा अष्टादश च॥ [१]

रक्षो॒हणो॑ वल॒ग॒हनो॑ वैष्ण॒वान्ख॑नामी॒दम॑हं तं
 व॒ल॒ग॒मुद्व॑पामि॒ यं नः॑ स॒मा॒नो यम॑स॒मानो॑ निच॒खाने॑द॒मे॒न॒म॒ध॒रं
 करो॑मि॒ यो नः॑ स॒मा॒नो योऽस॑मानोऽराती॒यति॑ गा॒य॒त्रेण॑
 छ॒न्द॒साऽव॑बाढो वल॒गः कि॒म॒त्र भ॒द्रं तन्नो॑ स॒ह वि॒राड॑सि
 स॒प॒त्न॒हा स॒म्राड॑सि भ्रातृ॒व्य॒हा स्व॒राड॑स्य॒भि॒मा॒ति॒हा
 वि॒श्वा॒राड॑सि॒ वि॒श्वा॑सां ना॒ष्ट्राणां॑ ह॒न्ता (३)

रक्षो॒हणो॑ वल॒ग॒हनः॑ प्रोक्षा॑मि वैष्ण॒वान् रक्षो॒हणो॑
 वल॒ग॒हनोऽव॑ नया॑मि वैष्ण॒वान् यवो॑ऽसि॒ य॒व॒या॒स्मद्वे॒षो
 य॒व॒या॒रा॑ती रक्षो॒हणो॑ वल॒ग॒हनोऽव॑ स्तृ॒णामि॑ वैष्ण॒वान्
 रक्षो॒हणो॑ वल॒ग॒हनोऽभि॑ जु॒होमि॑ वैष्ण॒वान् रक्षो॒हणो॑
 वल॒ग॒ह॒नावु॑पं दधा॑मि वैष्ण॒वी रक्षो॒हणो॑ वल॒ग॒हनो॑ प॒र्यू॑हामि
 वैष्ण॒वी रक्षो॒हणो॑ वल॒ग॒हनो॑ परि॑ स्तृ॒णामि॑ वैष्ण॒वी रक्षो॒हणो॑
 वल॒ग॒हनो॑ वैष्ण॒वी बृ॒ह॒न्न॑सि बृ॒ह॒द्वा॑वा बृ॒ह॒तीमि॒न्द्रा॑य॒ वाचं॑
 वद॥ (४)

हन्तेन्द्राय द्वे च॥ [२]

वि॒भूर॑सि प्र॒वाह॑णो॒ वहि॑रसि ह॒व्य॒वाह॑नः श्वा॒त्रो-
 ऽसि॒ प्रचे॑तास्तु॒थो॒ऽसि वि॒श्ववे॑दा उ॒शिग॑सि क॒विर॑ङ्घा॒रिर॑सि
 ब॒म्भा॑रि॒रव॑स्युर॒सि दु॒व॑स्वा॒ञ्छु॒न्ध्यूर॑सि मा॒र्जा॒लीयः॑ स॒म्राड॑सि
 कृ॒शानुः॑ परि॒षद्यो॑ऽसि प॒व॑मानः प्र॒तक्का॑ऽसि नभ॑स्वानसं॒मृष्टो॑-
 ऽसि ह॒व्य॒सूद॑ ऋ॒तधा॑माऽसि सु॒व॑ज्योति॒र्ब्रह्म॑ज्योति॒रसि॑
 सु॒व॑र्धमाऽजो॑ऽस्येक॑पा॒दहि॑रसि बु॒ध्रियो॑ रौ॒द्रेणा॑नी॒केन॑ पा॒हि
 मा॑ऽग्ने पि॒पृहि॑ मा॒ मा मा॑ हि॒ःसीः॥ (५)

अनी॑केनाष्टौ च॥ [३]

त्व॑ सौ॒म तनू॑कृ॒द्धो द्वेषो॑भ्यो॒ऽन्यकृ॑तेभ्य उ॒रु य॒न्तासि॑
 व॒रूथ॑ः स्वाहा॑ जुषा॒णो अ॒मुरा॑ज्य॒स्य वेतु॑ स्वाहा॒ऽयं नो॑
 अ॒ग्निर्व॑रि॒वः कृ॑णोत्व॒यं मृ॒धः पु॒र ए॑तु प्र॒भिन्द॑न्। अ॒यं
 श॒त्रूञ्ज॑तु ज॒रह॑षा॒णो॒ऽयं वाज॑ ज॒यतु॑ वाज॑सातौ॥ उ॒रु
 वि॒ष्णो वि॑ क्र॒मस्वो॑रु क्षया॑य नः कृ॒धि। घृ॒तं घृ॑तयो॒ने पिब॑
 प्र॒प्र य॒ज्ञप॑तिं ति॒र॥ सोमो॑ जिगाति गातु॒विद् (६)

दे॒वाना॑मेति निष्कृ॒तमृ॑तस्य॒ योनि॑मा॒सद॑मदि॒त्याः स॒दो-
 ऽस्य॑दि॒त्याः स॒द आ॑ सी॒दैष॑ वो॑ दे॒व स॒वितः॑ सोम॒स्तं
 र॑क्ष॒ध्वं मा॑ वो॑ द॒भदे॑तत् त्व॑ सौ॒म दे॒वो दे॒वानु॑पा॒गा इ॒दम॑हं

मनुष्यो मनुष्यान्सह प्रजया सह रायस्पोषेण नमो देवेभ्यः
स्वधा पितृभ्य इदमहं निर्वरुणस्य पाशात्सुवरंभि (७)

वि ख्येषं वैश्वानरं ज्योतिरग्रे व्रतपते त्वं व्रतानां
व्रतपतिरसि या मम तनूस्त्वय्यभूदियं सा मयि या
तवं तनूर्मय्यभूदेषा सा त्वयि यथायथं नो व्रतपते
व्रतिनोर्व्रतानि॥ (८)

गातुविदभ्येकत्रिंशच्च॥ [४]

अत्यन्यानगां नान्यानुपांगामर्वाक्त्वा परैरविदं परोऽवरैस्तं
त्वा जुषे वैष्णवं देवयज्यायै देवस्त्वा सविता मध्वा-
ऽनक्तोषधे त्रायस्वैनं स्वधिते मैनं हिंसीर्दिवमग्रेण
मा लेखीरन्तरिक्षं मध्येन मा हिंसीः पृथिव्या सं भव
वनस्पते शतवल्शो वि रोह सहस्रवल्शा वि वयं
रुहेम यं त्वाऽयं स्वधितिस्तेतिजानः प्रणिनायं महते
सौभगायाऽच्छिन्नो रायः सुवीरः॥ (९)

यं दशं च॥ [५]

पृथिव्यै त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वा शुन्धतां लोकः
पितृषदनो यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारांतीः पितृणां

सद॑नमसि॒ स्वावेशो॑ऽस्यग्रे॒गा नै॑तृणां वन॒स्पति॑रधि॒ त्वा
स्था॑स्यति॒ तस्य॑ वि॒त्तादे॒वस्त्वा॑ सवि॒ता मध्वा॑ऽनक्तु
सुपि॒प्पलाभ्य॑स्त्वौष॒धीभ्य॑ उद्वि॒वः स्तभा॑नान्तरि॒क्षं पृ॒ण
पृथि॒वीमुप॑रेण दृ॒ह ते ते॒ धामा॑न्युश्मसी (१०)

ग॒मध्ये गा॒वो यत्र॑ भूरि॑श्च॒ङ्गा अ॒यासः॑। अत्रा॒ह तदु॑रुगा॒यस्य॑
वि॒ष्णोः पर॒मं प॒दम॑व॒ भाति॑ भूरेः॑॥ वि॒ष्णोः कर्मा॑णि पश्य॒त
यतो॑ ब्र॒तानि॑ पस्प॒शे। इन्द्र॑स्य॒ युज्यः॑ सखा॑॥ तद्वि॒ष्णोः पर॒मं
प॒दः सदा॑ पश्यन्ति॒ सूरयः॑। दि॒वीव॒ चक्षु॑रात॒तम्॥ ब्र॒ह्मव॑नि॒
त्वा क्षत्र॑वनि॒ सुप्र॑जा॒वनि॑ रा॒यस्पोष॑वनि॒ पर्य॑हामि॒ ब्रह्म॑
दृ॒ह क्षत्रं॑ दृ॒ह प्र॑जां दृ॒ह रा॒यस्पोषं॑ दृ॒ह परि॑वीर॒सि
परि॑ त्वा॒ दैवी॑र्वि॒शो व्य॑यन्तां॒ परी॑मः॒ रा॒यस्पोषो॑ यज॑मानं
मनु॒ष्या अ॒न्तरि॑क्षस्य॒ त्वा सा॒नाव॑व॒ गूहा॑मि॥ (११)

उ॒श्मसी॑ पोष॒मेका॒त्रवि॑ः श॒तिश्च॑॥ [६]

इ॒षे त्वो॑प॒वीर॑स्युपो॒ दे॒वान्दैवी॑र्वि॒शः प्रा॒गुर्व॒हीरु॑शिजो॒
बृह॑स्पते॒ धार॑या॒ वसू॑नि॒ ह॒व्या ते॑ स्वदन्तां॒ देव॑ त्वष्ट॒र्वसु॑ रण॒व
रे॒वती॑ रम॒ध्वम॒ग्रेर्ज॒नित्र॑मसि॒ वृष॑णौ स्थ॒ उ॒र्वश्य॑स्या॒युर॑सि
पु॒रू॒रवा॑ घृ॒तेना॒क्ते वृष॑णं दधा॒थां गा॒य॒त्रं छ॒न्दोऽनु॑ प्र जा॒यस्व॑

त्रैष्टुभं जागृतं छन्दोऽनु प्रजायस्व भवंतं (१२)

नः समनसौ समोकसावरेपसौ। मा यज्ञं हिंसिष्टं मा
यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः॥ अग्रावग्निश्चरति
प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अधिराज एषः। स्वाहाकृत्य ब्रह्मणा ते
जुहोमि मा देवानां मिथुयाकर्भागधेयम्॥ (१३)

भवंतमेकत्रिंशच्च॥ [७]

आ दद ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेनाऽऽरभे धर्षा
मानुषान्द्वस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षाम्यपां पेरुरसि स्वात्तं
चिथ्सदैवं हव्यमापो देवीः स्वदतैनं सं ते प्राणो वायुनां
गच्छतां सं यजत्रैरङ्गानि सं यज्ञपतिराशिषां घृतेनाक्तौ
पशुं त्रायेथां रेवतीर्यज्ञपतिं प्रियधाऽऽविशतोरौ अन्तरिक्ष
सजूर्देवेन (१४)

वार्तेनाऽस्य हविषस्त्मनां यज्ञ समस्य तनुवां भव वर्षीयो
वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः पृथिव्याः सम्पृचः पाहि नमस्त
आतानाऽनुर्वा प्रेहि घृतस्य कुल्यामनु सह प्रजया सह
रायस्पोषेणाऽऽपो देवीः शुद्धायुवः शुद्धा यूयं देवाः ऊङ्क्
शुद्धा वयं परिविष्टाः परिवेष्टारो वो भूयास्म॥ (१५)

देवेन चतुश्चत्वारिंशच्च॥ [८]

वाक्त् आ प्यायतां प्राणस्त आ प्यायतां चक्षुस्त आ
प्यायतां॑ श्रोत्रं त आ प्यायतां या ते प्राणाञ्छुग्जगाम या
चक्षुर्या श्रोत्रं यत् ते क्रूरं यदास्थितं तत् त आ प्यायतां
तत् त एतेन शुन्धतां नाभिस्त आ प्यायतां पायुस्त आ
प्यायतां शुद्धाश्चरित्राः शमद्भ्यः (१६)

शमोषधीभ्यः शं पृथिव्यै शमहोभ्यामोषधे त्रायस्वैनं॑
स्वधिते मैनं॑ हिंसी रक्षसां भागोऽसीदमहं॑ रक्षोऽधमं
तमो नयामि योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमेनमधमं
तमो नयामीषे त्वां घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्ण्वाथामच्छिन्नो
रायः सुवीर उर्वन्तरिक्षमन्विहि वायो वीहि स्तोकानां॑
स्वाहोर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतम्॥ (१७)

अद्भ्यो वीहि पञ्च च॥ [९]

सं ते मनसा मनः सं प्राणेन प्राणो जुष्टं देवेभ्यो हव्यं
घृतवथ्स्वाहैन्द्रः प्राणो अङ्गेऽङ्गे नि दैध्यदैन्द्रोऽपानो अङ्गेऽङ्गे
वि बोभुवद्देवं त्वष्टर्भूरिं ते सः संमेतु विषुरूपा यथ्सलक्ष्माणो
भवन्थ देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु

श्रीरस्यग्निस्त्वा॑ श्रीणा॒त्वापः॑ समरिण॒न्वात॑स्य (१८)

त्वा॒ ध्रज्यै॑ पू॒ष्णो र॒ह्या॑ अ॒पामोष॑धीना॒ः रोहि॑ष्यै घृतं
घृतपावानः॑ पिबत॒ वसा॑ वसापावानः॑ पिबतान्तरिक्षस्य
ह॒विर॑सि॒ स्वाहा॑ त्वा॒न्तरि॑क्षाय॒ दिशः॑ प्र॒दिश॑ आ॒दिशो॑
वि॒दिश॑ उ॒दिशः॑ स्वाहा॑ दि॒ग्भ्यो नमो॑ दि॒ग्भ्यः॥ (१९)

वार्तस्याष्टाविंशतिश्च॥ [१०]

स॒मुद्रं ग॑च्छ॒ स्वाहा॑ऽन्तरि॑क्षं गच्छ॒ स्वाहा॑ दे॒वः स॑वि॒तारं॑
गच्छ॒ स्वाहा॑ऽहोरा॒त्रे ग॑च्छ॒ स्वाहा॑ मि॒त्रावरु॑णौ गच्छ॒ स्वाहा॑
सोमं॑ गच्छ॒ स्वाहा॑ य॒ज्ञं ग॑च्छ॒ स्वाहा॑ छ॒न्दा॑ःसि गच्छ॒
स्वाहा॑ द्यावा॑पृथि॒वी ग॑च्छ॒ स्वाहा॑ नभो॑ दि॒व्यं ग॑च्छ॒ स्वाहा॑
ऽग्निं वै॑श्वान॒रं ग॑च्छ॒ स्वाहा॑ऽद्भ्यस्त्वौष॑धीभ्यो॒ मनो॑ मे॒ हार्दि॑
यच्छ॒ त॒नूं त्वचं॑ पु॒त्रं न॑स्रारमशीय॒ शुग॑सि॒ तम॑भि शोच॒ यो॑ऽ
ऽस्मान् द्वेष्टि॒ यं च॑ व॒यं द्वि॑ष्मो धाम्नो॑धाम्नो राजन्नि॒तो व॑रुण
नो मुञ्च॒ यदापो॑ अ॒घ्निया॑ वरु॒णेति॑ शपा॑महे॒ ततो॑ वरुण नो
मुञ्च॥ (२०)

अ॒सि ष॒ड्विंश॑तिश्च॥ [११]

हविष्मंतीरिमा आपो हविष्मान् देवो अध्वरो हविष्मा ५
 आ विवासति हविष्मा ५ अस्तु सूर्यः॥ अग्नेर्वो-
 ऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामि सुम्नाय सुम्निनीः सुम्ने
 मा धत्तेन्द्राग्रियोर्भागधेयीः स्थ मित्रावरुणयोर्भागधेयीः स्थ
 विश्वेषां देवानां भागधेयीः स्थ यज्ञे जांगृत॥ (२१)

हविष्मंतीश्चतुस्त्रिंशत्॥ [१२]

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वोर्ध्वमिममध्वरं
 कृधि दिवि देवेषु होत्रा यच्छ सोमं राजन्नेह्यवं रोह मा भेर्मा सं
 विक्था मा त्वा हि ५ सिषं प्रजास्त्वमुपावरोह प्रजास्त्वामुपाव
 रोहन्तु शृणोत्वग्निः समिधा हवं मे शृण्वन्त्वापो धिषणांश्च
 देवीः। शृणोत ग्रावाणो विदुषो नु (२२)

यज्ञ ५ शृणोतु देवः सविता हवं मे। देवीरापो अपां नपाद्य
 ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावांन्मदिन्तमस्तं देवेभ्यो देवत्रा धत्त
 शुक्र ५ शुक्रपेभ्यो येषां भागः स्थ स्वाहा कार्ष्णिंरस्यपापां
 मृध्र ५ समुद्रस्य वोक्षित्या उन्नये। यमग्ने पृथ्सु मर्त्यमावो
 वाजेषु यं जुनाः। स यन्ता शश्वतीरिषः॥ (२३)

नु सप्तचत्वारिंशच्च॥ [१३]

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्व॥ शर्धो मारुतं पृक्ष
ईशिषे। त्वं वातैररुणैर्यासि शङ्गयस्त्वं पूषा विधृतः पांसि नु
त्मना॥ आ वो राजानमध्वरस्य रुद्र॥ होतार॥ सत्ययज्ञ॥
रोदस्योः। अग्निं पुरा तनयितोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे
कृणुध्वम्॥ अग्निर्होता निषसादा यजीयानुपस्थे मातुः
सुरभावु लोके। युवा कविः पुरुनिष्ठ - (२४)

ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्यं इद्धः॥ साध्वीमर्कदेववीतिं
नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम्। स आयुरागांश्चसुर-
भिर्वसानो भद्रामर्कदेवहूतिं नो अद्य॥ अक्रन्ददग्निः
स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्। सद्यो जज्ञानो
विहीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः॥ त्वे वसूनि
पूर्वणीक (२५)

होतर्दोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियांसः। क्षामेव विश्वा भुवनानि
यस्मिन्त्स॥ सौभंगानि दधिरे पावके॥ तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम
विश्वाः सुक्षितयः पृथक्। अग्ने कामाय येमिरे॥ अश्याम
तं काममग्ने तवोत्यश्याम रयि॥ रयिवः सुवीरम्। अश्याम

वाजंमभि वाजयन्तोऽश्यामं द्युम्नमंजराजरं ते॥ श्रेष्ठं यविष्ठ
भारताग्नें द्युमन्तमाभर। (२६)

वसो पुरुस्पृहं रयिम्॥ स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था
अजरेभिर्नानन्दद्विर्यविष्ठः। यः पावकः पुरुतमः पुरूणि
पृथून्यग्निरनुयाति भवन्त्र॥ आयुष्टे विश्वतो दधदयमग्निर्वरेण्यः।
पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मं सुवामि ते॥ आयुर्दा अग्ने
हविषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि। घृतं पीत्वा मधु
चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि (२७)

रक्षतादिमम्॥ तस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचरषणे।
अग्ने जनामि सुष्टुतिम्॥ दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्
द्वितीयं परि जातवेदाः। तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान
एनं जरते स्वाधीः॥ शुचिः पावक वन्द्योऽग्ने बृहद्वि रोचसे।
त्वं घृतेभिराहुतः॥ दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः
श्रिये रुचानः। अग्निरमृतो अभवद्वयोभिर्- (२८)

यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः॥ आ यदिषे नृपतिं तेज
आनद्बुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीकै। अग्निः शर्धमनवद्यं

युवा॑नः॒ स्वा॒धियं॑ जनय॒त्सू॒दय॑च्च॥ स तेजी॑यसा॒ मन॑सा॒
त्वोत॑ उ॒त शि॑क्ष स्व॒प॒त्यस्य॑ शि॒क्षोः। अ॒ग्ने रा॒यो नृ॑तमस्य
प्रभू॑तौ भू॒याम॑ ते सु॒ष्टु॒तय॑श्च॒ वस्वः॑॥ अ॒ग्ने स॑ह॒न्त॒मा भ॑र
द्यु॒म॒स्य प्रा॒सहा॑ र॒यिम्। वि॒श्वा यश्- (२९)

च॑र्ष॒णीर॒भ्यासा॑ वा॒जेषु॑ सा॒सह॑त्॥ तम॑ग्ने पृ॒तना॒सह॑
र॒यिः स॑ह॒स्व आ भ॑र। त्वः॑ हि स॒त्यो अ॒द्भु॒तो दा॒ता
वा॒जस्य॑ गोम॑तः॥ उ॒क्षान्ना॑य व॒शान्ना॑य सोम॑पृ॒ष्ठाय वे॑धसे।
स्तोमै॑र्वि॒धेमा॒ग्नये॑॥ व॒द्वा हि सू॑नो अ॒स्य॒द्वा॒सद्वा॑ च॒क्रे
अ॒ग्निर्ज॑नु॒षाज्मा॒न्नम्। स त्वं न॑ ऊ॒र्जस॑न् ऊ॒र्जं धा॒ राजे॑व
जे॒रवृ॑के क्षे॒ष्यन्तः॑॥ अ॒ग्न आ॒यू॑षि (३०)

पव॑स॒ आ सु॒वोर्ज॑मिषं च नः। आ॒रे बा॑धस्व दु॒च्छु॒नाम्॥
अ॒ग्ने पव॑स्व स्व॒पा अ॒स्मे वर्चः॑ सु॒वीर्य॑म्। दध॒त्पोष॑ र॒यिं
म॒यि॥ अ॒ग्ने पा॒वक॑ रो॒चिषा॑ म॒न्द्रया॑ देव जि॒ह्वाया॑। आ दे॒वान्
व॑क्षि॒ यक्षि॑ च॥ स नः॑ पा॒वक॑ दी॒दिवो॑ऽग्ने दे॒वा इ॒हा व॑ह।
उप॑ य॒ज्ञः ह॒विश्च॑ नः॥ अ॒ग्निः शुचि॑व्र॒तत॑मः शुचि॑र्वि॒प्रः शुचि॑ः
क॒विः। शुची॑ रोच॒त आहु॑तः॥ उद॑ग्ने शुच॑य॒स्तव॑ शु॒क्रा भ्राज॑न्त
ई॒रते। तव॑ ज्योती॑ऽप्य॒र्चयः॑॥ (३१)

पुरु॒निष्ठः पु॒र्वणीक॑ भरा॒ऽभि वयो॑भिर्य आयू॑र॒पि विप्रः शुचि॑श्चतु॒र्दश॑ च॥—[१४]

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

आ द॑दे॒ ग्रावा॑स्यध्वर॒कृद् देवेभ्यो॑ गम्भी॒रमिम॑ध्व॒रं
कृ॒ध्युत्तमे॑न॒ प॒विनेन्द्रा॑य॒ सोम॑ꣳ सुषु॑तं॒ मधु॑मन्तं॒ पय॑स्वन्तं
वृष्टि॒वनि॒मिन्द्रा॑य॒ त्वा वृ॒त्रघ्न॑ इन्द्रा॑य॒ त्वा वृ॒त्रतु॑र॒ इन्द्रा॑य
त्वाऽभिमा॑तिघ्न॒ इन्द्रा॑य॒ त्वाऽऽदि॒त्यव॑त॒ इन्द्रा॑य॒ त्वा
वि॒श्वदे॑व्यावते॒ श्वात्राः॑ स्थं वृ॒त्रतु॑रो रा॒धो॑गूर्ता अ॒मृत॑स्य॒
पत्नी॑स्ता दे॒वीर्दे॒वत्रे॑मं य॒ज्ञं ध॒त्तोप॑हूताः सोम॑स्य पिब॒तोप॑हूतो
युष्माक॑ꣳ (१)

सोमः॑ पिबतु॒ यत्ते॑ सोम दि॒वि ज्योति॑र्यत् पृथि॒व्यां
यदु॒राव॑न्तरि॒क्षे तेना॒स्मै यज॑माना॒योरु रा॒या कृ॒ध्यधि॑ दा॒त्रे
वो॒चो धिष॑णे वी॒डू स॒ती वी॑डयेथा॒मूर्जं दधा॑था॒मूर्जं मे ध॑त्तं मा
वाꣳ हिꣳसिषं॒ मा मां हिꣳसिष्टं॒ प्रागपा॑गुद॒गध॑राक्तास्त्वा
दि॒श आ धा॑व॒न्त्वम्ब॑ नि ष्व॑र। यत्ते॑ सो॒मादा॑भ्यं॒ नाम॑ जागृ॒वि
तस्मै॑ ते सोम॒ सोमा॑य॒ स्वाहा॑॥ (२)

युष्माकꣳ स्वर॒ यत्ते॑ नव॒ च॥—[१]

वा॒चस्प॑तये पव॒स्व वा॒जिन् वृषा॑ वृ॒ष्णो अ॒शुभ्या॑
 ग॒भ॑स्ति॒पूतो दे॒वो दे॒वानां॑ प॒वित्र॑म॒सि येषां॑ भा॒गो-
 ऽसि॑ तेभ्य॑स्त्वा॒ स्वां कृ॑तोऽसि॒ मधु॑मती॒र्न इष॑स्कृ॒धि
 वि॒श्वेभ्य॑स्त्वेन्द्रि॒येभ्यो॑ दि॒व्येभ्यः॑ पा॒र्थि॒वेभ्यो॑ म॒न॑स्त्वाष्टृ॒र्वन्त-
 रि॒क्ष॒मन्वि॑हि स्वाहा॑ त्वा सु॒भ॒वः सू॒र्याय॑ दे॒वेभ्य॑स्त्वा
 म॒रीचि॑पेभ्य॑ ए॒ष ते योनिः॑ प्रा॒णाय॑ त्वा॥ (३)

वा॒चः स॒प्तच॑त्वारि॒शत्॥ [२]

उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽस्य॒न्तर्य॑च्छ॒ मघ॑वन् पा॒हि सोम॑मु॒रुष्य
 रा॒यः स॒मिषो॑ यज॒स्वान्त॑स्तै॒ दधा॑मि द्यावा॑पृ॒थि॒वी
 अ॒न्तरु॑र्वन्त॒रि॒क्षः स॒जोषा॑ दे॒वैर॑व॒रैः परै॑श्चान्तर्या॒मे
 म॒घ॒वन् मा॑दयस्व॒ स्वां कृ॑तोऽसि॒ मधु॑मती॒र्न इष॑स्कृ॒धि
 वि॒श्वेभ्य॑स्त्वेन्द्रि॒येभ्यो॑ दि॒व्येभ्यः॑ पा॒र्थि॒वेभ्यो॑ म॒न॑स्त्वाष्टृ॒र्वन्त-
 रि॒क्ष॒मन्वि॑हि स्वाहा॑ त्वा सु॒भ॒वः सू॒र्याय॑ दे॒वेभ्य॑स्त्वा
 म॒रीचि॑पेभ्य॑ ए॒ष ते योनि॑र॒पाना॑य॒ त्वा॥ (४)

दे॒वेभ्यः॑ स॒प्त च॑॥ [३]

आ वा॑यो भूष शुचि॒पा उप॑ नः स॒हस्रं॑ ते नि॒युतो॑

विश्ववार। उपो॑ ते॒ अ॒न्धो॒ म॒द्य॑मयामि॒ यस्य॑ दे॒व दधि॑षे
 पूर्व॑पेयम्॥ उ॒प॒या॒म॒गृ॑हीतोऽसि वा॒यवे॒ त्वेन्द्र॑वायू इ॒मे
 सु॒ताः। उ॒प॒ प्र॒यो॑भि॒रा ग॑त॒मिन्द्र॑वो वा॒मु॒श॒न्ति॒ हि॥
 उ॒प॒या॒म॒गृ॑हीतोऽसीन्द्रवा॒युभ्यां॑ त्वैष ते॒ योनिः॑ स॒जोषा॑भ्यां
 त्वा॥ (५)

आ वा॒यो त्रि॑च॒त्वारि॑शत्॥ [४]

अ॒यं वा॑ मि॒त्रा॒वरु॑णा सु॒तः सोमं॑ ऋ॒तावृ॑धा। म॒मेदि॒ह श्रु॑त॒ः
 ह॒वम्॥ उ॒प॒या॒म॒गृ॑हीतोऽसि मि॒त्रा॒वरु॑णाभ्यां त्वैष ते॒ योनि॑र्
 ऋ॒ता॒युभ्यां॑ त्वा॥ (६)

अ॒यं वा॑ वि॒श॒तिः॥ [५]

या वा॑ क॒शा म॑धु॒म॒त्य॒श्वि॑ना सू॒नृता॑वती। तया॑
 य॒ज्ञं मि॑मिक्षतम्। उ॒प॒या॒म॒गृ॑हीतोऽस्य॒श्विभ्यां॑ त्वैष ते॒
 योनि॑र्मा॒ध्वीभ्यां॑ त्वा॥ (७)

या वा॑म॒ष्टाद॑श॥ [६]

प्रा॒त॒र्यु॒जौ वि॑ मु॒च्ये॒था॒म॒श्वि॑ना॒वेह॑ गच्छतम्। अ॒स्य सोम॑स्य
 पी॒तये॑॥ उ॒प॒या॒म॒गृ॑हीतोऽस्य॒श्विभ्यां॑ त्वैष ते॒ योनि॑र्श्वि॒भ्यां॑
 त्वा॥ (८)

प्रा॒त॒र्यु॒ज॒वेका॒न्नवि॑शतिः॥ [७]

अ॒यं वे॒नश्चो॑दय॒त् पृ॒श्नि॑गर्भा॒ ज्योति॑र्जरायू रज॑सो वि॒माने॑।
इ॒मम॒पा॒ स॒ङ्ग॒मे सूर्य॑स्य॒ शिशुं॑ न वि॒प्रां म॒तिभी॑ रिहन्ति॥
उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि॒ शण्डा॑य त्वैष ते॒ योनि॑र्वी॒रतां॑ पाहि॥ (९)

अ॒यं वे॒नः प॒ञ्चवि॑शतिः॥ [८]

तं प्र॒त्नथा॑ पूर्॒वथा॑ वि॒श्वथे॒मथा॑ ज्ये॒ष्ठता॑तिं बर्हिषद॑
सुव॒र्विदं॑ प्रतीची॒नं वृ॒जनं॑ दोहसे गि॒राऽऽशुं॑ जय॑न्त॒मनु॒ यासु॒
वर्ध॑से। उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि॒ मर्का॑य त्वैष ते॒ योनिः॑ प्र॒जाः
पा॑हि॥ (१०)

त॑ प॒ञ्चवि॑शतिः॥ [९]

ये दे॒वा दि॒व्येका॑दश॒ स्थ पृ॑थि॒व्याम॑ध्येका॑दश॒
स्थाऽप्सु॑षदो॒ महि॑नैका॑दश॒ स्थ ते दे॒वा य॒ज्ञमि॑मं
जु॒षध्व॑मुपया॒मगृ॑हीतोऽस्याग्र॒यणो॑ऽसि॒ स्वा॑ग्र॒यणो॒ जिन्व॑
य॒ज्ञं जिन्व॑ य॒ज्ञप॑तिम॒भि सर्व॑ना पाहि॒ विष्णु॑स्त्वां पा॑तु॒ विशं॑
त्वं पा॑हीन्द्रि॒येणै॒ष ते॒ योनि॑र्वि॒श्वेभ्य॑स्त्वा दे॒वेभ्यः॑॥ (११)

ये दे॒वास्त्रि॑च॒त्वारि॑शत्॥ [१०]

त्रिंशत्रयश्च गुणिनो रुजन्तो दिवः रुद्राः पृथिवीं च
 सचन्ते। एकादशासो अप्सुषदः सुतः सोमं जुषन्ताः
 सर्वनाय विश्वे॥ उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणोऽसि स्वाग्रयणो
 जिन्वं यज्ञं जिन्वं यज्ञपतिमभि सर्वना पाहि विष्णुस्त्वां पातु
 विशं त्वं पाहीन्द्रियेणैष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥ (१२)

त्रिंशद् द्विचत्वारिंशत्॥ [११]

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वत उक्थायुवे
 यत् तं इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णावे त्वैष ते योनिरिन्द्राय
 त्वोक्थायुवे॥ (१३)

उपयामगृहीतो द्वाविंशतिः॥ [१२]

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृताय जातमग्निम्।
 कविः सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त
 देवाः॥ उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा वैश्वानराय ध्रुवोऽसि
 ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तम एष ते
 योनिरग्रये त्वा वैश्वानराय॥ (१४)

मूर्धानं पञ्चत्रिंशत्॥ [१३]

मधु॑श्च माध॑वश्च शुक्र॑श्च शुचि॑श्च नभ॑श्च नभ॒स्य॑श्चेषश्चोर्ज॑श्च
सह॑श्च सह॒स्य॑श्च तप॑श्च तप॒स्य॑श्चोपया॒मगृ॑हीतोऽसि स॒ः सर्पो॑-
ऽस्य॑ ह॒स्पत्या॑य त्वा॥ (१५)

मधु॑स्त्रि॒शत॑॥ [१४]

इन्द्रा॑ग्नी आ ग॑त॒ः सु॒तं गी॒र्भिर्न॑भो वरे॑ण्यम्। अ॒स्य
पा॑तं धि॒येषि॑ता॥ उ॒पया॒मगृ॑हीतोऽसीन्द्रा॒ग्निभ्या॑ त्वैष ते
योनि॑रिन्द्रा॒ग्निभ्या॑ त्वा॥ (१६)

इन्द्रा॑ग्नी वि॒शतिः॑॥ [१५]

ओमा॑सश्चर॒षणी॑धृतो विश्वे॑ देवा॒स आ ग॑त। दा॒श्वा॒ः सो
दा॒शुषः॑ सु॒तम्॥ उ॒पया॒मगृ॑हीतोऽसि विश्वे॑भ्यस्त्वा दे॒वेभ्य॑ ए॒ष
ते योनि॑र्विश्वे॑भ्यस्त्वा दे॒वेभ्यः॑॥ (१७)

इन्द्रा॑ग्नी ओमा॑सो वि॒शतिर्वि॒शतिः॑॥ [१६]

म॒रुत्व॑न्तं वृष॒भं वा॑वृ॒धान॑मक॑वारिं दि॒व्यः शा॒समिन्द्र॑म्।
वि॒श्वा॒सा॒हम॑व॒से नू॑त॒नायो॑ग्र॒ः स॒होदा॑मिह त॒ः हु॑वेम॥
उ॒पया॒मगृ॑हीतोऽसीन्द्रा॒य त्वा म॒रुत्व॑न्त ए॒ष ते योनि॑रिन्द्रा॒य
त्वा म॒रुत्व॑न्ते॥ (१८)

मरुत्वन्तु९ षड्विंशतिः॥ [१७]

इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य।
तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः॥
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वन्त एष ते योनिरिन्द्राय
त्वा मरुत्वन्ते॥ (१९)

इन्द्रेकान्नत्रिंशत्॥ [१८]

मरुत्वा९ इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय।
आ सिंश्वस्व जठरे मध्वं ऊर्मिं त्वं राजासि प्रदिवः
सुतानाम्॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वन्त एष ते
योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वन्ते॥ (२०)

इन्द्रं मरुत्वो मरुत्वानेकान्न त्रिंशदेकान्न त्रिंशत्॥ [१९]

महा९ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमा९ इवा
स्तोमैर्वथ्सस्यं वावृधे॥ उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वेष
ते योनिर्महेन्द्राय त्वा॥ (२१)

महानेकान्नविंशतिः॥ [२०]

महा९ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्हा अमिनः
सहोभिः। अस्मद्रियग्वावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः

कर्तृभिर्भूत्॥ उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वेष ते
योनिर्महेन्द्राय त्वा॥ (२२)

महानृवत्पङ्क्तिः॥ [२१]

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्वसि दाशुषै। उपोपेन्नु
मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते॥ उपयामगृहीतो-
ऽस्यादित्येभ्यस्त्वा॥ कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पांसि
जन्मनी। तुरीयादित्य सवनं त इन्द्रियमा तस्थावमृतं दिवि॥
यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः।
आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्याद् होश्चिद्या वरिवोवित्तरासत्॥
विवस्व आदित्येष ते सोमपीथस्तेन मन्दस्व तेन तृप्य
तृप्यास्म ते वयं तर्पयितारो या दिव्या वृष्टिस्तया त्वा
श्रीणामि॥ (२३)

वः सप्तविंशतिश्च॥ [२२]

वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यः सावीः।
वामस्य हि क्षयस्य देव भूरया धिया वामभाजः स्याम॥
उपयामगृहीतोऽसि देवाय त्वा सवित्रे॥ (२४)

वामं चतुर्विंशतिः॥ [२३]

अद॑ब्धेभिः स॒वितः पा॒युभि॑ष्ट्वं शि॒वेभि॑र॒द्य परि॑ पाहि
नो॒ गय॑म्। हि॒र॑ण्यजिह्वः सु॒वि॒ताय॑ नव्य॑से रक्षा॒ माकि॑र्नो
अ॒घश॑र॒स ई॑शत॥ उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि दे॒वाय॑ त्वा
सवि॒त्रे॥ (२५)

अद॑ब्धेभिस्त्रयो॑विंशतिः॥ [२४]

हि॒र॑ण्यपाणि॒मूत॑ये सवि॒तार॒मुप॑ ह्वये। स चेत्ता॑ दे॒वता॑
प॒दम्॥ उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि दे॒वाय॑ त्वा सवि॒त्रे॥ (२६)

हि॒र॑ण्यपाणिं चतु॑र्दश॥ [२५]

सु॒शर्मा॑ऽसि सु॒प्रति॑ष्ठा॒नो बृ॒हदु॒क्षे नम॑ ए॒ष ते
योनि॑र्वि॒श्वेभ्य॑स्त्वा दे॒वेभ्यः॑॥ (२७)

सु॒शर्मा॑ द्वाद॑श॥ [२६]

बृ॒ह॒स्पति॑सुतस्य त इ॒न्दो इ॒न्द्रि॒याव॑तः प॒त्नीव॑न्तं ग्र॒हं
गृ॒ह्णाम्य॑ग्ना(३)इ प॒त्नी॒वा(३)ः स॒जूर्दे॒वेन॒ त्वष्ट्रा॑ सोमं॑ पिब॒
स्वाहा॑॥ (२८)

बृ॒ह॒स्पति॑सुतस्य पञ्च॑दश॥ [२७]

हरि॑रसि हा॒रियो॒ज॒नो ह॒र्योः स्था॒ता वज्र॑स्य भ॒र्ता पृ॒श्नेः

प्रेता तस्य ते देव सोमेष्टयं जुषः स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्य
हरिवन्तं ग्रहं गृह्णामि हरीः स्थ हर्योर्धानाः सहसोमा इन्द्राय
स्वाहा॥ (२९)

हरिः षड्विंशतिः॥ [२८]

अग्र आयूँषि पवस् आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व
दुच्छुनाम्॥ उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा तेजस्वत एष ते
योनिर्ग्रये त्वा तेजस्वते॥ (३०)

अग्र आयूँषि त्रयोविंशतिः॥ [२९]

उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वा शिप्रे अवेपयः। सोममिन्द्र
चमू सुतम्॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वौजस्वत एष ते
योनिरिन्द्राय त्वौजस्वते॥ (३१)

उत्तिष्ठन्नेकविंशतिः॥ [३०]

तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य। विश्वमा भासि
रोचनम्॥ उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वत एष ते
योनिः सूर्याय त्वा भ्राजस्वते॥ (३२)

तरणिर्विंशतिः॥ [३१]

आ॒ प्या॑यस्व॒ मदि॑न्तम् सोम॒ विश्वा॑भिरू॒तिभिः॑ । भवा॑ नः
स॒प्रथ॑स्तमः॥ (३३)

आ॒ प्या॑यस्व॒ नव॑॥ [३२]

ई॒यु॒ष्टे ये॒ पूर्व॑तराम॒पश्य॑न् व्यु॒च्छन्ती॑मु॒षसं॑ म॒र्त्यासः॑ ।
अ॒स्माभि॑रू॒ नु प्र॑ति॒चक्ष्या॑ऽभू॒दो ते य॑न्ति॒ ये अ॑प॒रीषु॑
प॒श्यान्॑॥ (३४)

ई॒युरेका॑न्नवि॒ंशतिः॑॥ [३३]

ज्योति॑ष्मतीं त्वा सादयामि ज्योति॑ष्कृतं त्वा सादयामि
ज्योति॑र्विदं त्वा सादयामि भास्व॑तीं त्वा सादयामि ज्वल॑न्तीं
त्वा सादयामि मल्म॑लाभव॑न्तीं त्वा सादयामि दी॒प्यमा॑नां
त्वा सादयामि रोच॑मानां त्वा सादयाम्यज॑स्रां त्वा सादयामि
बृ॒हज्यो॑तिषं त्वा सादयामि बो॒धय॑न्तीं त्वा सादयामि जाग्र॑तीं
त्वा सादयामि॥ (३५)

ज्योति॑ष्मती॒ं ष॒ट्त्रि॑ंशत्॥ [३४]

प्र॒या॒साय॑ स्वाहा॑ऽऽया॒साय॑ स्वाहा॑ वि॒या॒साय॑ स्वाहा॑
सं॒या॒साय॑ स्वाहो॑द्या॒साय॑ स्वाहा॑ऽव॒या॒साय॑ स्वाहा॑ शु॒चे
स्वाहा॑ शोका॑य॒ स्वाहा॑ तप्य॒त्वै स्वाहा॑ तप॑ते स्वाहा॑

ब्रह्महृत्यायै स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ (३६)

प्रयासाय चतुर्विंशतिः॥ [३५]

चित्तं सन्तानेन भवं यक्रा रुद्रं तनिम्ना पशुपतिं
स्थूलहृदयेनाग्निं हृदयेन रुद्रं लोहितेन शर्वं मत्स्नाभ्यां
महादेवमन्तःपार्श्वेनौषिष्ठहनं शिङ्गीनिकोश्याभ्याम्॥ (३७)

चित्तमष्टादश॥ [३६]

आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरीं। अर्वाचीनं
सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुनां॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय
त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनं॥ (३८)

आ तिष्ठ षड्विंशतिः॥ [३७]

इन्द्रमिद्धरीं वहतोऽप्रतिधृष्टशवसमृषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं
च मानुषाणाम्॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष
ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनं॥ (३९)

इन्द्रमित्रयोर्विंशतिः॥ [३८]

असावि सोमं इन्द्र ते शविष्ठ धृष्णवा गंहि। आ त्वां
पृणक्तिन्द्रियं रजः सूर्यं न रश्मिभिः॥ उपयामगृहीतो-

ऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा
षोडशिनै॥ (४०)

असावि सप्तविंशतिः॥ [३९]

सर्वस्य प्रतिशीवरी भूमिस्त्वोपस्थ आऽर्धित। स्योनास्मै
सुषदा भव यच्छास्मै शर्म सप्रथाः॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय
त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (४१)

सर्वस्य षड्विंशतिः॥ [४०]

महा९ इन्द्रो वज्रबाहुः षोडशी शर्म यच्छतु। स्वस्ति
नो मघवा करोतु हन्तु पाप्मानं योऽस्मान् द्वेष्टि॥
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते योनिरिन्द्राय
त्वा षोडशिनै॥ (४२)

सर्वस्य महान्ष्टद्विंशतिः षड्विंशतिः॥ [४१]

सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहञ्छूर
विद्वान्। जहि शत्रूँ रप मृधो नुदस्वाऽथाभयं कृणुहि
विश्वतो नः॥ उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिनं एष ते
योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिनै॥ (४३)

सजोषाँस्त्रिंशत्॥ _____ [४२]

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः। दृशे
विश्वाय सूर्यम्॥ चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य
वरुणस्याग्नेः। आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा
जगतस्तस्थुषश्च॥ अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि
देव वयुनानि विद्वान्। युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते
नमउक्तिं विधेम॥ दिवं गच्छ सुवः पत रूपेण (४४)

वो रूपमभ्यैमि वयंसा वयः। तुथो वो विश्ववेदा वि
भजतु वर्षिष्ठे अधि नाके॥ एतत् ते अग्ने राध ऐति
सोमच्युतं तन्मित्रस्य पथा नयर्तस्य पथा प्रेतं चन्द्रदक्षिणा
यज्ञस्य पथा सुविता नयन्तीब्राह्मणमद्य राध्यासमृषिमार्षेयं
पितृमन्तं पैतृमत्यं सुधातुदक्षिणं वि सुवः पश्य व्यन्तरिक्षं
यतस्व सदस्यैरस्मद्वात्रा देवत्रा गच्छत मधुमतीः प्रदातारमा
विशतानवहायास्मान् देवयानेन पथेत सुकृतां लोके सीदत
तन्नः सङ्स्कृतम्॥ (४५)

रूपेण सदस्यैरष्टादश च॥ _____ [४३]

धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपतिर्नो अग्निः।

त्वष्टा विष्णुः प्रजयां सः रराणो यजमानाय द्रविणं दधातु॥
 समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सः सूरिभिर्मघवन्त्सः
 स्वस्त्या। सं ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति सं देवानां सुमत्या
 यज्ञियानाम्॥ सं वर्चसा पयसा सं तनूभिर्गन्महि मनसा
 सः शिवेन। त्वष्टा नो अत्र वरिवः कृणो- (४६)

त्वनुं मार्ष्टुं तनुवो यद्विलिष्टम्॥ यदद्य त्वां प्रयति यज्ञे
 अस्मिन्नग्रे होतारमवृणीमहीह। ऋधगयाऽधगुताशमिष्ठाः
 प्रजानन् यज्ञमुपयाहि विद्वान्॥ स्वगा वो देवाः सदनमकर्म
 य आजग्म सवनेदं जुषाणाः। जक्षिवांसः पपिवांसश्च
 विश्वेऽस्मे धत्त वसवो वसूनि॥ यानाऽवह उशतो देव
 देवान्तान् (४७)

प्रेरय स्वे अंग्रे सुधस्थै। वहमाना भरमाणा हवींषि वसुं
 घर्मं दिवमा तिष्ठतानु॥ यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां
 योनिं गच्छ स्वाहैष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः सुवीरः
 स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्वा गातुमित् मनसस्पत इमं
 नो देव देवेषु यज्ञं स्वाहा वाचि स्वाहा वाते धाः॥ (४८)

उरु९ हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ।
 अपदे पादा प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित्॥ शतं
 ते राजन् भिषजः सहस्रमुर्वी गम्भीरा सुमतिष्टे अस्तु।
 बाधस्व द्वेषो निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुगध्यस्मत्॥
 अभिष्ठितो वरुणस्य पाशोऽग्नेरनीकमप आ विवेश। अपां
 नपात् प्रतिरक्षन्नसूर्यं दमेदमे (४९)

समिधं यक्ष्यग्ने॥ प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्येत्समुद्रे ते
 हृदयमप्स्वन्तः। सं त्वा विशन्त्वोषधीरुताऽऽपो यज्ञस्य
 त्वा यज्ञपते हविर्भिः॥ सूक्तवाके नमोवाके विधेमावभृथ
 निचङ्कुण निचेरुरसि निचङ्कुणाव देवैर्देवकृतमेनोऽयाडव
 मर्त्यैर्मर्त्यकृतमुरोरा नो देव रिषस्पाहि सुमित्रा न आप
 ओषधयः (५०)

सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं
 द्विष्मो देवीराप एष वो गर्भस्तं वः सुप्रीत९ सुभृतमकर्म
 देवेषु नः सुकृतो ब्रूतात् प्रतियुतो वरुणस्य पाशः प्रत्यस्तो
 वरुणस्य पाश एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो

मयि धेह्यपो अन्वचारिषु रसेन समंसृक्षमहि। पयस्वा
अग्र आऽगमं तं मा सः सृज वर्चसा॥ (५१)

दमैदम् ओषधय आ पद च॥ [४५]

यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानोऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि।
जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्रे अमृतत्वमश्याम्॥
यस्मै त्वः सुकृते जातवेद उ लोकमग्रे कृणवः स्योनम्।
अश्विनः स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तः रयिं नशते
स्वस्ति॥ त्वे सु पुत्र शवसोऽवृत्रन् कामकातयः। न
त्वामिन्द्राति रिच्यते॥ उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाद
नीथेनीथे मघवानः (५२)

सुतासः। यदीः सुबाधः पितरं न पुत्राः समानदक्षा
अवसे हवन्ते॥ अग्रे रसेन तेजसा जातवेदो वि
रोचसे। रक्षोहाऽमीवचातनः॥ अपो अन्वचारिषु रसेन
समंसृक्षमहि। पयस्वाः अग्र आऽगमं तं मा सः सृज
वर्चसा॥ वसुर्वसुपतिर्हिकमस्यग्रे विभावसुः। स्याम ते
सुमतावपि॥ त्वामग्रे वसुपतिं वसूनामभि प्र मन्दे (५३)

अध्वरेषु राजन्। त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमाभि

प्याम पृथ्सुतीर्मर्त्यानाम्। त्वामग्ने वाजसातमं विप्रां वर्धन्ति
 सुष्टुतम्। स नो रास्व सुवीर्यम्॥ अयं नो अग्निर्वरिवः
 कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन्। अयं शत्रूञ्जयतु
 जर्हृषाणोऽयं वाजं जयतु वाजसातौ॥ अग्निनाऽग्निः
 समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा॥ हव्यवाङ् जुह्वांस्यः॥ त्वं ह्यग्ने
 अग्निना विप्रो विप्रेण सन्धस्ता। सखा सख्या समिध्यसे॥
 उदग्ने शुचयस्तव वि ज्योतिषा॥ (५४)

मघवानं मन्दे ह्यग्ने चतुर्दश च॥ [४६]

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

देवासुराः संयत्ता आसन् ते देवा विजयमुपयन्तो-
 ऽग्नौ वामं वसु सं न्यदधतेदमुं नो भविष्यति यदि
 नो जेष्यन्तीति तदग्निर्न्यकामयत् तेनापाक्रामत् तद्देवा
 विजित्यावरुरुत्समाना अन्वायन् तदस्य सहसाऽदिथ्सन्त
 सोऽरोदीद्यदरोदीत् तद्द्रुद्रस्य रुद्रत्वं यदश्वशीयत् तद् (१)

रजतं हिरण्यमभवत् तस्माद्रजतं हिरण्यमदक्षिण्य-

मंश्रुजः हि यो ब॒र्हिषि॑ ददा॑ति पु॒राऽस्य॑ संव॒त्स॒राद्गृ॑हे
 रु॒दन्ति॑ तस्मा॑द्ब॒र्हिषि॑ न दे॒यः सोऽग्निर॑ब्रवीद्वा॒ग्यंसा॒न्यथ॑
 व इ॒दमि॑ति पुनरा॒धेयं॑ ते के॒वल॑मित्य॒ब्रुव॑न्नु॒ध्रुव॑त् खलु स
 इत्य॑ब्रवी॒द्यो म॑दे॒वत्य॑म॒ग्निमा॑दधा॒ता इति॑ तं पू॒षाऽऽध॑त्त
 तेन॑ (२)

पू॒षाऽऽध॑र्नोत् तस्मा॑त् पौ॒ष्णाः प॒शव॑ उच्यन्ते तं त्वष्टाऽऽध॑त्त
 तेन॑ त्वष्टाऽऽध॑र्नोत् तस्मा॑त् त्वा॒ष्टाः प॒शव॑ उच्यन्ते तं म॒नुरा॑-
 ऽध॑त्त तेन॑ म॒नुराध॑र्नोत् तस्मा॑न्मा॒नव्यः॑ प्र॒जा उ॑च्यन्ते तं धा॒ता-
 ऽऽध॑त्त तेन॑ धा॒ताऽऽध॑र्नोत्संव॒त्स॒रो वै धा॒ता तस्मा॑त्संव॒त्स॒रं
 प्र॒जाः प॒शवो॑ऽनु प्र जा॑यन्ते य ए॒वं पु॑नरा॒धेय॑स्यर्द्धिं वे- (३)

द॒ध्नोत्ये॒व योऽस्यै॒वं ब॒न्धुतां॑ वे॒द ब॒न्धुमा॑न् भवति भा॒गधे॒यं
 वा अ॒ग्निरा॑हि॒त इ॒च्छमा॑नः प्र॒जां प॒शून् यज॑मान॒स्योप॑
 दो॒द्रावो॑द्वास्य पुनरा द॑धीत भा॒गधे॒येनै॒वैनः॑ स॒मर्ध॑यत्यथो
 शा॒न्तिरे॒वास्यै॒षा पु॑नर्वस्वो॒रा द॑धीतै॒तद्वै पु॑नरा॒धेय॑स्य
 नक्ष॑त्रं यत्पुनर्वसू स्वा॒यामे॒वैनं॑ दे॒वता॑यामा॒धाय॑ ब्रह्मवर्च॒सी
 भ॑वति द॒र्भेरा द॑धात्यया॒तयाम॑त्वाय द॒र्भेरा द॑धात्य॒द्वा
 ए॒वैन॒मोष॑धी॒भ्योऽव॑रु॒ध्याऽऽध॑त्ते पञ्च॑कपालः पुरो॒डाशो॑ भवति

पञ्च वा ऋतव ऋतुभ्य एवैनमवरुध्याऽऽधत्ते॥ (४)

अशीयत् तत् तेन वेदं दुर्भेः पञ्चविंशतिश्च॥ [१]

परा वा एष यज्ञं पशून् वपति योऽग्निमुद्वासयते
पञ्चकपालः पुरोडाशो भवति पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तः पशवो
यज्ञमेव पशून्व रुन्धे वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते
न वा एतस्य ब्राह्मणा ऋतायवः पुराऽन्नमक्षन् पङ्क्तो
याज्यानुवाक्या भवन्ति पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तः पुरुषो देवानेव
वीरं निरवदायाग्निं पुनरा (५)

धत्ते शताक्षरा भवन्ति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय
आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठति यद्वा अग्निराहितो नर्ह्यते
ज्यायो भागधेयं निकामयमानो यदाग्नेयं सर्वं भवति
सैवास्यर्धिः सं वा एतस्य गृहे वाक् सृज्यते योऽग्निमुद्वासयते
स वाचं सः सृष्टां यजमान ईश्वरोऽनु पराभवितोर्विभक्तयो
भवन्ति वाचो विधृत्यै यजमानस्यापराभावाय (६)

विभक्तिं करोति ब्रह्मैव तदकरुपांशु यजति यथा वामं
वसुं विविदानो गूहति तादृगेव तदग्निं प्रति स्विष्टकृतं
निराह यथा वामं वसुं विविदानः प्रकाशं जिगमिषति

तादृगेव तद्विभक्तिमुक्त्वा प्रयाजेन् वषट्करोत्यायतनादेव
नैति यजमानो वै पुरोडाशः पशव एते आहुती यदभितः
पुरोडाशमेते आहुती (७)

जुहोति यजमानमेवोभयतः पशुभिः परि गृह्णाति
कृतयजुः सम्भृतसम्भार इत्याहुर्न सम्भृत्याः सम्भारा न
यजुः कर्तव्यमित्यथो खलु सम्भृत्या एव सम्भाराः कर्तव्यं
यजुर्यज्ञस्य समृद्धौ पुनर्निष्कृतो रथो दक्षिणा पुनरुत्स्यूतं
वासः पुनरुत्सृष्टोऽनुद्वान् पुनराधेयस्य समृद्धौ सप्त ते अग्ने
समिधः सप्त जिह्वा इत्यग्निहोत्रं जुहोति यत्रयत्रैवास्य न्यक्तं
तत (८)

एवैनमव रुन्धे वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते
तस्य वरुण एवर्णयादोग्निवारुणमेकादशकपालमनु निर्वपेद्यं
चैव हन्ति यश्चास्यर्णयात्तौ भागधेयेन प्रीणाति नाऽ-
ऽर्तिमाच्छति यजमानः॥ (९)

आऽपराभावाय पुरोडाशमेते आहुती ततः षट्त्रिंशच्च॥ [२]

भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणाऽन्तरिक्षं महित्वा। उपस्थे ते
देव्यदितेऽग्निमन्त्रादमन्त्राद्यायाऽऽदधे॥ आऽयं गौः

पृथि॒रक्र॑मी॒दस॑न॒न्मा॒तरं॑ पुनः॑। पि॒तरं॑ च प्र॒यन्त्सुवः॑॥
 त्रि॒ंश॒द्धाम॑ वि रा॑जति॒ वाक्प॑त॒ङ्गाय॑ शिश्रिये। प्रत्य॑स्य वह॒
 द्युभिः॑॥ अ॒स्य प्रा॑णाद॒पान॑त्यन्तश्च॑रति रोच॒ना। व्य॑ख्यन्महिषः
 सुवः॑॥ यत् त्वा॑ (१०)

क्रु॒द्धः प॑रो॒वप॑ म॒न्युना॒ यदव॑र्त्या। सु॒कल्प॑म॒ग्रे तत् तव॑
 पुन॒स्त्वोद्दी॑पयामसि॥ यत् ते॑ म॒न्युप॑रो॒प्तस्य॑ पृथि॒वीमनु॑
 दध्व॒से। आ॒दि॒त्या वि॒श्वे तद्दे॒वा वस॑वश्च स॒माभ॑रन्॥
 मनो॑ ज्योति॑र्जुषता॒माज्यं॑ विच्छि॑न्नं य॒ज्ञं समि॑मं द॒धातु॑।
 बृह॒स्पति॑स्तनुतामिमं नो॒ विश्वे॑ दे॒वा इ॒ह मा॑दयन्ताम्॥ स॒प्त
 ते॑ अ॒ग्रे स॒मिधः॑ स॒प्त जि॒ह्वाः स॒प्त (११)

ऋष॑यः स॒प्त धाम॑ प्रि॒याणि॑। स॒प्त हो॒त्राः स॒प्तधा॑ त्वा॑
 यज॑न्ति स॒प्त योनी॑रा पृ॒णस्वा घृ॑तेन॑॥ पुन॑रू॒र्जा नि वर्त॑स्व
 पुन॑र॒ग्न इ॒षाऽऽयु॑षा। पुन॑र्नः पाहि वि॒श्वतः॑॥ स॒ह र॒य्या नि
 वर्त॑स्वा॒ग्रे पि॒न्वस्व॑ धार॑या। वि॒श्वप्ति॑या वि॒श्वत॑स्परि॑॥ ले॒कः
 स॒ले॒कः सु॒ले॒कस्ते न॑ आ॒दि॒त्या आ॒ज्यं जु॑षा॒णा वि॑यन्तु
 के॒तः स॒के॒तः सु॒के॒तस्ते न॑ आ॒दि॒त्या आ॒ज्यं जु॑षा॒णा वि॑यन्तु
 वि॒वस्वा॒॑ अ॒दि॒तिर्दे॒वजू॑ति॒स्ते न॑ आ॒दि॒त्या आ॒ज्यं जु॑षा॒णा

वियन्तु॥ (१२)

त्वा जिह्वाः सप्त सुकेतस्ते नृन्योदश च॥ [३]

भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणेत्याहाऽऽशिषैवैनमा धत्ते सर्पा वै
जीर्यन्तोऽमन्यन्त स एतं कंसर्णीरः काद्रवेयो मन्त्रमपश्यत्
ततो वै ते जीर्णास्तनूरपाघ्नत सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमा
दधाति पुनर्नवमेवैनमजरं कृत्वाऽऽधत्तेऽथो पूतमेव
पृथिवीमन्नाद्यं नोपानमथ्सैतं (१३)

मन्त्रमपश्यत् ततो वै तामन्नाद्यमुपानमद्यथ्सर्पराज्ञिया
ऋग्भिर्गार्हपत्यमादधात्यन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो अस्यामेवैनं
प्रतिष्ठितमा धत्ते यत्त्वा क्रुद्धः परोवपेत्याहापहुत एवास्मै
तत् पुनस्त्वोद्दीपयामसीत्याह समिन्ध एवैनं यत्ते
मन्युपरोत्स्येत्याह देवताभिरे- (१४)

वैनं सं भरति वि वा एतस्य यज्ञश्छिद्यते यो-
ऽग्निमुद्वासयते बृहस्पतिवत्यर्चोप तिष्ठते ब्रह्म वै देवानां
बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञं सं दधाति विच्छिन्नं यज्ञं समिमं
दधात्वित्याह सन्तत्यै विश्वे देवा इह मादयन्तामित्याह
सन्तत्यैव यज्ञं देवेभ्योऽनु दिशति सप्त ते अग्ने समिधः सप्त

जिह्वा - (१५)

इत्याह सप्तसप्त वै सप्तधाऽग्नेः प्रियास्तनुवस्ता एवाव
 रुन्धे पुनरूर्जा सह रय्येत्यभितः पुरोडाशमाहुती जुहोति
 यजमानमेवोर्जा च रय्या चौभयतः परि गृह्णात्यादित्या वा
 अस्माल्लोकादमुं लोकमायन्तेऽमुष्मिल्लोके व्यतृष्यन्त इमं
 लोकं पुनरभ्यवेत्याग्निमाधायैतान् होमानजुहवुस्त आर्ध्ववन्
 ते सुवर्गलोकमायन् यः पराचीनं पुनराधेयादग्निमादधीत
 स एतान् होमाञ्जुह्याद्यामेवाऽऽदित्या ऋद्धिमार्ध्ववन्
 तामेवध्नोति॥ (१६)

एतमेव जिह्वा एतान् पञ्चविंशतिश्च॥ [४]

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्रये। आरे अस्मे च
 शृण्वते॥ अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुदुहे अहयः। पयः
 सहस्रसामृषिम्॥ अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् पतिः पृथिव्या
 अयम्। अपां रेतांसि जिन्वति॥ अयमिह प्रथमो धायि
 धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीडः। यमप्रवानो भृगवो
 विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभुवं विशेविशे॥ उभा वामिन्द्राग्नी
 आहुवध्या (१७)

उ॒भा रा॒धसः॑ स॒ह मा॑द॒य॒ध्यै॑। उ॒भा दा॒ता रा॑वि॒षा॒
र॑यी॒णामु॒भा वाज॑स्य सा॒तये॑ हुवे वाम्॥ अ॒यं ते
योनि॑र॒ऋत्वियो॒ यतो॑ जा॒तो अरो॑चथाः। तं जा॒नन्न॑ग्र आ
रो॒हाथा॑ नो वर्धया र॒यिम्॥ अ॒ग्र आयू॑र॒षि पव॑स आ
सु॒वोर्ज॑मि॒षं च नः॑। आ॒रे बा॑धस्व दु॒च्छुना॑म्॥ अ॒ग्रे पव॑स्व
स्वपा॑ अ॒स्मे वर्चः॑ सु॒वीर्य॑म्। दध॒त्पोष॑र॒यिं (१८)

मयि॑॥ अ॒ग्रे पाव॑क रो॒चिषा॑ म॒न्द्रया॑ देव जि॒ह्वया॑। आ
दे॒वान् व॑क्षि॒ यक्षि॑ च॥ स नः॑ पाव॑क दी॒दिवोऽग्रे॑ दे॒वा॒
इ॒हाऽऽव॑ह। उप॑ य॒ज्ञर॑ ह॒विश्च॑ नः॥ अ॒ग्निः शुचि॑व्रततमः
शुचि॑र्वि॒प्रः शुचिः॑ क॒विः। शुची॑ रोचत॒ आहु॑तः॥ उद॑ग्रे
शुच॑य॒स्तव॑ शु॒क्रा भ्राज॑न्त ईरते। तव॒ ज्योती॑र॒प्यर्च॑यः॥
आ॒युर्दा॑ अ॒ग्रेऽस्या॑यु॒र्मे (१९)

देहि॑ वर्चो॒दा अ॒ग्रेऽसि॒ वर्चो॑ मे देहि॑ तनू॒पा अ॒ग्रेऽसि॒
त॒नुवं॑ मे पा॒ह्यग्रे॑ यन्मे॑ त॒नुवा॑ ऊ॒नं तन्म॒ आ पृ॑ण॒ चित्रा॑वसो
स्व॒स्ति ते॑ पा॒रम॑शीयेन्धा॒नास्त्वा श॑त॒र॑ हिमा॑ द्युमन्तः
समि॑धीमहि॒ वय॑स्वन्तो वय॒स्कृतं॑ यश॑स्वन्तो यश॒स्कृत॑र॒
सु॒वीरा॑सो अदा॑भ्यम्। अ॒ग्रे सप॑त्नद॒म्भनं॑ व॒र्षिष्ठे॑ अधि॒

नाके॑॥ सं त्वम॑ग्रे सूर्य॑स्य वर्च॑साऽगथाः समृ॑षीणाः स्तु॒तेन॒
सं प्रि॒येण॒ धाम्ना॑॥ त्वम॑ग्रे सूर्य॑वर्चा असि॒ सं मामा॑युषा
वर्च॑सा प्र॒जया॑ सृज॥ (२०)

आहु॒वध्यै र॒यि मे॒ वर्च॑सा स॒प्तद॑श च॥—————[५]

सं प॑श्यामि प्र॒जा अ॒हमि॑डं प्रजसो मान॒वीः। सर्वा॑ भवन्तु
नो गृ॒हे॥ अम्भः॒ स्था॒म्भो वो भक्षी॑य महः॒ स्थ महो॑ वो
भक्षी॑य सहः॒ स्थ सहो॑ वो भक्षी॒योर्जः॒ स्थोर्जं॑ वो भक्षी॑य रेव॒न्ती
रम॑ध्वम॒स्मि॒ल्लोके॑ऽस्मिन् गो॒ष्ठेऽस्मिन्॑ क्षये॒ऽस्मिन् योना॑वि॒हैव
स्तेतो॑ माऽप॑ गात ब॒ह्वीर्मे॑ भूयास्त (२१)

स॑हि॒तासि॑ विश्वरू॒पीरा मो॒र्जा वि॒शाऽऽगौ॑प॒त्येना॒
ऽऽरा॑यस्पोषेण सहस्रपोषं वः पु॒ष्यासं॑ मयि॒ वो रा॑यः
श्रय॑न्ताम्॥ उप॑ त्वाऽग्रे दि॒वेदि॑वे दोषा॑वस्तर्धि॒या व॑यम्।
नमो॑ भर॑न्त एम॑सि। राज॑न्तमध्व॒राणां॑ गो॒पामृ॑तस्य
दी॑दि॒विम्। वर्ध॑मान॒ः॒ स्वे दमे॑॥ स नः॑ पि॒तेव॑ सूनवेऽग्रे
सूपा॑य॒नो भ॑व। सच॑स्वा नः स्व॒स्तये॑॥ अग्रे॒ (२२)

त्वं नो॒ अन्त॑मः। उ॒त त्रा॒ता शि॒वो भ॑व वरू॒थ्यः॥

तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः। सुम्रायं नूनमीमहे सखिभ्यः॥
 वसुरग्निरवसुश्रवाः। अच्छां नक्षि द्युमत्तमो रयिं दाः॥ ऊर्जा वः
 पश्याम्यूर्जा मां पश्यत रायस्पोषेण वः पश्यामि रायस्पोषेण
 मा पश्यतेडाः स्थ मधुकृतः स्योना माऽऽविंशतेरा मदः।
 सहस्रपोषं वः पुष्यासं (२३)

मयि वो रायः श्रयन्ताम्॥ तथ्संवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य
 धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्॥ सोमान् स्वरेणं कृणुहि
 ब्रह्मणस्पते। कक्षीवन्तं य औशिजम्॥ कदा च न स्तरीरसि
 नेन्द्रं सश्वसि दाशुषे। उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं
 देवस्य पृच्यते॥ परि त्वाऽग्ने पुरं वयं विप्रः सहस्य
 धीमहि। धृषद्वर्णं दिवेदिवे भेत्तारं भङ्गुरावतः॥ अग्ने गृहपते
 सुगृहपतिरहं त्वया गृहपतिना भूयासः सुगृहपतिर्मया त्वं
 गृहपतिना भूयाः शतः हिमास्तामाशिषमा शासे तन्तवे
 ज्योतिष्मतीं तामाशिषमा शासेऽमुष्मै ज्योतिष्मतीम्॥ (२४)

भूयास्त स्वस्तयेऽग्ने पुष्यासं धृषद्वर्णमेकान्रित्रिंशच्च॥ [६]

अयंज्ञो वा एष योऽसामोपप्रयन्तो अध्वरमित्याह
 स्तोममेवास्मै युनक्त्युपेत्याह प्रजा वै पशव उपेमं लोकं

प्र॒जामे॒व प॒शूनि॒मं लो॒कमु॒पैत्य॑स्य प्र॒त्नाम॑नु॒द्युत॑मित्या॒ह
सुव॒र्गो वै लो॒कः प्र॒त्नः सु॒वर्ग॑मे॒व लो॒कः समा॑रो॒हत्य॑ग्नि॒र्मूर्धा
दि॒वः क॒कुदि॒त्याह॑ मूर्धा॒न- (२५)

मे॒वैन॑ः समा॒नाना॑ करो॒त्यथो॑ दे॒वलो॒कादे॒व म॑नु॒ष्यलो॒के
प्रति॑तिष्ठत्य॒यमि॒ह प्र॑थ॒मो धा॑यि धा॒तृभि॑रित्या॒ह मुख्य॑मे॒वैनं॑
करो॒त्युभा॑ वा॒मिन्द्रा॑ग्नी आ॒हुव॒ध्या इ॒त्याहौ॒जो बल॑मे॒वाव
रुन्धे॒ऽयं ते॒ योनि॑र्ऋ॒त्विय॒ इत्या॑ह प॒शवो॒ वै र॒यिः प॒शूने॒वाव
रुन्धे॒ ष॒ङ्गिरु॑प॒ तिष्ठ॑ते ष॒ङ्वा- (२६)

ऋ॒तव॑ ऋ॒तुष्वे॒व प्रति॑ तिष्ठति ष॒ङ्गिरु॑त्तरा॒भिरु॑प॒ तिष्ठ॑ते
द्वा॒दश॒ सं प॑द्यन्ते द्वा॒दश॒ मासा॑ः सं॒वत्स॒रः सं॒वत्स॒र ए॒व
प्रति॑ तिष्ठति॒ यथा॒ वै पु॒रुषो॑ऽश्वो॒ गौर्जी॑र्य॒त्येव॑म॒ग्निरा॑हि॒तो
जी॑र्यति॒ संवत्स॑रस्य॒ पर॒स्तादा॑ग्नि॒पाव॑मा॒नीभि॒रुप॑ तिष्ठते
पुन॑र्न॒वमे॒वैन॑म॒जरं॑ करो॒त्यथो॑ पु॒नात्ये॒वोप॑ तिष्ठते॒ योगं॑
ए॒वास्यै॒ष उप॑ तिष्ठते (२७)

द॒म ए॒वास्यै॒ष उप॑ तिष्ठते या॒ज्ञैवा॒स्यैषो॑प॒ तिष्ठ॑ते॒ यथा॒
पापी॑या॒ञ्छ्रेय॑स आ॒हृत्य॑ न॒मस्य॑ति॒ तादृ॑गे॒व तदा॑यु॒र्दा
अ॒ग्नेऽस्या॑यु॒र्मे दे॒हीत्या॑हाऽऽयु॒र्दा ह्ये॒ष व॑र्चो॒दा अ॒ग्नेऽसि॑

वर्चो मे देहीत्याह वर्चोदा ह्येष तनूपा अंग्रेऽसि तनुवं मे पाहीत्याह (२८)

तनूपा ह्येषोऽग्रे यन्मे तनुवा ऊनं तन्म् आ पृणेत्याह यन्मे प्रजायै पशूनामूनं तन्म् आ पूरयेति वावैतदाह चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीयेत्याह रात्रिवै चित्रावसुरव्युष्ट्यै वा एतस्यै पुरा ब्राह्मणा अभेषुर्व्युष्टिमेवाव रुन्ध इन्धानास्त्वा शत९ (२९)

हिमा इत्याह शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठत्येषा वै सूर्मी कर्णकावत्येतया ह स्म वै देवा असुराणां शततरहाः स्तृहन्ति यदेतया समिधमादधाति वज्रमेवैतच्छतघ्नीं यजमानो भ्रातृव्याय प्रहरति स्तृत्या अछम्बद्गारं सं त्वमग्रे सूर्यस्य वर्चसा गथा इत्याहैतत्त्वमसीदमहं भूयासमिति वावैतदाह त्वमग्रे सूर्यवर्चा असीत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते॥ (३०)

मूर्धानं वै तिष्ठत आह शतम्हं षोडश च॥ [७]

सं पश्यामि प्रजा अहमित्याह यावन्त एव ग्राम्याः

प॒शव॒स्ताने॒वाव॑ रु॒न्धेऽम्भः॑ स्था॒म्भो॑ वो भक्षी॒येत्या॒हाम्भो॑
 ह्ये॒ता म॒हः स्थ॒ महो॑ वो भक्षी॒येत्या॒ह महो॑ ह्ये॒ताः स॒हः
 स्थ॒ सहो॑ वो भक्षी॒येत्या॒ह सहो॑ ह्ये॒ता ऊ॒र्ज॒स्थोर्ज॑ वो
 भक्षी॒ये- (३१)

त्या॒होर्जो॑ ह्ये॒ता रेव॑ती रम॒ध्वमि॒त्याह॑ प॒शवो॑ वै रे॒वतीः॑
 प॒शूने॒वात्मन्॑ रम॒यत॑ इ॒हैव॑ स्ते॒तो माऽप॑ गा॒तेत्या॒ह ध्रु॒वा
 ए॒वैना॒ अन॑पगाः कुरु॒त इष्ट॑क॒चिद्वा॑ अ॒न्योऽग्निः॑ प॒शुचि॑द॒न्यः
 स॒हि॒तासि॑ विश्व॒रूपी॑रि॒ति व॒त्सम॑भि मृ॒शत्यु॑पै॒वैनं॑ ध॒त्ते
 प॒शुचि॑त॒मेनं॑ कुरु॒ते प्र (३२)

वा ए॒षोऽस्मा॑ल्लो॒काच्च॑व॒ते य आ॑ह॒वनी॑यमु॒पति॑ष्ठ॒ते
 गा॒र्हप॑त्यमु॒प ति॑ष्ठ॒तेऽस्मि॑न्ने॒व लो॒के प्र॒ति ति॑ष्ठ॒त्यथो॑
 गा॒र्हप॑त्यायै॒व नि हु॑ते गा॒यत्री॑भि॒रुप॑ ति॒ष्ठते॒ तेजो॑ वै
 गा॒यत्री॑ तेज॑ ए॒वात्मन्॑ ध॒त्तेऽथो॑ यदे॒तं तृ॑चम॒न्वाह॑ स॒न्तत्यै॑
 गा॒र्हप॑त्यं वा अ॒नु द्वि॑पादो॒ वी॒राः प्र॒जाय॑न्ते॒ य ए॒वं वि॒द्वान्
 द्वि॒पदा॑भिर्गा॒र्हप॑त्यमु॒पति॑ष्ठ॒त - (३३)

आऽस्य॑ वी॒रो जा॑यत ऊ॒र्जा वः॑ प॒श्याम्यूर्जा॑ मां
 प॒श्य॒तेत्या॒हाऽऽशि॑ष॒मेवै॒तामा॑ शा॒स्ते तथ्स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यमि॒त्याह॑

प्रसू॒त्यै सो॒मान्॒ऽ स्वर॑ण॒मित्या॑ह सोमपी॒थमे॒वाव॑ रुन्धे
कृ॒णु॒हि ब्र॑ह्मणस्पत॒ इत्या॑ह ब्रह्मवर्च॒समे॒वाव॑ रुन्धे क॒दा च॒न
स्त॒रीर॒सीत्या॑ह न स्त॒री५ रात्रि॑ वसति (३४)

य ए॒वं वि॒द्वान॒ग्निमु॑पतिष्ठते परि॑ त्वाऽग्ने॒ पुरं
व॒यमि॒त्याह॑ परि॒धिमे॒वैतं॑ परि॑ दधा॒त्यस्क॑न्दा॒याग्रे॑
गृह॑पत॒ इत्या॑ह यथाय॒जुरे॒वैतच्छ्रु॑त५ हिमा॒ इत्या॑ह
श॒तं त्वा॑ हेम॒न्तानि॑न्धिषी॒येति॑ वावैतदा॑ह पु॒त्रस्य॑ नाम॑
गृह्णा॒त्यन्ना॒दमे॒वैनं॑ करोति॒ तामा॑शिष॒मा शा॑से तन्त॑वे
ज्योति॑ष्मती॒मिति॑ ब्रूया॒द्यस्य॑ पु॒त्रोऽजा॑तः स्यात्ते॑ज॒स्व्यैवा॑स्य॒
ब्रह्म॑वर्च॒सी पु॒त्रो जा॑यते तामा॑शिष॒मा शा॑सेऽमु॒ष्मै
ज्योति॑ष्मती॒मिति॑ ब्रूया॒द्यस्य॑ पु॒त्रो जा॑तः स्यात् तेजं॑
ए॒वास्मिन्॑ ब्रह्मवर्च॒सं द॑धाति॥ (३५)

ऊर्जं॑ वो भक्षी॒येति॑ प्र गार्ह॑पत्यमुपतिष्ठते वसति॒ ज्योति॑ष्मती॒मेका॒त्रि॒शब्द॑॥—[८]

अ॒ग्नि॒होत्रं॑ जु॒होति॑ यदे॒व किं॑ च॒ यज॑मानस्य॒ स्वं
तस्यै॒व तद्रेतः॑ सि॒ञ्चति॑ प्र॒जन॑ने प्र॒जन॑न॒ऽ हि॒ वा
अ॒ग्निरथो॑ष॒धीर॑न्तंगता दहति॒ तास्ततो॑ भूय॑सीः प्रजा॑यन्ते
यथ्सा॒यं जु॒होति॑ रेतं ए॒व तथ्सि॑ञ्चति॒ प्रैव॑ प्रा॒तस्त॑नैन

जनयति तद्रेतः सिक्तं न त्वष्ट्राऽविकृतं प्रजायते यावच्छो
वै रेतसः सिक्तस्य (३६)

त्वष्टा रूपाणि विकरोति तावच्छो वै तत्प्रजायत एष वै
दैव्यस्त्वष्टा यो यजते बह्वीभिरुप तिष्ठते रेतस एव सिक्तस्य
बहुशो रूपाणि वि करोति स प्रैव जायते श्वःश्वो भूयान् भवति
य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठतेऽहर्देवानामासीद्रात्रिरसुराणां ते-
ऽसुरा यद्देवानां वित्तं वेद्यमासीत्तेन सह (३७)

रात्रिं प्राविशन् ते देवा हीना अमन्यन्त तैऽपश्यन्नाग्नेयी
रात्रिराग्नेयाः पशवं इममेवाग्निं स्तवाम् स नः स्तुतः
पशून् पुनर्दास्यतीति तैऽग्निमस्तुवन्त्स एभ्यः स्तुतो रात्रिया
अध्यहरभि पशून्निर्गर्जत् ते देवाः पशून् वित्वा कामां
अकुर्वन्त य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते पशुमान् भवत्या- (३८)

दित्यो वा अस्माल्लोकादमुं लोकमैत्थसोऽमुं लोकं
गत्वा पुनरिमं लोकमभ्यध्यायत्स इमं लोकमागत्य
मृत्योरबिभेन्मृत्युसंयुत इव ह्ययं लोकः सोऽमन्यतेममेवाग्निं
स्तवानि स मां स्तुतः सुवर्गं लोकं गमयिष्यतीति सो-
ऽग्निमस्तौत्स एनं स्तुतः सुवर्गं लोकमगमयद्य - (३९)

एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते सुवर्गमेव लोकमेति
 सर्वमायुरेत्यग्निं वा एषोऽग्नी आ रोहति य एनावुपतिष्ठते
 यथा खलु वै श्रेयानभ्यारूढः कामयते तथा करोति नक्तमुप
 तिष्ठते न प्रातः सः हि नक्तं व्रतानि सृज्यन्ते सह श्रेयाश्च
 पापीयाश्चासाते ज्योतिर्वा अग्निस्तमो रात्रिर्यन्- (४०)

नक्तमुपतिष्ठते ज्योतिषैव तमस्तरत्युपस्थेयोऽग्नी(३)र्नोप-
 स्थेया(३) इत्याहुर्मनुष्यायेन्वै योऽहरहराहृत्याथैनं याचति
 स इन्वै तमुपाच्छृत्यथ को देवानहरहर्याचिष्यतीति
 तस्मान्नोपस्थेयोऽथो खल्वाहुराशिषे वै कं यजमानो यजत
 इत्येषा खलु वा - (४१)

आहिताग्नेराशीर्यदग्निमुपतिष्ठते तस्मादुपस्थेयः प्रजापतिः
 पशूनसृजत ते सृष्टा अहोरात्रे प्राविशन् ताञ्छन्दो-
 भिरन्विन्दद्यच्छन्दोभिरुपतिष्ठते स्वमेव तदन्विच्छति न
 तत्र जाम्यस्तीत्याहुर्योऽहरहरुपतिष्ठत इति यो वा अग्निं
 प्रत्यङ्मुपतिष्ठते प्रत्येनमोषति यः पराङ् विष्वङ् प्रजयां
 पशुभिरेति कवातिर्यङ्मोषं तिष्ठेत् नैनं प्रत्योषति न विष्वङ्
 प्रजयां पशुभिरेति॥ (४२)

सिक्तस्य सह भवति यो यत्खलु वै पशुभिस्त्रयोदश च॥—————[९]

मम नाम प्रथमं जातवेदः पिता माता च दधतुर्यदग्रे। तत्त्वं
बिभृहि पुनरा मदैतोस्तवाहं नाम बिभराण्यग्रे॥ मम नाम त्वं
च जातवेदो वासंसी इव विवसानौ ये चरावः। आयुषे त्वं
जीवसे वयं यथायथं वि परि दधावहे पुनस्ते॥ नमोऽग्नये-
ऽप्रतिविद्धाय नमोऽनाधृष्टाय नमः सम्राजै। अषाढो (४३)

अग्निर्बृहद्वया विश्वजिह्वसहन्त्यः श्रेष्ठो गन्धर्वः॥
त्वत्पितारो अग्रे देवास्त्वामाहुतयस्त्वद्विवाचनाः। सं
मामायुषा सं गौपत्येन सुहिते मा धाः॥ अयमग्निः
श्रेष्ठतमोऽयं भगवत्तमोऽयं सहस्रसातमः। अस्मा अस्तु
सुवीर्यम्॥ मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं
दधातु। या इष्टा उषसो निम्रुचश्च ताः सं दधामि हविषा
घृतेन॥ पयस्वतीरोषधयः (४४)

पयस्वद्वीरुधां पयः। अपां पयसो यत्पयस्तेन मामिन्द्र
सं सृज॥ अग्रे व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छंकेयं तन्मे
राध्यताम्॥ अग्निं होतारमिह तं हुवे देवान् यज्ञियानिह
यान् हवामहे॥ आ यन्तु देवाः सुमनस्यमाना वियन्तु देवा
हविषो मे अस्य॥ कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्तु यानि घर्मे

कृ॒पाला॑न्युपचि॒न्वन्ति॑ (४५)

वे॒धसः॑। पू॒ष्णस्तान्यपि॑ व्र॒त इन्द्र॑वा॒यू विमु॑ञ्चताम्॥
अभि॑न्नो घ॒र्मो जी॒रदा॑नुर्यत॒ आत्त॑स्तद॒गन् पुनः॑। इ॒ध्मो
वेदिः॑ परि॒धय॑श्च॒ सर्वे॑ य॒ज्ञस्याऽऽयु॑रनु॒ सं च॑रन्ति॥
त्रय॑स्त्रि॒ंशत्तन्त॑वो॒ ये वि॑तन्निरे॒ य इ॒मं य॒ज्ञं स्व॒धया॑ ददन्ते
तेषां॑ छि॒न्नं प्रत्ये॑तद॒धामि॑ स्वाहा॑ घ॒र्मो दे॒वा अप्ये॑तु॥ (४६)

अषाढ ओषधय उपचिन्वन्ति पञ्चचत्वारिंशच्च॥ [१०]

वै॒श्वान॒रो न॑ ऊ॒त्याऽऽप्र॑ या॒तु परा॑वतः। अ॒ग्निरु॒क्थेन॑
वाह॑सा॥ ऋ॒तावा॑नं॒ वैश्वान॑रमृतस्य॒ ज्योति॑षस्पतिम्।
अज॑स्रं घ॒र्ममी॑महे॥ वै॒श्वान॒रस्य॑ द॒सना॑भ्यो बृ॒हद॑रिणादेकः
स्वप॑स्य॒या क॒विः। उ॒भा पि॒तरा॑ म॒हय॑न्नजायता॒ग्निर्द्यावा॑पृथि॒वी
भूरि॑रेतसा॥ पृ॒ष्ठो दि॒वि पृ॒ष्ठो अ॒ग्निः पृ॑थि॒व्यां पृ॒ष्ठो वि॒श्वा
ओष॑धी॒रा वि॑वेश। वै॒श्वान॒रः सह॑सा पृ॒ष्ठो अ॒ग्निः स नो॑ दि॒वा
स (४७)

रि॒षः पा॑तु नक्तम्॥ जा॒तो यद॑ग्ने भुव॑ना॒ व्यख्यः॑ प॒शुं न
गो॒पा इर्यः॑ परि॑ज्मा। वै॒श्वान॒र ब्र॑ह्म॒णे वि॒न्द गा॑तुं यू॒यं पा॑त
स्व॒स्तिभिः॑ सदा॑ नः॥ त्वम॑ग्ने शो॒चिषा॑ शोशु॑चान॒ आ रोद॑सी

अपृणा जायमानः। त्वं देवां॑ अ॒भि॒श॒स्तेरमु॒श्चो॒ वै॒श्वान॑र
जा॒तवे॒दो म॒हि॒त्वा॥ अ॒स्माकं॑ म॒ग्ने म॒घव॑न्त्सु धा॒र॒या॒नामि॑
क्ष॒त्रम॒जरं॑ सु॒वीर्य॑म्। व॒यं ज॑येम श॒तिनं॑ सह॒स्रिणं॑
वै॒श्वान॑र (४८)

वा॒ज॒म॒ग्ने तवो॒तिभिः॑॥ वै॒श्वान॑रस्य॑ सु॒म॒तौ स्या॑म
रा॒जा हि॒कं भु॑वनानामभि॒श्रीः। इ॒तो जा॒तो वि॒श्वमि॑दं
वि च॑ष्टे वै॒श्वान॑रो य॑तते॒ सूर्ये॑ण॥ अ॒व ते हे॒डो व॑रुण॒
नमो॑भि॒रव॑ य॒ज्ञेभि॑रीमहे ह॒विर्भिः॑। क्ष॒यन्न॒स्मभ्य॑मसुर प्रचेतो
रा॒ज॒न्नेना॑सि शि॒श्रथः॑ कृ॒तानि॑॥ उ॒दु॒त्त॒मं व॑रुण॒ पाश॑म॒स्मद॒
वा॒ध॒मं वि म॑ध्य॒मं श्र॑थाय। अथा॑ व॒यमा॑दित्य (४९)

व्र॒ते तवा॑ना॒गसो॑ अ॒दि॒तये॑ स्याम॥ द॒धि॒क्रा॒व्णो अ॑का॒रिषं॑
जि॒ष्णो॒रश्व॑स्य वा॒जिनः॑॥ सु॒र॒भि नो॒ मुखा॑ कर॒त् प्र ण॑
आयू॑र॒षि ता॑रिषत्॥ आ द॑धि॒क्राः श॑व॒सा प॒ञ्च कृ॑ष्टीः सूर्य॑
इ॒व ज्योति॑षा॒ऽप॒स्त॑तान। स॒ह॒स्र॒साः श॑त॒सा वा॒ज्य॑र्वा पृ॒णक्तु॑
म॒ध्वा स॑मि॒मा व॑चा॒सि॥ अ॒ग्नि॒र्मूर्धा॑ भुवः। म॒रुतो॑ यद्ध॒ वो
दि॒वः सु॑म्रा॒यन्तो॑ ह॒वाम॑हे। आ तू न (५०)

उप॑ गन्तन॥ या वः शर्म॑ शशमा॒नाय॑ सन्ति॑ त्रि॒धातू॑नि

दा॒शुषे॑ यच्छु॒ताधि॑ । अ॒स्मभ्यं॑ ता॒नि मरु॑तो॒ वि यन्त॑
 र॒यिं नो॑ धत्त वृषणः सु॒वीर॑म् ॥ अ॒दि॒तिर्न उरु॑ष्य॒त्वदि॑तिः
 शर्म॑ यच्छतु । अ॒दि॒तिः पा॒त्वः ह॑सः ॥ म॒हीमू॒ षु मा॒तरः
 सु॒व्र॒ता॒नामृ॑तस्य॒ पत्नी॑मव॑से हुवेम । तु॒वि॒क्ष॒त्राम॒जर॑न्ती-
 मुरु॒चीः सु॒शर्मा॑ण॒मदि॑तिः सु॒प्रणी॑तिम् ॥ सु॒त्रा॒मा॑णं पृथि॒वीं
 द्याम॑ने॒हसः सु॒शर्मा॑ण॒मदि॑तिः सु॒प्रणी॑तिम् । दै॒वीं नावः॑
 स्वरि॒त्राम॑ना॒गस॑म॒स्रव॑न्ती॒मा रु॑हे॒मा स्व॒स्तये॑ ॥ इ॒मा
 सु नाव॑माऽरु॒हः श॒तारि॑त्राः श॒तस्फ्यो॑म् । अच्छि॑द्रां
 पा॒रयि॑ष्णुम् ॥ (५१)

दिवा स संहस्त्रिणं वैश्वानराऽऽदित्य तू नोऽनेहसः सुशर्माणमेकान्नविः शतिश्च ॥—[११]

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

सं त्वा॑ सि॒ञ्चामि॒ यजु॑षा प्र॒जामा॑यु॒र्धनं॑ च । बृह॒स्पति॑प्रसूतो
 यज॑मान इ॒ह मा रि॑षत् ॥ आ॒ज्यम॑सि स॒त्यम॑सि
 स॒त्यस्या॑ध्यक्षमसि ह॒विर॑सि वै॒श्वान॑रं वै॒श्वदे॑वमुत्पू॒तशु॑ष्मः
 स॒त्यौजाः॒ सहो॑ऽसि सह॑मानमसि सह॒स्वारा॑तीः

सह॑स्वाराती॒युतः सह॑स्व॒ पृ॒त॒नाः सह॑स्व॒ पृ॒त॒न्यु॒तः।
 स॒ह॒स्र॑वीर्यमसि॒ तन्मा॑ जि॒न्वाऽऽज्य॑स्याऽऽज्य॑मसि स॒त्यस्य॑
 स॒त्यम॑सि स॒त्यायु॑- (१)

रसि॑ स॒त्यशु॑ष्ममसि स॒त्येन॑ त्वाऽभि॒ घा॑रयामि॒ तस्य॑ ते
 भक्षी॑य

प॒ञ्च॒नां त्वा॑ वा॒ता॒नां य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 प॒ञ्च॒नां त्व॑र्त॒नां य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 प॒ञ्च॒नां त्वा॑ दि॒शां य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 प॒ञ्च॒नां त्वा॑ प॒ञ्च॒ज॒नानां॑ य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 च॒रो॒स्त्वा प॒ञ्च॒बिल॑स्य य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 ब्र॒ह्म॒ण॒स्त्वा तेज॑से य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 क्ष॒त्रस्य॑ त्वौज॑से य॒न्त्राय॑ (२)

ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 वि॒शे त्वा॑ य॒न्त्राय॑ ध॒र्त्राय॑ गृह्णामि
 सु॒वीर्या॑य त्वा गृह्णामि सु॒प्रजा॑स्त्वाय॑ त्वा गृह्णामि
 रा॒य॒स्पोषा॑य त्वा गृह्णामि ब्र॒ह्मव॑र्च॒साय॑ त्वा गृह्णामि
 भू॒र॒स्माक॑ ह॒विर्दे॒वाना॑मा॒शिषो॑ यज॑मानस्य दे॒वानां॑ त्वा
 दे॒वता॑भ्यो गृह्णामि॒ कामा॑य त्वा गृह्णामि॥ (३)

सत्यायुरोजसे यन्नाय त्रयस्त्रिंशच्च॥ [१]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासं
 धीरश्चेत्ता वसुविदुग्रोऽस्युग्रोऽहः संजातेषु भूयास-
 मुग्रश्चेत्ता वसुविदभिभूरस्यभिभूरहः संजातेषु भूयास-
 मभिभूश्चेत्ता वसुविद्युनज्मि त्वा ब्रह्मणा दैव्येन हव्यायास्मै
 वोढवे जातवेदः। इन्द्राणास्त्वा सुप्रजसः सुवीरा ज्योर्जीवेम
 बलिहतो वयं ते॥ यन्मे अग्रे अस्य यज्ञस्य रिष्या- (४)

द्यद्वा स्कन्दादाज्यस्योत विष्णो। तेन हन्मि संपत्नं
 दुर्मरायुमैनं दधामि निर्ऋत्या उपस्थे। भूर्भुवः सुवरुच्छुष्मो
 अग्रे यजमानायैधि निशुष्मो अभिदासंते। अग्रे देवेद्ध
 मन्विद्ध मन्द्रजिह्वामर्त्यस्य ते होतर्मूर्धन्ना जिघर्मि
 रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय मनोऽसि प्राजापत्यं
 मनसा मा भूतेनाऽऽविश वागस्यैन्द्री संपत्नक्षयणी (५)

वाचा मैन्द्रियेणाऽऽविश
 वसन्तमृतूनां प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु
 ग्रीष्ममृतूनां प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु
 वर्षा ऋतूनां प्रीणामि ता मा प्रीताः प्रीणन्तु

श॒रद॑मृ॒तूनां॑ प्री॒णामि॑ सा मां प्री॒ता प्री॑णातु
हेम॑न्तशि॒शिरा॑वृ॒तूनां॑ प्री॒णामि॑ तौ मां प्री॒तौ प्री॑णीता-
म॒ग्नीषो॑म॒योर्हं॑ दे॒वय॑ज्यया॒ चक्षु॑ष्मान् भूयासम॒-
ग्नेर्हं॑ दे॒वय॑ज्यया॒न्नादो॑ भूयासं (६)

द॒ब्धि॑र॒स्यद॑ब्धो भूयास-
म॒मुं द॑भेयम॒ग्नीषो॑म॒योर्हं॑ दे॒वय॑ज्यया॒ वृत्र॑हा भूयास-
मिन्द्रा॑ग्नि॒योर्हं॑ दे॒वय॑ज्यये॒न्द्रिया॑व्य॒न्नादो॑ भूयास-
मिन्द्र॑स्या॒हं दे॒वय॑ज्यये॒न्द्रिया॑वी भूयासं
महेन्द्र॑स्या॒हं दे॒वय॑ज्यया॒ जे॒मानं॑ महि॒मानं॑ गमेयम॒ग्नेः
स्वि॑ष्ट॒कृतो॑ऽहं दे॒वय॑ज्यया॒ऽऽयु॑ष्मान् य॒ज्ञेन॑ प्रति॒ष्ठां
ग॑मेयम्॥ (७)

रि॒प्या॑श्मप॒त्नक्ष॑य॒ण्यन्नादो॑ भूयास॒ः प॒द्भि॑र॒शच्च॑॥ [२]

अ॒ग्नि॒र्मा दुरि॑ष्टात् पातु सवि॒ताऽघ॑श॒साद्यो॑ मेऽन्ति॑ दूरे-
ऽरा॑तीयति॒ तमे॒तेन॑ जेष॒ः सु॒रूप॑व॒र्षव॑र्ण॒ एही॑मान् भ॒द्रान्
दुर्या॑ः अ॒भ्येहि॑ मामनु॒व्रता॒ न्यु शी॒र्षाणि॑ मृ॒द्धमि॑ड॒ एह्य॑दित्
एहि॑ सर॒स्वत्ये॑हि॒ रन्ति॑रसि॒ रम॑तिरसि॒ सून॑र्यसि॒ जुष्टे॑ जुष्टि॑
तेऽशी॒योप॑हूत उपहू॒वं (८)

तेऽशीय सा मे सत्याशीरस्य यज्ञस्य भूयादरेडता
मनसा तच्छेकेयं यज्ञो दिवः रोहतु यज्ञो दिवं गच्छतु यो
देवयानः पन्थास्तेन यज्ञो देवाः अप्यैत्वस्मास्विन्द्र इन्द्रियं
दधात्वस्मान्नाय उत यज्ञाः संचन्तामस्मासु सन्त्वाशिषः
सा नः प्रिया सुप्रतूर्तिर्मघोनी जुष्टिरसि जुषस्व नो जुष्टा
नो- (९)

ऽसि जुष्टिं ते गमेयं मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं
यज्ञः समिमं दधातु। बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे देवा
इह मादयन्ताम्॥ ब्रध्न पिन्वस्व ददतो मे मा क्षायि कुर्वतो मे
मोपदसत् प्रजापतेर्भागोऽस्यूर्जस्वान् पयस्वान् प्राणापानौ मे
पाहि समानव्यानौ मे पाह्युदानव्यानौ मे पाह्यक्षितोऽस्यक्षित्यै
त्वा मा मे क्षेष्टा अमुत्रामुष्मिन् लोके॥ (१०)

उपह्वं जुष्टां नस्त्वा षट् च॥ [३]

बर्हिषोऽहं देवयज्यया प्रजावान् भूयासं नराशः संस्याहं
देवयज्यया पशुमान् भूयासमग्नेः स्विष्टकृतोऽहं देवयज्यया-
ऽऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषः
सोमस्याहमुज्जितिमनूज्जेषमग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषमग्नीषोमयो-

र॒हमु॒ज्जि॑ति॒मनू॒जैष॑मिन्द्रा॒ग्रियो॒र॒हमु॒ज्जि॑ति॒मनू॒जैष॑मिन्द्र॒स्या॒हमु॒-
(११)

ज्जि॑ति॒मनू॒जैषं॑ महेन्द्र॒स्या॒हमु॒ज्जि॑ति॒मनू॒जैष॑म॒ग्नेः॑ स्वि॒ष्ट॒कृ॒तो॒-
ऽह॒मु॒ज्जि॑ति॒मनू॒जैषं॑ वाज॑स्य मा प्रस॒वेनो॑द्वा॒भेणो॑द॒ग्रभी॑त्।
अथा॑ स॒पत्ना॒९ इन्द्रो॑ मे नि॒ग्रा॒भेणा॑र्ध॒रा९ अकः॥ उ॒द्वा॒भं
च॑ नि॒ग्रा॒भं च॑ ब्र॒ह्म॑ दे॒वा अ॑वीवृधन्। अथा॑ स॒पत्ना॑निन्द्रा॒ग्नी
मे॑ विषू॒चीना॒न्व्य॑स्यताम्॥ ए॒मा अ॑ग॒मन्ना॒शिषो॑ दोह॑कामा॒
इन्द्र॑वन्तो (१२)

वना॑महे धुक्षी॒महि॑ प्र॒जामि॑षम्॥ रोहि॑तेन त्वा॒ऽग्नि॑र्दे॒वता॑
गम॑यतु॒ हरि॑भ्यां॒ त्वेन्द्रो॑ दे॒वता॑ गम॑य॒त्वेत॑शेन त्वा॒ सूर्यो॑
दे॒वता॑ गम॑यतु॒ वि ते॑ मु॒ञ्चामि॑ र॒शना॑ वि र॒श्मीन्॑ वि यो॒क्रा॒-
या॒नि परि॑च॒र्त॒नानि॑ ध॒त्ताद॑स्मासु॒ द्रवि॑णं॒ यच्च॑ भ॒द्रं प्र॑ णो॑
ब्रू॒ताद्वा॒ग॒धान् दे॒वता॑सु॥ वि॒ष्णोः॑ शं॒यो॒र॒हं दे॒वय॑ज्यया॒ य॒ज्ञेन॑
प्रति॑ष्ठां ग॒मेय॑९ सोम॑स्या॒हं दे॒वय॑ज्यया॒ (१३)

सु॒रेता॒ रेतो॑ धिषी॒य त्वष्ट॑र॒हं दे॒वय॑ज्यया॒ पशू॑ना९
रूपं॑ पु॒षेयं॑ दे॒वानां॑ पत्नी॒र॒ग्निर्गृ॑हप॒तिर्य॑ज्ञस्य॒ मिथु॑नं तयो॒र॒हं
दे॒वय॑ज्यया॒ मिथु॑नेन॒ प्र भू॑यासं वे॒दो॒ऽसि॒ वित्ति॑र॒सि वि॒देय॑

कर्मा॑सि क॒रुण॑मसि क्रि॒यास॑ः स॒निर॑सि स॒निता॑सि स॒नेय॑
घृ॒तव॑न्तं कु॒ला॒यिन॑ः रा॒यस्पोष॑ः स॒हस्रि॑णं वे॒दो द॑दातु
वा॒जिन॑म्॥ (१४)

इन्द्र॑स्या॒हमिन्द्र॑वन्तः सोम॑स्या॒हं दे॒वय॑ज्यया चतु॑श्चत्वारि॑ंशच्च॥ [४]

आ प्या॑यतां ध्रु॒वा घृ॒तेन॑ य॒ज्ञं य॒ज्ञं प्र॑ति दे॒वय॑ज्यः।
सूर्या॑या ऊ॒धोऽदि॑त्या उ॒पस्थ॑ उ॒रुधा॑रा पृथि॒वी य॒ज्ञे
अ॒स्मिन्॥ प्र॒जाप॑तेर्वि॒भान्नाम॑ लो॒कस्तस्मि॑ः स्त्वा द॒धामि
स॒ह यज॑मानेन॒ सद॑सि स॒न्मे भू॒याः सर्व॑मसि॒ सर्व॑ मे भू॒याः
पूर्णा॑मसि पूर्णं मे भू॒या अक्षि॑तमसि॒ मा मे॑ क्षे॒ष्टाः प्रा॒च्या
दि॒शि दे॒वा ऋ॒त्विजो॑ मार्ज॑यन्तां दक्षि॑णायां (१५)

दि॒शि मा॒साः पि॒तरो॑ मार्ज॑यन्तां प्र॒तीच्या॑ दि॒शि गृ॒हाः
प॒शवो॑ मार्ज॑यन्तामु॒दीच्या॑ दि॒श्याप॑ ओष॑धयो वन॒स्पत॑यो
मार्ज॑यन्तामूर्ध्वा॒या दि॒शि य॒ज्ञः संव॑त्स॒रो य॒ज्ञप॑तिर्मार्ज॑यन्तां
विष्णोः॑ क्रमो॑ऽस्यभिमाति॒हा गा॑य॒त्रेण॑ छ॒न्दसा॑ पृथि॒वीमनु॑
वि क्र॑मे निर्भ॑क्तः स यं द्वि॒ष्मो विष्णोः॑ क्रमो॑ऽस्यभि॒शस्ति॒हा
त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑सा॒न्तरि॑क्ष॒मनु॑ वि क्र॑मे निर्भ॑क्तः स यं द्वि॒ष्मो

विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतेन छन्दसा दिवमनु
 वि क्रमे निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमोऽसि शत्रूयतो
 हन्ताऽऽनुष्टुभेन छन्दसा दिशोऽनु वि क्रमे निर्भक्तः स यं
 द्विष्मः॥ (१६)

दक्षिणायां द्विष्मो विष्णोरेकान्नत्रिंशच्च॥ [५]

अगन्म सुवः सुवरगन्म सन्दृशस्ते मा छिथ्सि यत्ते
 तपस्तस्मै ते माऽऽवृक्षि सुभूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्धा
 अस्यायुर्मे धेहि वर्चोधा असि वर्चो मयि धेहीदमहममुं
 भ्रातृव्यमाभ्यो दिग्भ्योऽस्यै दिवोऽस्मादन्तरिक्षादस्यै पृथिव्या
 अस्मादन्नाद्यान्निर्भजामि निर्भक्तः स यं द्विष्मः। (१७)

सं ज्योतिषाऽभूवमैन्द्रीमावृतमन्वावर्ते समहं प्रजया सं
 मया प्रजा समहं रायस्पोषेण सं मया रायस्पोषः समिद्धो
 अग्ने मे दीदिहि समेद्धा ते अग्ने दीद्यासं वसुमान् यज्ञो
 वसीयान् भूयासमग्र आयूँषि पवस आ सुवोर्जमिषं च
 नः। आरे बाधस्व दुच्छुनाम्॥ अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः
 सुवीर्यम्। (१८)

दधत् पोषं रयिं मयि। अग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं

त्वया॑ गृहप॑तिना भूयास॑ सुगृहप॑तिर्मया॒ त्वं गृहप॑तिना
 भूयाः श॒त॑ हिमा॒स्तामा॒शिष॒मा शा॑से तन्त॑वे ज्योति॑ष्मतीं
 तामा॒शिष॒माशा॑सेऽमुष्मै॒ ज्योति॑ष्मतीं कस्त्वा॑ युनक्ति॒ स त्वा॑
 विमु॑ञ्चत्व॒ग्रे॑ व्रतप॑ते व्रतम॑चारिषं॒ तद॑शकं॒ तन्मे॑ऽराधि य॒ज्ञो
 ब॑भूव॒ स आ (१९)

ब॑भूव॒ स प्र ज॑ज्ञे॒ स वा॑वृधे। स दे॒वाना॒मधि॑पतिर्ब॑भूव॒
 सो अ॒स्मा॑ अ॒धिप॑तीन् करोतु व॒यः॑ स्या॑म॒ पत॑यो
 रयी॑णाम्॥ गोमा॑ अ॒ग्नेऽवि॑मा॑ अ॒श्वी य॒ज्ञो नृ॒वत्स॑खा
 सद॑मिद॒प्रमृ॑ष्यः। इडा॑वा॑ ए॒षो अ॑सुर प्र॒जावा॑न् दी॒र्घो र॒यिः
 पृ॑थुबु॒धः स॒भावान्॑॥ (२०)

द्विष्मः सुवीर्य॑ स आ पञ्च॑त्रिंशच्च॥ [६]

यथा॒ वै संमृ॑तसो॒मा ए॒वं वा ए॒ते संमृ॑तय॒ज्ञा
 यद॑र॒शपूर्ण॑मा॒सौ कस्य॑ वाह॑ दे॒वा य॒ज्ञमा॑ गच्छ॑न्ति॒ कस्य॑ वा
 न ब॑हूनां यज॑मानानां॒ यो वै दे॒वताः॒ पूर्वः॑ परिगृ॑ह्णाति॒ स ए॑नाः
 श्वो भू॑ते यज॑त ए॒तद्वै दे॒वाना॑मा॒यत॑नं॒ यदा॑हव॒नीयो॑ऽन्त॒राग्नी
 प॑शूनां गार्ह॑पत्यो मनु॑ष्या॒णाम॒न्वाहार्य॑पच॑नः॒ पित॑ृणाम॒ग्निं
 गृ॑ह्णाति॒ स्व ए॒वाय॑त॒ने दे॒वताः॒ परि॑ (२१)

गृह्णाति ताः श्वो भूते यजते व्रतेन वै मेध्यो-
 ऽग्निर्व्रतपतिर्ब्राह्मणो व्रतभृद् व्रतमुपैष्यन् ब्रूयादग्ने व्रतपते
 व्रतं चरिष्यामीत्यग्निर्वै देवानां व्रतपतिस्तस्मा एव
 प्रतिप्रोच्य व्रतमालभते बर्हिषा पूर्णमासे व्रतमुपैति
 वत्सैरमावास्यायामेतद्धेतयोरायतनमुपस्तीर्यः पूर्वश्चाग्निरपर-
 श्वेत्याहुर्मनुष्या (२२)

इन्वा उपस्तीर्णमिच्छन्ति किमु देवा येषां नवावसान-
 मुपास्मिञ्श्वो यक्ष्यमाणे देवता वसन्ति य एवं
 विद्वानग्निमुपस्तृणाति यजमानेन ग्राम्याश्च पशवो-
 ऽवरुध्या आरण्याश्चेत्याहुर्यद्ग्राम्यानुपवसन्ति तेन ग्राम्यानव-
 रुन्धे यदारण्यस्याश्जाति तेनारण्यान् यदनाश्वानुपवसेत्
 पितृदेवत्यः स्यादारण्यस्याश्जातीन्द्रियं (२३)

वा आरण्यमिन्द्रियमेवाऽऽत्मन् धत्ते यदनाश्वानुपवसेत्
 क्षोधुकः स्याद्यदश्वीयाद्बुद्धौऽस्य पशून्भिमन्येतापोऽश्जाति
 तन्नेवाशितं नेवानशितं न क्षोधुको भवति नास्य रुद्रः
 पशून्भि मन्यते वज्रो वै यज्ञः क्षुत्खलु वै मनुष्यस्य
 भ्रातृव्यो यदनाश्वानुपवसन्ति वज्रेणैव साक्षात्क्षुधं भ्रातृव्यः

हन्ति॥ (२४)

परि मनुष्या इन्द्रियं साक्षात् त्रीणि च॥—————[७]

यो वै श्रद्धामनारभ्य यज्ञेन यजते नास्येष्टाय श्रद्धधतेऽपः
प्र णयति श्रद्धा वा आपः श्रद्धामेवाऽऽरभ्य यज्ञेन यजत
उभयेऽस्य देवमनुष्या इष्टाय श्रद्धधते तदाहुरति वा एता
वर्त्रन्नेदन्त्यति वाचं मनो वावैता नाति नेदन्तीति मनसा प्र
णयतीयं वै मनो- (२५)

ऽनयैवैनाः प्र णयत्यस्कन्नहविर्भवति य एवं वेदं
यज्ञायुधानि सम्भरति यज्ञो वै यज्ञायुधानि यज्ञमेव
तत्सम्भरति यदेकमेकं सम्भरेत् पितृदेवत्यानि स्युर्यत्सह
सर्वाणि मानुषाणि द्वेद्वे सम्भरति याज्यानुवाक्ययोरेव
रूपं करोत्यथो मिथुनमेव यो वै दश यज्ञायुधानि वेदं
मुखतोऽस्य यज्ञः कल्पते स्फ्य- (२६)

श्च कपालानि चाग्निहोत्रहवणी च शूर्पं च कृष्णाजिनं
च शम्यां चोलूखलं च मुसलं च दृषच्चोपला चैतानि वै
दश यज्ञायुधानि य एवं वेदं मुखतोऽस्य यज्ञः कल्पते
यो वै देवेभ्यः प्रतिप्रोच्य यज्ञेन यजते जुषन्तोऽस्य देवा

हव्य९ हविर्निरूप्यमाणमभि मन्त्रयेताग्नि९ होतारमिह त९
हुव इति (२७)

देवेभ्य एव प्रतिप्रोच्य यज्ञेन यजते जुषन्तेऽस्य देवा
हव्यमेष वै यज्ञस्य ग्रहो गृहीत्वैव यज्ञेन यजते तदुदित्वा वाचं
यच्छति यज्ञस्य धृत्या अथो मनसा वै प्रजापतिर्यज्ञमतनुत
मनसैव तद्यज्ञं तनुते रक्षसामनन्ववचाराय यो वै यज्ञं
योग आगते युनक्ति युक्ते युञ्जानेषु कस्त्वा युनक्ति स त्वा
युनक्तित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवैनं युनक्ति युक्ते
युञ्जानेषु॥ (२८)

वै मनः स्फ्य इति युनक्तेकादश च॥ [८]

प्रजापतिर्यज्ञानसृजताग्निहोत्रं चाग्निष्टोमं च पौर्णमासीं
चोक्थ्यं चामावास्यां चातिरात्रं च तानुदमिमीत
यावदग्निहोत्रमासीत् तावानग्निष्टोमो यावन्ती पौर्णमासी
तावानुक्थ्यो यावत्यमावास्यां तावानतिरात्रो य
एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति यावदग्निष्टोमेनोपाप्नोति
तावदुपाप्नोति य एवं विद्वान् पौर्णमासीं यजते
यावदुक्थ्येनोपाप्नोति (२९)

तावदुपाऽऽप्नोति य एवं विद्वानमावास्यां यजते
यावदतिरात्रेणोपाप्नोति तवदुपाऽऽप्नोति परमेष्ठिनो वा एष
यज्ञोऽग्रं आसीत् तेन स परमां काष्ठामगच्छत् तेन प्रजापतिं
निरवासाययत् तेन प्रजापतिः परमां काष्ठामगच्छत् तेनेन्द्रं
निरवासाययत् तेनेन्द्रः परमां काष्ठामगच्छत् तेनाग्नीषोमौ
निरवासाययत् तेनाग्नीषोमौ परमां काष्ठामगच्छतां य (३०)

एवं विद्वान् दृशपूर्णमासौ यजते परमामेव काष्ठां
गच्छति यो वै प्रजातेन यज्ञेन यजते प्र प्रजयां
पशुभिर्मिथुनैर्जायते द्वादश मासाः संवत्सरो द्वादश
द्वन्द्वानि दृशपूर्णमासयोस्तानि सम्पादानीत्याहुर्वत्सं
चोपावसृजत्युखां चाधि श्रयत्यव च हन्ति दृषदौ च
समाहन्त्यधि च वपते कपालानि चोपं दधाति पुरोडाशं
चा- (३१)

धिश्रयत्याज्यं च स्तम्बयजुश्च हरत्यभि च गृह्णाति वेदिं
च परिगृह्णाति पत्नीं च सं नह्यति प्रोक्षणीश्चाऽऽसादयत्याज्यं
चैतानि वै द्वादश द्वन्द्वानि दृशपूर्णमासयोस्तानि य
एव५ सम्पाद्य यजते प्रजातेनैव यज्ञेन यजते प्र प्रजयां

पशुभिर्मिथुनैर्जायते॥ (३२)

उक्थ्यैनोपाप्रोत्यंगच्छतां यः पुरोडाशं च चत्वारिंशच्च॥ [९]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमित्याह ध्रुवानेवैनान्
कुरुत उग्रोऽस्युग्रोऽहः संजातेषु भूयासमित्याहाप्रतिवादिन
एवैनान्कुरुतेऽभिभूरस्यभिभूरहः संजातेषु भूयासमित्याह
य एवैनं प्रत्युत्पिपीते तमुपास्यते युनज्मि त्वा ब्रह्मणा
दैव्येनेत्याहैष वा अग्रेर्योगस्तेनै- (३३)

वैनं युनक्ति यज्ञस्य वै समृद्धेन देवाः सुवर्गं
लोकमायन् यज्ञस्य व्यृद्धेनासुरान् पराभावयन् यन्मे
अग्ने अस्य यज्ञस्य रिष्यादित्याह यज्ञस्यैव तत्समृद्धेन
यजमानः सुवर्गं लोकमेति यज्ञस्य व्यृद्धेन भ्रातृव्यान् परा
भावयत्यग्निहोत्रमेताभिर्व्याहृतीभिरुपै सादयेद्यज्ञमुखं वा
अग्निहोत्रं ब्रह्मैता व्याहृतयो यज्ञमुख एव ब्रह्म (३४)

कुरुते संवत्सरे पर्यागत एताभिरेवोपसादयेद्
ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं परिगृह्णाति दर्शपूर्णमासौ
चातुर्मास्यान्यालभमान एताभिर्व्याहृतीभिर् हवींष्यासाद-
येद्यज्ञमुखं वै दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि ब्रह्मैता व्याहृतयो

यज्ञमुख एव ब्रह्म कुरुते संवत्सरे पर्यागंत एताभिरेवासाद-
येद् ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं परिगृह्णाति यद्वै यज्ञस्य साम्ना
क्रियते राष्ट्रं (३५)

यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छति यदृचा विशं यज्ञस्याऽ-
ऽशीर्गच्छत्यथ ब्राह्मणोऽनाशीर्केण यज्ञेन यजते
सामिधेनीरनुवक्ष्यन्नेता व्याहृतीः पुरस्ताद्व्याद् ब्रह्मैव
प्रतिपदं कुरुते तथा ब्राह्मणः साशीर्केण यज्ञेन यजते यं
कामयेत् यजमानं भ्रातृव्यमस्य यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छेदिति
तस्यैता व्याहृतीः पुरोऽनुवाक्यायां दध्याद् भ्रातृव्यदेवत्यां वै
पुरोऽनुवाक्यां भ्रातृव्यमेवास्य यज्ञस्या- (३६)

ऽऽशीर्गच्छति यान् कामयेत् यजमानान्त्समावत्येनान्
यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छेदिति तेषामेता व्याहृतीः पुरोऽनुवाक्याया
अर्धर्च एकां दध्याद्याज्यायै पुरस्तादेकां याज्याया अर्धर्च
एकां तथैनान्त्समावती यज्ञस्याऽऽशीर्गच्छति यथा वै
पर्जन्यः सुवृष्टं वर्षत्येवं यज्ञो यजमानाय वर्षति
स्थलयोदकं परिगृह्णन्त्याशिषां यज्ञं यजमानः परिगृह्णाति
मनोऽसि प्राजापत्यं (३७)

मनसा मा भूतेनाऽऽविशेत्याहु मनो वै प्राजापत्यं
 प्राजापत्यो यज्ञो मन एव यज्ञमात्मन् धत्ते वागस्यैन्द्री
 संपलक्षयणी वाचा मैन्द्रियेणाऽऽविशेत्याहैन्द्री वै
 वाग्वाचमेवैन्द्रीमात्मन् धत्ते॥ (३८)

तेनैव ब्रह्म राष्ट्रमेवास्यं यज्ञस्यं प्राजापत्यं षड्विंशच्च॥—————[१०]

यो वै संप्तदशं प्रजापतिं यज्ञमन्वायत्तं वेदं प्रति यज्ञेन
 तिष्ठति न यज्ञाद् भ्रंशत आ श्रावयेति चतुरक्षरमस्तु
 श्रौषडिति चतुरक्षरं यजेति द्व्यक्षरं ये यजामह इति पञ्चाक्षरं
 द्व्यक्षरो वषट्कार एष वै संप्तदशः प्रजापतिर्यज्ञमन्वायत्तो य
 एवं वेदं प्रति यज्ञेन तिष्ठति न यज्ञाद् भ्रंशते यो वै यज्ञस्य
 प्रायणं प्रतिष्ठा- (३९)

मुदयनं वेदं प्रतिष्ठितेनारिष्टेन यज्ञेन सङ्स्थां गच्छत्या
 श्रावयास्तु श्रौषड्यज्ञ ये यजामहे वषट्कार एतद्वै यज्ञस्य
 प्रायणमेषा प्रतिष्ठितदुदयनं य एवं वेदं प्रतिष्ठितेनारिष्टेन यज्ञेन
 सङ्स्थां गच्छति यो वै सूनृतायै दोहं वेदं दुह एवैनं यज्ञो
 वै सूनृताऽऽश्रावयेत्यैवैनमह्वदस्तु (४०)

श्रौषडित्युपावासाग्यजेत्युदनैषीद्ये यजामह इत्युपास-

दद्वषट्कारेण॑ दोग्ध्येष॑ वै सू॒नृता॑यै॒ दोहो॑ य ए॒वं वेदं॑ दु॒ह
ए॒वैना॑ दे॒वा वै स॒त्रमा॑सत॒ तेषां॑ दि॒शोऽद॑स्यन्त ए॒तामा॑र्द्रां
प॒ङ्क्तिम॑पश्यन्ना श्रा॒वये॑ति॒ पुरो॑वा॒तम॑जनयन्नु॒न्नस्तु॑ श्रौष॒डित्य॑भ्र॒५
सम॑प्लावयन्॒ यजे॑ति॒ वि॒द्युत॑- (४१)

म॒जनय॑न्॒ ये य॒जाम॑ह॒ इति॑ प्राव॑र्षयन्नु॒भ्यस्त॑नयन्
वष॑ट्कारेण॒ ततो॑ वै तेभ्यो॒ दि॒शः प्रा॑प्यायन्त॒ य ए॒वं वेद॑
प्रा॒स्मै दि॒शः प्या॑यन्ते प्र॒जाप॑तिं त्वो॒वेदं॑ प्र॒जाप॑तिस्त्वं वेद॒
यं प्र॒जाप॑तिर्वेद॒ स पु॑ण्यो भवत्येष॑ वै छ॒न्दस्यः॑ प्र॒जाप॑तिरा
श्रा॒वया॑स्तु श्रौष॒ड्यज॑ ये य॒जाम॑हे वष॑ट्कारो य ए॒वं वेद॑ पु॒ण्यो
भव॑ति वसन्त॒- (४२)

मृ॒तूनां॑ प्री॒णामी॑त्याह॒र्तवो॑ वै प्र॒याजा॑ ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति॒
तैऽस्मै॑ प्री॒ता य॑थापूर्वं क॑ल्पन्ते॒ कल्प॑न्तेऽस्मा ऋ॒तवो॑
य ए॒वं वेदा॑ग्नीषोम॑यो॒रहं॑ दे॒वय॑ज्यया॒ चक्षु॑ष्मान्
भूया॑स॒मित्या॑हाग्नीषोमा॑भ्यां॒ वै य॒ज्ञश्चक्षु॑ष्मान् ताभ्या॑मे॒व
चक्षु॑रा॒त्मन् ध॑त्ते॒ऽग्नेर॑हं दे॒वय॑ज्यया॑न्ना॒दो भूया॑स॒मित्या॑हा॒ग्निर्वै
दे॒वाना॑मन्ना॒दस्ते॒नैवा॑- (४३)

ऽन्नाद्य॑मा॒त्मन् ध॑त्ते॒ दब्धि॑र॒स्यद॑ब्धो भूया॑सम॒मुं

द॒भेय॒मित्या॑हैतया॒ वै द॒ब्ध्या॑ दे॒वा असु॑रानदभ्रुवन्
 तयै॒व भ्रातृ॑व्यं द॒भ्रोत्य॒ग्रीषोम॑यो॒रहं॑ दै॒वय॒ज्यया॑ वृ॒त्रहा
 भू॒यास॒मित्या॑हा॒ग्रीषोम॑भ्यां॒ वा इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन् ताभ्यामे॒व
 भ्रातृ॑व्यः॒ स्तृणु॑त इन्द्रा॒ग्नियो॒रहं॑ दै॒वय॒ज्ययेन्द्रि॑याव्य॒न्नादो॑
 भू॒यास॒मित्या॑हेन्द्रि॒याव्यै॒वान्ना॒दो भ॑व॒तीन्द्र॑स्या- (४४)

ऽहं दै॒वय॒ज्ययेन्द्रि॑या॒वी भू॒यास॒मित्या॑हेन्द्रि॒याव्यै॒व भ॑वति
 महेन्द्र॑स्या॒हं दै॒वय॒ज्यया॑ जे॒मानं॑ म॒हिमानं॑ गमे॒यमित्या॑ह
 जे॒मानमे॒व म॑हि॒मानं॑ गच्छत्य॒ग्नेः स्वि॑ष्ट॒कृतो॑ऽहं दै॒वय॒ज्यया॑-
 ऽऽयु॑ष्मान् य॒ज्ञेन॑ प्रति॒ष्ठां ग॑मे॒यमित्या॑हायु॒रेवा॒त्मन् ध॑त्ते॒ प्रति॑
 य॒ज्ञेन॑ तिष्ठति॥ (४५)

प्रति॒ष्ठांम॑हदस्तु वि॒द्युतं॑ वस॒न्तमे॒वेन्द्र॑स्या॒ऽष्टात्रि॑ंशच्च॥ [११]

इन्द्रं॑ वो वि॒श्वत॒स्परि॒ हवा॑महे जने॑भ्यः। अ॒स्माक॑मस्तु
 के॒वलः॥ इन्द्रं॑ नरो॑ ने॒मधि॑ता हवन्ते॒ यत्पा॑र्या॒ युन॑जते
 धि॒यस्ताः॑। शूरो॑ नृषा॑ता शव॑सश्चका॒न आ गो॑म॒ति व्र॒जे भ॑जा
 त्वं नः॑॥ इन्द्रि॒याणि॑ शत॒क्रतो॒ या ते॒ जने॑षु प॒ञ्चसु॑। इन्द्र
 तानि॑ त॒ आ वृ॑णे॥ अनु॑ ते दा॒यि म॒ह इन्द्रि॒याय॑ स॒त्रा ते॒
 वि॒श्वम॑नु॒ वृत्र॑हत्यै॑। अनु॑ (४६)

क्षत्रमनु स॒हो यज॒त्रेन्द्र॑ दे॒वेभि॒रनु॑ ते नृष॒ह्ये॑॥ आ
यस्मि॑न्त्स॒प्त वा॑स॒वास्तिष्ठ॑न्ति स्वा॒रुहो॑ यथा। ऋषि॑र॒ह
दीर्घ॑श्रु॒त्तम॑ इन्द्र॑स्य घ॒र्मो अति॑थिः॥ आ॒मासु॑ प॒क्वमैर॑य॒ आ
सूर्य॑ः रो॒हयो दि॒वि। घ॒र्मं न सा॑म॒न्तप॑ता सुवृ॒क्तिभि॑र्जुष्टं
गिर्व॑णसे गि॒रः॥ इन्द्र॑मि॒द्राथि॑नो बृ॒हदिन्द्र॑म॒र्केभि॑र॒र्किणः॑।
इन्द्रं॑ वा॒णीर॑नूषत॥ गा॒यन्ति॑ त्वा गा॒य॒त्रिणो॑- (४७)

च॑न्त्य॒र्कम॒र्किणः॑। ब्र॒ह्माण॑स्त्वा शत॒क्रतु॑बुद्धः॒ शमि॑व येमिरे॥
अ॒होमु॑चे प्र भ॑रेमा मनी॒षामो॑षिष्ठ॒दाव्ने॑ सु॒मतिं॑ गृ॒णानाः॑।
इ॒दमिन्द्र॑ प्र॒ति ह॒व्यं गृ॑भाय स॒त्याः सं॑न्तु यज॑मानस्य॒ कामाः॑॥
वि॒वेष॑ यन्मा॑ धि॒षणा॑ ज॒जान॑ स्तवै॑ पु॒रा पा॒र्यादिन्द्र॑म॒हः।
अ॒होसो॑ यत्र॑ पी॒पर॒द्यथा॑ नो ना॒वेव॑ या॒न्तमु॑भये॒ हव॑न्ते॥ प्र
स॒म्राजं॑ प्रथ॒मम॑ध्व॒राणा॑- (४८)

म॒होमु॑चं वृष॒भं य॒ज्ञिया॑नाम्। अ॒पां नपा॑तम॒श्विना॒
हय॑न्तम॒स्मिन्न॑र इन्द्रि॒यं ध॑त्त॒मोजः॑॥ वि न॑ इन्द्र॒ मृधो॑ जहि
नी॒चा य॑च्छ पृ॒तन्य॑तः। अ॒ध॒स्पदं॑ त॒र्मी कृ॑धि यो अ॒स्माः
अ॒भिदा॑स॒न्ति॥ इन्द्रं॑ क्ष॒त्रम॑भि वा॒ममो॑जोऽजा॒यथा॑ वृष॒भ
च॑र्षणी॒नाम्। अ॒पानु॑दो ज॒नम॑मि॒त्रय॑न्त॒मुरुं॑ दे॒वेभ्यो॑ अ॒कृणो॑रु

लोकम्॥ मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत - (४९)

आ जंगामा परस्याः। सृकं सशायं पविमिन्द्र तिग्मं
वि शत्रून् ताडि वि मृधो नुदस्व॥ वि शत्रून् वि मृधो नुद वि
वृत्रस्य हनू रुज। वि मन्युमिन्द्र भामितोऽमित्रस्याभिदासतः॥
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवः शूरमिन्द्रम्। हुवे
नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः॥ मा ते
अस्यां (५०)

संहसावन् परिष्ठावघायं भूम हरिवः परादै। त्रायस्व
नोऽवृकेभिर्वरूथैस्त्वं प्रियासः सूरिषु स्याम॥ अनवस्ते
रथमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम्। ब्रह्माण इन्द्र
महयन्तो अर्कैरवर्धयन्नहये हन्तवा उ॥ वृष्णे यत् ते वृषणो
अर्कमर्चानिन्द्र ग्रावाणो अदितिः सजोषाः। अनश्वासो ये
पवयोऽरथा इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त दस्यून्॥ (५१)

वृत्रहत्येऽनुं गायत्रिणोऽध्वराणां परावतोऽस्यामष्टाचत्वारिंशच्च॥ [१२]

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

पाकयज्ञं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उप तिष्ठन्त इडा खलु
वै पाकयज्ञः सैषाऽन्तरा प्रयाजानूयाजान् यजमानस्य लोके-
ऽवहिता तामाह्रियमाणामभि मन्त्रयेत् सुरूपवर्षवर्ण एहीति
पशवो वा इडा पशूनेवोप ह्वयते यज्ञं वै देवा अदुहन् यज्ञो-
ऽसुरा९ अदुहत् तेऽसुरा यज्ञदुग्धाः पराऽभवन् यो वै यज्ञस्य
दोहं विद्वान् (१)

यजतेऽप्यन्यं यजमानं दुहे सा मे सत्याऽऽशीरस्य
यज्ञस्य भूयादित्याहैष वै यज्ञस्य दोहस्तेनैवैनं दुहे प्रत्ता
वै गौर्दुहे प्रत्तेडा यजमानाय दुह एते वा इडायै स्तना
इडोपहृतेति वायुर्वथ्सो यर्हि होतेडामुपह्वयेत् तर्हि
यजमानो होता रमीक्षमाणो वायुं मनसा ध्यायेन् (२)

मात्रे वथ्समुपावसृजति सर्वेण वै यज्ञेन देवाः सुवर्गं
लोकमायन् पाकयज्ञेन मनुरश्राम्यथ्सेडा मनुमुपावर्तत
तान्देवासुरा व्यह्वयन्त प्रतीचीं देवाः पराचीमसुराः सा
देवानुपावर्तत पशवो वै तद्देवानवृणत पशवोऽसुरानजहुर्य

का॒मये॑ताप॒शुः स्या॒दिति॒ परा॑चीं॒ तस्ये॒डामु॑प॒ह्वये॑ताप॒शुरे॒व
भ॑वति॒ यं (३)

का॒मये॑त प॒शुमा॑न्त्स्या॒दिति॒ प्र॒तीचीं॒ तस्ये॒डामु॑प॒ह्वये॑त
प॒शुमा॑ने॒व भ॑वति॒ ब्रह्म॑वा॒दिनो॑ वदन्ति॒ स त्वा॒ इडामु॑प॒ह्वये॑त
य॒ इडामु॑प॒ह्वया॒ऽऽत्मान॑मिडा॒यामु॑प॒ह्वये॑तेति॒ सा नः॑ प्रि॒या
सुप्र॑तू॒र्तिर्म॑घोनीत्या॒हेडामे॑वोप॒ह्वया॒ऽऽत्मान॑मिडा॒यामु॑प॒ ह्वये॑ते
व्य॑स्तमि॒व वा ए॒तद्य॑ज्ञस्य॒ यदि॑डा॒ सामि॑ प्रा॒श्नन्ति॑ (४)

सा॒मि मा॑र्जयन्त ए॒तत् प्रति॒ वा अ॑सुराणां य॒ज्ञो
व्य॑च्छिद्यत् ब्रह्म॑णा दे॒वाः सम॑दधुर्बृह॒स्पति॑स्तनुतामिमं न
इत्या॑ह ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॑ बृह॒स्पति॑र्ब्रह्म॑णै॒व य॒ज्ञः स॑न्दधाति
विच्छि॑न्नं य॒ज्ञः समि॑मं दधा॒त्वित्या॑ह सन्त॑त्यै वि॒श्वे दे॒वा
इ॒ह मा॑दयन्ता॒मित्या॑ह सन्त॑त्यै॒व य॒ज्ञं दे॒वेभ्यो॑ऽनु॒ दिश॑ति॒ यां
वै (५)

य॒ज्ञे दक्षि॑णां ददा॑ति॒ ताम॑स्य प॒शवो॑ऽनु सङ्क्रा॑मन्ति॒ स ए॒ष
ईजा॑नो॒ऽप॒शुर्भा॑वु॒को य॑ज॒माने॑न॒ खलु॒ वै तत्का॑र्यमि॒त्याहु॑र्यथा
दे॒वत्रा॑ दत्तं कु॒र्वीता॑ऽऽत्मन् प॒शून् र॑मये॒तेति॒ ब्रध्न॑ पि॒न्वस्वे॒त्याह
य॒ज्ञो वै ब्रध्नो॑ य॒ज्ञमे॒व तन्म॑हयत्यथो॒ दे॒वत्रै॒व दत्तं॑ कुरु॒त

आत्मन् पशून् रमयते ददतो मे मा क्षायीत्याहाक्षितिमेवोपैति
कुर्वतो मे मोप दसदित्याह भूमानमेवोपैति॥ (६)

विद्वान्ध्याये च प्राश्नन्ति यां वै म एकात्रविंशतिश्च॥ [१]

सः श्रवा ह सौवर्चनसस्तुमिञ्मौपोदितिमुवाच
यथ्सत्रिणां होताऽभूः कामिडामुपाह्वथा इति तामुपाह्व इति
होवाच या प्राणेन देवान् दाधार व्यानेन मनुष्यान्पानेन
पितृनितीं छिनत्ति सा न छिनत्ती (३) इति छिनत्तीति
होवाच शरीरं वा अस्यै तदुपाह्वथा इति होवाच गौर्वा - (७)

अस्यै शरीरं गां वाव तौ तत्पर्यवदतां या यज्ञे दीयते सा
प्राणेन देवान् दाधार यया मनुष्या जीवन्ति सा व्यानेन
मनुष्यान् यां पितृभ्यो घ्नन्ति साऽपानेन पितृन् य एवं
वेदं पशुमान् भवत्यथ वै तामुपाह्व इति होवाच या प्रजाः
प्रभवन्तीः प्रत्याभवतीत्यन्नं वा अस्यै त- (८)

दुपाह्वथा इति होवाचौषधयो वा अस्या अन्नमौषधयो वै
प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्या भवन्ति य एवं वेदान्नादो भवत्यथ
वै तामुपाह्व इति होवाच या प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति
प्रत्याभवन्तीर्गृह्णातीति प्रतिष्ठां वा अस्यै तदुपाह्वथा इति

होवाचेयं वा अस्यै प्रतिष्ठे- (९)

-यं वै प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णाति य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठत्यथ वै तामुपाहू इति होवाच यस्यै निक्रमणे घृतं प्रजाः सञ्जीवन्तीः पिबन्तीति छिनत्ति सा न छिनत्ती (३) इति न छिनत्तीति होवाच प्र तु जनयतीत्येष वा इडामुपाहूथा इति होवाच वृष्टिर्वा इडा वृष्ट्यै वै निक्रमणे घृतं प्रजाः सञ्जीवन्तीः पिबन्ति य एवं वेद प्रैव जायतेऽन्नादो भवति॥ (१०)

गोर्वा अस्यै तत् प्रतिष्ठाऽहूथा इति विश्वतिश्च॥ [२]

परोक्षं वा अन्ये देवा इज्यन्ते प्रत्यक्षमन्ये यद्यजते य एवं देवाः परोक्षमिज्यन्ते तानेव तद्यजति यदन्वाहार्यमाहरत्येते वै देवाः प्रत्यक्षं यद् ब्राह्मणास्तानेव तेन प्रीणात्यथो दक्षिणैवास्यैषाऽथो यज्ञस्यैव छिद्रमपि दधाति यद्वै यज्ञस्यै कूरं यद्विलिष्टं तदन्वाहार्येणा- (११)

न्वाहरति तदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वं देवदूता वा एते यदृत्विजो यदन्वाहार्यमाहरति देवदूतानेव प्रीणाति प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान् व्यादिशत्स रिरिचानोऽमन्यत

स ए॒तम॑न्वा॒हार्य॑म॒भक्त॑मपश्यत् तमा॒त्मन्न॑धत्त स वा ए॒ष
 प्रा॑जाप॒त्यो यद॑न्वा॒हार्यो॑ यस्यै॒वं वि॒दुषो॑ऽन्वा॒हार्य॑ आ॒ह्रिय॑ते
 सा॒क्षादे॒व प्र॒जाप॑तिमृ॒ध्नोत्य॑प॒रिमि॑तो नि॒रुप्यो॑ऽप॒रिमि॑तः
 प्र॒जाप॑तिः प्र॒जाप॑ते- (१२)

रा॒ष्ट्र्यै दे॒वा वै यद्य॑ज्ञेऽकु॑र्वत् तद॒सुरा॑ अकु॑र्वत् ते दे॒वा ए॒तं
 प्रा॑जाप॒त्यम॑न्वा॒हार्य॑मपश्यन् तम॒न्वाह॑रन्त॒ ततो॑ दे॒वा अ॒भव॑न्
 परा॑सुरा॒ यस्यै॒वं वि॒दुषो॑ऽन्वा॒हार्य॑ आ॒ह्रिय॑ते भव॑त्या॒त्मना॒
 परा॑स्य॒ भ्रात॑व्यो भवति य॒ज्ञेन॒ वा इ॒ष्टी प॒क्केन॑ पू॒र्त्तिं यस्यै॒वं
 वि॒दुषो॑ऽन्वा॒हार्य॑ आ॒ह्रिय॑ते स त्वे॒वेष्टा॑पू॒र्त्तिं प्र॒जाप॑तेर्भा॒गो-
 ऽसी॑- (३)

त्या॑ह प्र॒जाप॑तिमे॒व भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धय॒त्यूर्ज॑स्वान्
 पय॑स्वानि॒त्याहो॑र्जमे॒वास्मि॑न् पयो॑ दधाति प्रा॒णापा॒नौ मे॑
 पा॒हि समा॑नव्या॒नौ मे॑ पा॒हीत्या॑हाऽऽशिष॑मे॒वेता॑मा शा॒स्ते-
 ऽक्षि॑तोऽस्यक्षि॑त्यै त्वा॒ मा मे॑ क्षे॒ष्टा अ॒मुत्रा॑मुष्मि॒ल्लो॒क इत्या॑ह
 क्षी॑यते॒ वा अ॒मुष्मि॒ल्लो॒केऽन्न॑मि॒तः प्र॑दान॒ः ह्य॑मुष्मि॒ल्लो॒के
 प्र॒जा उ॑प॒जीव॑न्ति॒ यदे॒वम॑भि॒मृश॑त्यक्षि॑तिमे॒वैन॑द्रमयति॒
 नास्या॑मुष्मि॒ल्लो॒केऽन्न॑ क्षी॑यते॥ (१४)

अन्वाहार्येण प्रजापतेरसि ह्यमुष्मिँल्लोके पञ्चदश च॥ [३]

ब॒रुहिषोऽहं दैवय॒ज्यया॑ प्र॒जावा॑न् भूयास॒मित्या॑ह
 ब॒रुहिषा॑ वै प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत् तेनैव प्र॒जाः सृ॑जते
 नरा॒शः स॑स्याहं दैवय॒ज्यया॑ पशु॒मान् भूयास॒मित्या॑ह
 नरा॒शः स॑न् वै प्र॒जाप॑तिः प॒शून् सृ॑जत् तेनैव प॒शून् सृ॑जते-
 ऽग्नेः स्वि॑ष्ट॒कृतोऽहं दैवय॒ज्यया॑ ऽऽयु॑ष्मान् य॒ज्ञेन॑ प्रति॒ष्ठां
 ग॑मेय॒मित्या॑हा ऽऽयु॑रेवात्मन् ध॑त्ते प्रति॒ य॒ज्ञेन॑ तिष्ठति
 दर्शपूर्णमा॒सयो॑र- (१५)

वै दे॒वा उ॒ज्जि॑तिमनूद॒जयन् दर्शपूर्णमा॒साभ्या॑मसु॒रानपा॑-
 नुदन्ता॒ग्नेर॒हमु॒ज्जि॑तिमनू॒जैष॑मित्या॒ह दर्शपूर्णमा॒सयो॑रेव
 दे॒वता॑नां यज॑मान् उ॒ज्जि॑तिमनू॒जय॑ति दर्शपूर्णमा॒साभ्या॑
 भ्रातृ॒व्यानप॑ नुदते वाज॑वतीभ्यां व्यू॒हत्य॑न्नं वै वाजो-
 ऽन्नमे॒वावरु॑न्धे द्वाभ्यां प्रति॑ष्ठित्यै यो वै य॒ज्ञस्य॑ द्वौ दोहौ
 वि॒द्वान् यज॑त उ॒भय॑त - (१६)

ए॒व य॒ज्ञं दु॑हे पुरस्ता॑च्चोपरि॒ष्टाच्चै॑ष वा अ॒न्यो य॒ज्ञस्य॑ दोहः
 इडा॑याम॒न्यो य॒र्हि होता॑ यज॑मानस्य नाम गृ॒हीयात् त॒र्हि
 ब्रू॒यादे॒मा अ॑ग्नन्ना॒शिषो॑ दोह॑कामा इति स॒स्तुता॑ ए॒व दे॒वता॑
 दु॒हेऽथो॑ उ॒भय॑त ए॒व य॒ज्ञं दु॑हे पुरस्ता॑च्चोपरि॒ष्टाच्च॑ रोहि॑तेन

त्वाऽग्निर्देवतां गमयत्वित्याहैते वै देवाश्वा - (१७)

यजमानः प्रस्तरो यदेतैः प्रस्तरं प्रहरति देवाश्चैरेव
यजमानः सुवर्गं लोकं गमयति वि ते मुञ्चामि रशना वि
रश्मीनित्याहैष वा अग्नेर्विमोकस्तेनैवेनं वि मुञ्चति विष्णोः
शंयोरहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याह यज्ञो वै
विष्णुर्यज्ञ एवान्ततः प्रति तिष्ठति सोमस्याहं देवयज्यया
सुरेता - (१८)

रेतो धिषीयेत्याह सोमो वै रेतोधास्तेनैव रेतं आत्मन्
धत्ते त्वष्ट्रहं देवयज्यया पशूनां रूपं पुषेयमित्याह
त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां रूपकृत्तेनैव पशूनां
रूपमात्मन् धत्ते देवानां पत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनं
तयोरहं देवयज्यया मिथुनेन प्र भूयासमित्याहैतस्माद्वै
मिथुनात्प्रजापतिर्मिथुनेन (१९)

प्राजायत तस्मादेव यजमानो मिथुनेन प्र जायते वेदो-
ऽसि वित्तिरसि विदेयेत्याह वेदेन वै देवा असुराणां वित्तं
वेद्यमविन्दन्त तद्वेदस्य वेदत्वं यद्यद् भ्रातृव्यस्याभिध्यायेत्
तस्य नाम गृहीयात् तदेवास्य सर्वं वृद्धे घृतवन्तं कुलायिनः

रा॒य॒स्पोष॑ः सह॒स्त्रिणं॑ वे॒दो द॑दातु वा॒जिन॒मित्या॑ह॒ प्र स॒हस्रं॑
प॒शूना॑प्रो॒त्यास्य॑ प्र॒जायां॑ वा॒जी जा॑यते॒ य ए॒वं वेद॑॥ (२०)

द॒र्श॒पूर्ण॑मा॒सयो॑रुभ॒यतो॑ दे॒वाश्वाः॑ सु॒रेताः॑ प्र॒जाप॑तिर्मि॒थुनेना॑ऽऽप्रोत्य॒ष्टौ च॑॥ ——— [४]

ध्रु॒वां वै रि॒च्यमा॑नां॒ य॒ज्ञोऽनु॑ रि॒च्यते॒ य॒ज्ञं य॒ज॑मानो॒
य॒ज॑मानं॒ प्र॒जा ध्रु॒वामा॑प्याय॑मानां॒ य॒ज्ञोऽन्वा॑ प्या॑यते॒ य॒ज्ञं
य॒ज॑मानो॒ य॒ज॑मानं॒ प्र॒जा आ प्या॑यतां॒ ध्रु॒वा घृ॑तेनेत्या॑ह
ध्रु॒वामे॒वाऽऽप्या॑ययति॒ तामा॑प्याय॑मानां॒ य॒ज्ञोऽन्वा॑ प्या॑यते॒ य॒ज्ञं
य॒ज॑मानो॒ य॒ज॑मानं॒ प्र॒जाः प्र॒जाप॑तेर्वि॒भान्नाम॑ लो॒कस्तस्मि॑ऽ
स्त्वा द॑धामि स॒ह य॒ज॑माने॒ने- (२१)

त्या॑हायं॒ वै प्र॒जाप॑तेर्वि॒भान्नाम॑ लो॒कस्तस्मि॑न्ने॒वैनं॑
द॑धाति स॒ह य॒ज॑माने॒न रि॒च्यत॑ इ॒व वा ए॒तद्य॑ज॑ते
यद्य॑ज॒मानभा॑गं प्रा॒श्नात्या॒त्मान॑मे॒व प्री॑णात्ये॒तावान्॒ वै य॒ज्ञो
या॒वान् य॒ज॑मानभा॒गो य॒ज्ञो य॒ज॑मानो॒ यद्य॑ज॒मानभा॑गं
प्रा॒श्नाति॑ य॒ज्ञ ए॒व य॒ज्ञं प्र॑ति॒ष्ठाप॑यत्ये॒तद्वै सू॒यव॑स॒ऽ सो॒दकं॑
यद्व॒रु॒हिश्चाऽऽप॑श्चै॒तद् (२२)

य॒ज॑मानस्या॒ऽऽय॑तनं॒ यद्वे॑दि॒र्यत् पू॑र्णपा॒त्रम॑न्तर्वे॒दि
नि॒नय॑ति॒ स्व ए॒वाऽऽय॑तने॒ सू॒यव॑स॒ऽ सो॒दकं॑ कुरु॒ते

सदसि॑ सन्मे॑ भूया॒ इत्या॒हाऽऽपो॒ वै य॒ज्ञ आपो॑ऽमृतं॑
 य॒ज्ञमे॒वामृतं॑मा॒त्मन्ध॑त्ते॒ सर्वा॑णि॒ वै भू॒तानि॑ व्र॒तमु॑प॒यन्त॑मनूपं
 यन्ति॒ प्राच्यां॑ दि॒शि दे॒वा ऋ॒त्विजो॑ मार्जयन्ता॒मित्या॑हैष॒ वै
 द॑र्शपूर्णमा॒सयो॑रवभृ॒थो (२३)

यान्ये॒वैनं॑ भू॒तानि॑ व्र॒तमु॑प॒यन्त॑मनूपयन्ति॒ तैरे॒व
 स॒हाव॑भृथमवैति॒ विष्णु॑मुखा॒ वै दे॒वाश्छन्दो॑भिरि॒माल्लो॑कान॑नप॒-
 ज॒य्यम॒भ्यज॑यन् यद्विष्णु॒क्रमान् क्रम॑ते॒ विष्णु॑रे॒व भू॒त्वा
 यज॑मान॒श्छन्दो॑भिरि॒माल्लो॑कान॑नपज॒य्यम॒भि ज॑यति॒ विष्णोः
 क्रमो॑ऽस्यभिमाति॒हेत्या॑ह गाय॒त्री वै पृ॑थि॒वी त्रै॑ष्टु॒भमन्तरि॑क्षं
 जा॒गती॒ द्यौरानु॑ष्टु॒भीर्दि॒शश्छन्दो॑भिरे॒वेमाल्लो॑कान् यथापूर्वम॒भि
 ज॑यति॥ (२४)

इत्येतदवभृथो दिशः सप्त च॥ [५]

अ॒गन्म॒ सु॒वः सु॒व॑र॒गन्मे॒त्याह॑ सु॒व॒र्गमे॒व लो॒कमे॒ति
 स॒न्द॒शस्ते॒ मा छि॑त्सि॒ यत्ते॒ तप॑स्तस्मै॒ ते मा
 वृ॒क्षीत्या॑ह यथाय॒जुरे॒वैत॑त्सु॒भूर॑सि॒ श्रेष्ठो॑ र॒श्मीना॑मायु॒र्धा
 अ॒स्यायु॑र्मे॒ धे॒हीत्या॑हाऽऽशिषं॑मे॒वेता॑मा शा॒स्ते प्र॒ वा
 ए॒षोऽस्माल्लो॒काच्च॑वते॒ यो (२५)

विष्णुक्र॒मान् क्र॒मते सु॒र्गाय॒ हि लो॒काय॑ विष्णुक्र॒माः
 क्र॒म्यन्ते॑ ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति॒ स त्वे॑ विष्णुक्र॒मान्
 क्र॒मेत॒ य इ॒माल्लो॑कान् भ्रातृ॒व्यस्य॑ सं॒विद्य॒ पुन॑रि॒मं
 लो॒कं प्र॑त्यव॒रोहे॑दित्येष॒ वा अ॒स्य लो॒कस्य॑ प्रत्यव॒रोहो॑
 यदाहे॒दम॒हम॒मुं भ्रातृ॒व्यमा॒भ्यो दिग्भ्यो॑ऽस्यै दि॒व इती॑माने॒व
 लो॒कान्भ्रातृ॒व्यस्य॑ सं॒विद्य॒ पुन॑रि॒मं लो॒कं प्र॑त्यव॒रोह॑ति॒
 सं (२६)

ज्योति॑षाऽभू॒वमित्या॑हास्मिन्ने॒व लो॒के प्र॑ति॒ तिष्ठ॑त्यै॒न्द्रीमा॒-
 वृ॒तम॒न्वाव॑र्त॒ इत्या॑हा॒सौ वा आ॑दि॒त्य इन्द्र॑स्तस्यै॒वाऽऽ-
 वृ॒तम॒नुं प॒र्याव॑र्तते दक्षि॒णा प॒र्याव॑र्तते स्वमे॒व वी॒र्य॑म॒नुं
 प॒र्याव॑र्तते तस्मा॒दक्षि॑णोऽर्धं आ॒त्मनो॑ वी॒र्या॑वत्त॒रोऽथो॑
 आ॑दि॒त्यस्यै॒वाऽऽवृ॑त॒मनुं प॒र्याव॑र्तते स॒म॒हं प्र॒जया॒ सं मया॑
 प्र॒जेत्या॑हाऽऽशिष॑- (२७)

मे॒वैता॑मा शा॒स्ते स॒मिद्धो॑ अ॒ग्ने मे दी॑दिहि स॒मेद्धा॑
 ते॒ अ॒ग्ने दी॑द्यास॒मित्या॑ह यथा॒य॒जुरे॒वैत॑द्वसु॒मान् य॒ज्ञो
 वसी॑यान् भू॒यास॒मित्या॑हाऽऽशिष॑मे॒वैता॑मा शा॒स्ते ब॒हु वै
 गा॒र्हप॑त्य॒स्यान्ते॑ मि॒श्रमि॑व च॒र्यत॑ आ॒ग्निपा॑वमा॒नीभ्या॑

गार्हपत्यमुप तिष्ठते पुनात्येवाग्निं पुनीत आत्मानं द्वाभ्यां
प्रतिष्ठित्या अग्ने गृहपत इत्याह (२८)

यथायजुरेवैतच्छ्रुतं हिमा इत्याह शतं त्वा
हेमन्तानिन्धिषीयेति वावैतदाह पुत्रस्य नाम गृह्णात्यन्नादमेवैनं
करोति तामाशिषमा शासे तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति
ब्रूयाद्यस्य पुत्रोऽजातः स्यात् तेजस्व्येवास्य ब्रह्मवर्चसी
पुत्रो जायते तामाशिषमा शासेऽमुष्मे ज्योतिष्मतीमिति
ब्रूयाद्यस्य पुत्रो (२९)

जातः स्यात् तेज एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति यो वै यज्ञं
प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवति कस्त्वा युनक्ति स
त्वा वि मुञ्चत्वित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवैनं युनक्ति
प्रजापतिना वि मुञ्चति प्रतिष्ठित्या ईश्वरं वै व्रतमविसृष्टं
प्रदहोऽग्ने व्रतपते व्रतमचारिषमित्याह व्रतमेव (३०)

वि सृजते शान्त्या अप्रदाहाय पराङ् वाव यज्ञ एति
न नि वर्तते पुनर्यो वै यज्ञस्य पुनरालम्भं विद्वान् यजते
तमभि नि वर्तते यज्ञो बभूव स आ बभूवेत्याहैष वै यज्ञस्य
पुनरालम्भस्तेनैवैनं पुनरालभतेऽनवरुद्धा वा एतस्य विराड्य

आहिताग्निः सन्नसुभः पशवः खलु वै ब्राह्मणस्य सुभेष्टा
 प्राङ्मुक्तम्य ब्रूयाद्गोमां अग्नेऽविमां अश्वी यज्ञ इत्यव
 सुभां रुन्धे प्र सहस्रं पशूनां प्रोत्यास्य प्रजायां वाजी
 जायते॥ (३१)

यः स माशिषं गृहपतु इत्याहु यस्य पुत्रो व्रतमेव खलु वै चतुर्विंशतिश्च॥—[६]

देव सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो
 गन्धर्वः। केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति
 नः॥ इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्त्वयाऽयं वृत्रं बध्यात्॥
 वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदिति नाम वचसा करामहे।
 यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्म
 साविषत्॥ अ- (३२)

पस्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवथ
 वाजिनः॥ वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वा गन्धर्वाः सप्तविंशतिः। ते
 अग्ने अश्वमायुञ्जन्ते अस्मिञ्जवमादधुः॥ अपां नपादाशुहेमन्
 य ऊर्मिः ककुद्भान् प्रतूर्तिर्वाजसातमस्तेनायं वाजं सेत्॥
 विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमस्यङ्कौ
 न्यङ्कावभितो रथं यौ ध्वान्तं वाताग्रमनु सश्चरन्तौ

दूरेहेतिरिन्द्रियावा॑न्पत॒त्री ते नोऽग्नयः॑ पप्रयः पारयन्तु॥ (३३)

अप्सु न्यङ्को पञ्चदश च॥ [७]

देवस्या॒ह॑ संवि॒तुः प्र॑स॒वे बृ॒हस्प॑ति॒ना वाज॑जिता॒ वाजं॑
जेषं देवस्या॒ह॑ संवि॒तुः प्र॑स॒वे बृ॒हस्प॑ति॒ना वाज॑जिता॒
वर्षि॑ष्ठं नाक॑ रुहेय॒मिन्द्रा॑य॒ वाचं॑ वद॒तेन्द्रं॑ वाजं॑
जापय॑तेन्द्रो वाज॑मजयित्। अश्वा॑जनि वाजि॒नि वाजेषु॑
वाजि॒नीव॑त्यश्वा॑न्त्सम॒त्सु वाज॑य॥ अर्वा॑ऽसि॒ सप्ति॑रसि॒
वाज्य॑सि॒ वाजि॑नो॒ वाजं॑ धावत म॒रुता॑ प्रस॒वे ज॑यत॒ वि
यो॒जना॑ मिमीध्व॒मध्व॑नः स्क॒न्नीत॑ (३४)

काष्ठा॑ गच्छ॒त वाजे॑वाजेऽवत वाजि॒नो नो॒ धने॑षु विप्रा
अमृ॒ता ऋ॒तज्ञाः॑॥ अ॒स्य मध्वः॑ पिबत मा॒दय॑ध्वं तृ॒प्ता या॑त
प॒थिभि॑र्दे॒व्यानैः॑॥ ते नो॒ अर्व॑न्तो हवन्श्रुतो॒ हवं॑ विश्वे शृण्वन्तु
वाजि॑नः॥ मि॒तद्र॑वः सहस्र॒सा मे॑धसा॒ता स॑निष्यवः। म॒हो
ये रत्न॑ स॒मिथे॑षु ज॒ग्निरे॑ शं नो॒ भव॑न्तु वाजि॒नो हव॑ेषु॥
दे॒वता॑ता मि॒तद्र॑वः स्व॒र्काः। ज॒म्भय॑न्तोऽहिं वृ॒कः र॒क्षासि॑
स॒नैम्य॑स्मद्युयव॒न्न- (३५)

मी॒वाः॥ ए॒ष स्य॑ वा॒जी क्षि॑प॒णिं तु॑रण्यति ग्री॒वाया॑

बद्धो अपिक्क्ष आसनि। क्रतुं दधिका अनु सन्तवीत्वत्
 पथामङ्गाः स्यन्वापनीफणत्॥ उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः
 पूर्णं न वेरनु वाति प्रगुर्धिनः। श्येनस्यैव ध्रजतो अङ्कसं
 परि दधिकाव्णः सहोर्जा तरित्रतः॥ आ मा वार्जस्य
 प्रसवो जगम्यादा द्यावापृथिवी विश्वशम्भू। आ मा गन्तां
 पितरां (३६)

मातरा चाऽऽमा सोमो अमृतत्वाय गम्यात्॥
 वाजिनो वाजजितो वाजं सरिष्यन्तो वाजं जेष्यन्तो
 बृहस्पतेर्भागमव जिघ्रत् वाजिनो वाजजितो वाजं
 ससृवांसो वाजं जिगिवांसो बृहस्पतेर्भागे नि मृद्वमियं
 वः सा सत्या सन्धाऽभूद्यामिन्द्रेण समधध्वमर्जीजिपत
 वनस्पतय इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वम्॥ (३७)

स्कन्नीत युयुवन्मित्रा द्विचत्वारिंशच्च॥ [८]

क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरसि जाय एहि सुवो
 रोहांव रोहांव हि सुवरहं नावुभयोः सुवो रोक्ष्यामि वाजंश्च
 प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्जियश्चाऽ-
 ऽन्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च। आयुर्यज्ञेन

कल्पतां प्रा॒णो य॒ज्ञेन॑ कल्पतामपा॒नो - (३८)

य॒ज्ञेन॑ कल्पतां व्या॒नो य॒ज्ञेन॑ कल्पतां चक्षु॑र्य॒ज्ञेन॑
कल्पता॑ꣳ श्रोत्रं॑ य॒ज्ञेन॑ कल्पतां मनो॑ य॒ज्ञेन॑ कल्पतां
वाग्य॒ज्ञेन॑ कल्पतामा॒त्मा य॒ज्ञेन॑ कल्पतां य॒ज्ञो य॒ज्ञेन॑
कल्पता॑ꣳ सुव॑र्दे॒वाꣳ अ॒गन्मा॒मृता॑ अभू॒म प्र॒जाप॑तेः प्र॒जा
अ॒भू॒म सम॑हं प्र॒जया॑ सं मया॑ प्र॒जा सम॑हꣳ रा॒यस्पोषे॑ण
सं मया॑ रा॒यस्पोषोऽन्ना॑य त्वाऽन्ना॒द्याय॑ त्वा वाजा॑य त्वा
वाज॑जित्यायै॑ त्वाऽमृ॑तमसि पुष्टि॑रसि प्र॒जन॑नमसि॥ (३९)

अ॒पा॒नो वाजा॑य नव॑ च॥ _____ [९]

वाज॑स्ये॒मं प्र॑स॒वः सु॑षुवे अ॒ग्रे सोम॑ꣳ राजा॑न॒मोष॑धीष्वप्सु।
ता अ॒स्मभ्यं॑ मधु॑मतीर्भवन्तु व॒यꣳ रा॒ष्ट्रे जा॑ग्रियाम पुरोहि॑ताः॥
वाज॑स्ये॒दं प्र॑स॒व आ ब॑भूवे॒मा च॒ विश्वा॒ भुव॑नानि स॒र्वतः॑।
स वि॒राजं॑ पर्येति प्र॒जान॑न् प्र॒जां पुष्टि॑ व॒र्धय॑मानो अ॒स्मे॥
वाज॑स्ये॒मां प्र॑स॒वः शि॑श्रिये दि॒वमि॒मा च॒ विश्वा॒ भुव॑नानि
स॒म्राट्। अदि॑त्सन्तं दापयतु प्र॒जान॑न् र॒यिं (४०)

च॑ नः॒ सर्व॑वीरां॒ नि य॑च्छतु॥ अ॒ग्रे अ॒च्छा व॑देह नः॒ प्रति॑
नः सु॒मना॑ भव। प्र॒णो य॑च्छ भुव॒स्पते॑ धन॒दा अ॑सि न॒स्त्वम्॥

प्र णो यच्छत्व॑र्यमा प्र भगुः प्र बृहस्पतिः॑। प्र देवाः प्रोत
सूनृता॑ प्र वाग्देवी ददातु नः॥ अर्यमणं॑ बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय
चोदय। वाचं॑ विष्णुं॑ सरस्वतीं॑ सवितारं॑ (४१)

च वाजिनम्॑॥ सोमं॑ राजानं॑ वरुणमग्निमन्वारभामहे।
आदित्यान् विष्णुं॑ सूर्यं ब्रह्माणं॑ च बृहस्पतिम्॑॥ देवस्य॑ त्वा
सवितुः प्रसवे॑ऽश्विनोर्बाहुभ्यां॑ पूष्णो हस्ताभ्यां॑ सरस्वत्यै
वाचो यन्तुर्यत्रेणाग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य॑
बृहस्पतेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि॥ (४२)

रयिं॑ सवितारं॑ षड्विंशच्च॑॥ [१०]

अग्निरेकाक्षरेण॑ वाचमुदजयदश्विनौ द्व्यक्षरेण॑ प्राणापाना-
वुदजयतां॑ विष्णुस्त्र्यक्षरेण॑ त्रील्लोकानुदजयत्सोमश्चतुरक्षरेण॑
चतुष्पदः॑ पशूनुदजयत् पूषा पञ्चाक्षरेण॑ पङ्क्तिमुदजयद्धाता॑
षडक्षरेण॑ षडृतूनुदजयन्मरुतः॑ सप्ताक्षरेण॑ सप्तपदां॑
शक्करीमुदजयन् बृहस्पतिरष्टाक्षरेण॑ गायत्रीमुदजयन्मित्रो
नवाक्षरेण॑ त्रिवृतं॑ स्तोममुदजय- (४३)

द्वरुणो दशाक्षरेण॑ विराजमुदजयदिन्द्र एकादशाक्षरेण॑
त्रिष्टुभमुदजयद् विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण॑ जगतीमुदजयन्

वसंवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशः स्तोममुदजयन् रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशः स्तोममुदजयन्नादित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशः स्तोममुदजयन्नदितिः षोडशाक्षरेण षोडशः स्तोममुदजयत् प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशः स्तोममुदजयत् ॥ (४४)

अजयत् षट्त्वारिंशच्च ॥ [११]

उपयामगृहीतोऽसि नृषदं त्वा द्रुषदं भुवनसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतोऽस्यप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वोपयामगृहीतोऽसि पृथिविषदं त्वाऽन्तरिक्षसदं नाकसदमिन्द्राय जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ ये ग्रहाः पञ्चजनीना येषां तिस्रः परमजाः। दैव्यः कोशः - (४५)

समुज्जितः। तेषां विशिप्रियाणामिषमूर्जः समग्रभीमेष ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ अपाः रसमुद्वयसः सूर्यरश्मिः समाभृतम्। अपाः रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तममेष ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ अया विष्ठा जनयन्कर्वराणि स हि

घृणि॑रु॒रुर्वरा॑य गा॒तुः। स प्र॒त्युदै॑द्ध॒रुणो॑ म॒ध्वो अ॒ग्रः॑ स्वा॒यां
यत्त॑नुवा॑ त॒नूमैर॑यत। उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि प्र॒जाप॑तये त्वा
जुष्टं॑ गृ॒ह्णाम्ये॒ष ते योनिः॑ प्र॒जाप॑तये त्वा॥ (४६)

कोशस्तनुवां त्रयोदश च॥ [१२]

अ॒न्वह॑ मा॒सा अ॒न्वि॒द्वना॒न्यन्वो॑ष॒धीर॑नु पर्व॒तासः॑।
अ॒न्वि॒न्द्रः॑ रोद॑सी वावशा॒ने अ॒न्वापो॑ अ॒जिहत॑ जाय॑मानम्॥
अनु॑ ते दा॒यि म॒ह इन्द्रि॑याय॒ स॒त्रा ते वि॒श्वम॑नु वृ॒त्रह॑त्यै।
अनु॑ क्ष॒त्रम॑नु स॒हो य॒ज॒त्रेन्द्र॑ दे॒वेभि॑रनु ते नृ॒षह्यै॑॥
इन्द्रा॑णीमा॒सु ना॑रि॒षु सु॒प॒त्नीम॒हम॑श्रवम्। न ह्य॑स्या अ॒परं
च॒न ज॒रसा॑ (४७)

मर॑ते॒ पतिः॑॥ नाहमिन्द्रा॑णि रा॒रण॒ सख्यु॑र्वृषाक॑पेर् ऋ॒ते।
यस्ये॒दम॑प्य॒ ह॒विः प्रि॒यं दे॒वेषु॑ गच्छ॑ति॥ यो जा॒त ए॒व प्र॑थ॒मो
मन॑स्वान् दे॒वो दे॒वान् क्र॑तु॒ना पर्य॑भूषत्। यस्य॑ शु॒ष्माद्रो॑द॒सी
अभ्य॑सेतां नृ॒म्णस्य॑ म॒हा स ज॑नास॒ इन्द्रः॑॥ आ ते॑ म॒ह
इन्द्रो॑त्यु॒ग्र स॑म॒न्यवो॑ यथ्स॒मर॑न्त॒ सेनाः॑। पता॑ति दि॒द्युन्न॑र्यस्य
बाहु॑वोर्मा ते (४८)

मनो विष्वद्वियग्विचारीत्॥ मा नो मर्धो॑रा भ॑रा द॒द्धि तन्नः॑

प्र दा॒शुषे॒ दात॑वे॒ भूरि॒ यत् ते॑। नव्ये॑ दे॒ष्णे श॒स्ते अ॒स्मिन् तं
उ॒क्थे प्र ब्र॑वाम व॒यमिन्द्र॑ स्तुवन्तः॥ आ तू भ॑र॒ माकि॑रे॒तत्
परि॑ष्ठाद्विद्वा हि त्वा वसु॑पतिं॒ वसू॑नाम्। इन्द्र॒ यत् ते माहि॑नं
द॒त्रम॒स्त्यस्म॒भ्यं तद्ध॑र्यश्च (४९)

प्र य॑न्धि॥ प्र॒दा॒तार॑ हवामह॒ इन्द्र॒मा ह॒विषा॑ व॒यम्। उ॒भा
हि ह॒स्ता वसु॑ना पृ॒णस्वाऽऽप्र॑ यच्छ॒ दक्षि॑णा॒दोत॑ स॒व्यात्॥
प्र॒दा॒ता व॒ज्री वृ॑षभस्तुरा॒षाढु॑ष्मी राजा॑ वृ॒त्रहा॑ सोम॒पावा॑।
अ॒स्मिन् य॒ज्ञे ब॒र्हिष्या॑ निषद्याथा॑ भव॒ यज॑मानाय॒ शं योः॥
इन्द्रः॑ सु॒त्रामा॒ स्ववा॒ अवो॑भिः सुमृ॒डीको॑ भवतु वि॒श्ववे॑दाः।
बा॒धतां॑ द्वे॒षो अ॒भयं॑ कृ॒णोतु॑ सु॒वीर्य॑स्य (५०)

पत॑यः स्याम॥ तस्य॑ व॒यं सु॑म॒तौ य॒ज्ञिय॑स्यापि॑ भ॒द्रे
सौम॑न॒से स्या॑म। स सु॒त्रामा॒ स्ववा॒ इन्द्रो॑ अ॒स्मे आ॒राचि॑द्वे॒षः
सनु॑तर्यु॒योतु॑॥ रे॒वती॑र्नः सध॒माद॑ इन्द्रे॑ सन्तु तु॒विवा॑जाः।
क्षु॒मन्तो॒ याभि॑र्मदे॒म॥ प्रो ष्व॑स्मै पुरो॒रथ॑मिन्द्रा॒य शू॒षम॑र्चत।
अ॒भीके॑ चिदु॒ लोक॑कृ॒त्सङ्गे॑ स॒मत्सु॑ वृ॒त्रहा॑। अ॒स्माकं॑ बोधि
चो॒दिता॑ नभ॒न्ताम॒न्यके॑षाम्। ज्या॒का अधि॑ धन्व॑सु॥ (५१)

॥ अष्टमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे अष्टमः प्रश्नः ॥

अनु॑मत्यै पुरो॒डाशं॑ म॒ष्टाकं॑ पालं॒ निर्व॑पति धेनु॒र्दक्षि॑णा॒ ये
प्र॒त्यश्चः॑ श॒म्याया॑ अव॒शीय॑न्ते॒ तन्नैर्ऋ॑तमेकं॒ कपालं॑ कृ॒ष्णं
वा॒सः कृ॒ष्णतू॑षं दक्षि॑णा॒ वीहि॑ स्वाहाऽऽहु॑तिं जुषा॒ण ए॒ष
ते॑ नि॒र्ऋते॑ भा॒गो भू॑ते ह॒विष्म॑त्यसि मु॒ञ्चेम॑म॒हंसः॑ स्वाहा॒
नमो॑ य इ॒दं च॑का॒राऽऽदि॑त्यं च॒रुं निर्व॑पति वरो॒ दक्षि॑णाऽ-
ऽग्रा॒वैष्ण॒वमे॑कादशकपालं॒ वाम॑नो व॒ही दक्षि॑णाऽग्री॒षोमी॑य-
(१)

मे॒काद॑शकपालं॒ हिर॑ण्यं दक्षि॑णै॒न्द्रमे॑कादशकपालमृष॒भो
व॒ही दक्षि॑णाऽऽग्रे॒यम॑ष्टाकं॒ पालमै॑न्द्रं दध्यृष॒भो व॒ही
दक्षि॑णैन्द्रा॒ग्रं द्वा॑दशकपालं॒ वैश्व॑दे॒वं च॒रुं प्र॑थम॒जो व॒त्सो
दक्षि॑णा सौ॒म्यः श्या॑माकं च॒रुं वा॒सो दक्षि॑णा॒ सर॑स्वत्यै
च॒रुः सर॑स्वते च॒रुं मि॑थुनौ गावौ दक्षि॑णा॥ (२)

अ॒ग्री॒षोमी॑यं चतु॒स्त्रिंशच्च॑॥ [१]

आ॒ग्रे॒यम॑ष्टाकं॒ पालं॒ निर्व॑पति सौ॒म्यं च॒रुः सा॑वि॒त्रं द्वा॑दश-
कपालं॒ सार॑स्व॒तं च॒रुं पौ॒ष्णं च॒रुं मा॑रु॒तः स॒प्तक॑पालं

वैश्वदेवीमामिक्षां द्यावापृथिव्यमेककपालम्॥ (३)

अग्नेयमष्टादश॥ [२]

ऐन्द्राग्रमेकादशकपालं मारुतीमामिक्षां वारुणीमामिक्षां
कायमेककपालं प्रधास्यान् हवामहे मरुतो यज्ञवाहसः
करम्भेण सजोषसः॥ मो षू णं इन्द्र पृथ्सु देवास्तु स्म ते
शुष्मिन्नवया। मही ह्यस्य मीढुषो यव्या। हविष्मतो मरुतो
वन्दते गीः॥ यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये।
यच्छूद्रे यदर्य एनश्चकृमा वयम्। यदेकस्याधि धर्मणि
तस्यावयजनमसि स्वाहा॥ अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा
मयोभुवा॥ देवेभ्यः कर्म कृत्वाऽस्तं प्रेतं सुदानवः॥ (४)

वयं यद् विश्वतिश्च॥ [३]

अग्नयेऽनीकवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति साकं
सूर्येणोद्यता मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यो मध्यन्दिने चरुं मरुद्भ्यो
गृहमेधिभ्यः सर्वासां दुग्धे सायं चरुं पूर्णां दर्वि परां पत
सुपूर्णां पुनरापत। वस्त्रेव वि क्रीणावहा इषमूर्जं शतक्रतो॥
देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे। निहारमिन्नि मे

हरा निहारं (५)

नि हरामि ते॥ मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः पुरोडाशः
सप्तकपालं निर्वपति साकः सूर्येणोद्यताग्नेयमष्टा-
कपालं निर्वपति सौम्यं चरुः सावित्रं द्वादशकपालः
सारस्वतं चरुं पौष्णं चरुमैन्द्राग्रमेकादशकपालमैन्द्रं चरुं
वैश्वकर्मणमेककपालम्॥ (६)

हरा निहारं त्रिंशच्च॥ [४]

सोमाय पितृमते पुरोडाशः षट्कपालं निर्वपति पितृभ्यो
बर्हिषद्भ्यो धानाः पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्योऽभिवाच्यायै दुग्धे
मन्थमेतत् ते तत् ये च त्वामन्वेतत् ते पितामह प्रपितामह
ये च त्वामन्वत्रं पितरो यथाभागं मन्दध्वः सुसुन्दशं त्वा
वयं मघवन् मन्दिषीमहि॥ प्र नूनं पूर्णवंन्धुरः स्तुतो यासि
वशाः अनु॥ योजा न्विन्द्र ते हरी॥ (७)

अक्षन्नमीमदन्त ह्यवं प्रिया अधूषत॥ अस्तोषत
स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती॥ योजा न्विन्द्र ते हरी॥
अक्षन् पितरोऽमीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरोऽमीमृजन्त
पितरः॥ परेत पितरः सोम्या गम्भीरैः पृथिभिः पूव्यैः॥ अथा

पितृन्सुविदत्रां॑ अपीत॑ यमेन॑ ये संध॒मादं॑ मद॑न्ति॥ मनो॒
न्वा हु॑वामहे नाराश॑सेन॒ स्तोमै॑न पित॒ृणां च॒ मन्म॑भिः॥
आ (८)

न॑ एतु॒ मनः॒ पुनः॒ ऋत्वे॒ दक्षा॑य जी॒वसे॑॥ ज्योक् च॒ सूर्यं॑
दृ॒शे॥ पुन॑र्नः पि॒तरो॒ मनो॒ ददा॑तु दै॒व्यो ज॑नः॥ जी॒वं ब्रा॑तः
सचे॑महि॥ यद॒न्तरि॑क्षं पृथि॒वीमु॑त द्यां यन्मा॒तरं॑ पि॒तरं॑ वा
जिहि॑सि॒म॥ अ॒ग्निर्मा॑ तस्मा॒देन॑सो गार्ह॑पत्यः प्र मु॑श्चतु
दुरि॒ता या॑नि च॒कृम॑ क॒रोतु॒ माम॑ने॒नस॑म्॥ (९)

हरी॒ मन्म॑भिरा चतु॑श्चत्वारि॑शच्च॥ [५]

प्र॒तिपू॒रुष॑मेकं॒कपाला॑न्निर्व॒पत्ये॑क॒मति॑रिक्तं॒ याव॑न्तो गृ॒ह्याः
स्मस्ते॑भ्यः क॒मंकरं॑ पशूना॑ शर्मा॑सि शर्म॑ यज॑मानस्य॒ शर्म॑ मे
यच्छै॑कं ए॒व रु॒द्रो न द्वि॑तीयाय॒ तस्थ॑ आ॒खुस्ते॑ रु॒द्र प॑शुस्तं
जु॒षस्वैष॑ ते॒ रु॒द्र भा॒गः स॒ह स्व॑स्राऽम्बि॒कया॒ तं जु॑षस्व
भे॒षजं॑ गवेऽश्वा॑य॒ पुरु॑षाय॒ भे॒षज॑मथो अ॒स्मभ्यं॑ भे॒षजः॑
सुभे॑षजं॒ (१०)

यथाऽस॑ति॥ सु॒गं मे॒षाय॑ मे॒ष्यां अवा॑म्ब रु॒द्रम॑दिम॒ह्यव॑ दे॒वं
त्र्य॑म्बकम्॥ यथा॑ नः॒ श्रेय॑सः॒ कर॑द्यथा॒ नो व॑स्य॑सः॒ कर॑द्यथा॒

नः पशुमत्तुः करद्वया नो व्यवसाययात्॥ त्र्यम्बकं यजामहे
सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्॥ उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मा-
ऽमृतात्॥ एष ते रुद्र भागस्तं जुषस्व तेनावसेन पुरो
मूर्जवतोऽतीह्यवततधन्वा पिनाकहस्तः कृत्तिवासाः॥ (११)

सुभेषजमिहि त्रीणि च॥ [६]

ऐन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं चरुमिन्द्राय शुनासीराय
पुरोडाशं द्वादशकपालं वायव्यं पयः सौर्यमेककपालं
द्वादशगवः सीरं दक्षिणाऽऽग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति रौद्रं
गावीधुकं चरुमैन्द्रं दधिं वारुणं यवमयं चरुं वहिनीं
धेनुर्दक्षिणा ये देवाः पुरःसदोऽग्निनेत्रा दक्षिणसदो यमनेत्राः
पश्चात्सदः सवितृनेत्रा उत्तरसदो वरुणनेत्रा उपरिषदो
बृहस्पतिनेत्रा रक्षोहणस्ते नः पान्तु ते नोऽवन्तु तेभ्यो (१२)

नमस्तेभ्यः स्वाहा समूढः रक्षः सन्दग्धः रक्ष इदमहः
रक्षोऽभि सं दहाम्यग्नये रक्षोघ्ने स्वाहा यमाय सवित्रे
वरुणाय बृहस्पतये दुवस्वते रक्षोघ्ने स्वाहा प्रष्टिवाही रथो
दक्षिणा देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
हस्ताभ्यां रक्षसो वधं जुहोमि हतः रक्षोऽवधिष्म रक्षो

यद्वस्ते तदक्षिणा॥ (१३)

तेभ्यः पञ्चचत्वारिंशच्च॥ [७]

धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपत्यनुमत्यै चरुः राकायै चरुः सिनीवाल्यै चरुं कुह्वै चरुं मिथुनौ गावौ दक्षिणाऽग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपत्यैन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं वैष्णवं त्रिकपालं वामनो वही दक्षिणाऽग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपतीन्द्रासोमीयमेकादशकपालः सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा सोमापौष्णं चरुं निर्वपत्यैन्द्रापौष्णं चरुं पौष्णं चरुः श्यामो दक्षिणा वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा वारुणं यवमयं चरुमश्वो दक्षिणा॥ (१४)

निरष्टौ च॥ [८]

बारुहस्पत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृहे शितिपृष्ठो दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालः राजन्यस्य गृह ऋषभो दक्षिणाऽऽदित्यं चरुं महिष्यै गृहे धेनुर्दक्षिणा नैर्ऋतं चरुं परिवृत्तयै गृहे कृष्णानां व्रीहीणां नखनिर्भिन्नं कृष्णा कूटा दक्षिणाऽऽग्नेयमृष्टाकपालः सेनान्यो गृहे हिरण्यं दक्षिणा

वारुणं दशकपालं सूतस्य गृहे महानिरष्टो दक्षिणा
मारुतं सप्तकपालं ग्राम्ण्यो गृहे पृश्निर्दक्षिणा सावित्रं
द्वादशकपालं (१५)

क्षत्तुर्गृह उपध्वस्तो दक्षिणाऽऽश्विनं द्विकपालं
सङ्गृहीतुर्गृहे संवात्यौ दक्षिणा पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे
श्यामो दक्षिणा रौद्रं गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे शबल
उद्गारो दक्षिणेन्द्राय सुत्राम्णो पुरोडाशमेकादशकपालं प्रति
निर्वपतीन्द्रायां होमुचेऽयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा
वृत्रं वध्यान्मैत्राबारहस्पत्यं भवति श्वेतायै श्वेतवध्सायै दुग्धे
स्वयम्मूर्ते स्वयम्मथित आज्य आश्वत्थे (१६)

पात्रे चतुःस्रक्तौ स्वयमवपन्नायै शाखायै कर्णांश्चा-
कर्णांश्च तण्डुलान् वि चिनुयाद्ये कर्णाः स पयसि
बारहस्पत्यो येऽकर्णाः स आज्ये मैत्रः स्वयं कृता
वेदिर्भवति स्वयन्दिनं बर्हिः स्वयं कृत इध्मः सैव श्वेता
श्वेतवध्सा दक्षिणा॥ (१७)

सावित्रं द्वादशकपालमाश्वत्थे त्रयस्त्रिंशच्च॥ [१]

अग्नये गृहपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति कृष्णानां

ब्रीहीणां॑ सोमाय॑ वनस्पतये॑ श्यामाकं॑ चरुं॑ संवित्रे
 सत्यप्रसवाय॑ पुरोडाशं॑ द्वादशकपालमाशूनां॑ ब्रीहीणां॑
 रुद्राय॑ पशुपतये॑ गावीधुकं॑ चरुं॑ बृहस्पतये॑ वाचस्पतये॑ नैवारं॑
 चरुमिन्द्राय॑ ज्येष्ठाय॑ पुरोडाशमेकादशकपालं॑ महाब्रीहीणां॑
 मित्राय॑ सत्यायाऽम्बानां॑ चरुं॑ वरुणाय॑ धर्मपतये॑ यवमयं॑
 चरुं॑ संविता त्वां॑ प्रसवानां॑ सुवतामग्निर्गृहपतीनां॑ सोमो
 वनस्पतीनां॑ रुद्रः पशूनां॑ (१८)

बृहस्पतिर्वाचामिन्द्रो॑ ज्येष्ठानां॑ मित्रः॑ सत्यानां॑ वरुणो॑
 धर्मपतीनां॑ ये देवा देवसुवः॑ स्थ त इममामुष्यायणमनमित्राय॑
 सुवध्वं॑ महते॑ क्षत्राय॑ महत॑ आधिपत्याय॑ महते॑ जानंराज्यायैष
 वो॑ भरता॑ राजा॑ सोमोऽस्माकं॑ ब्राह्मणानां॑ राजा॑ प्रति
 त्यन्नाम॑ राज्यम॑धायि॑ स्वां तनुवं॑ वरुणो॑ अशिश्रेच्छुचैर्मित्रस्य॑
 व्रत्या॑ अभूमाम॑न्महि॑ महत॑ ऋतस्य॑ नाम॑ सर्वे॑ व्राता॑
 वरुणस्याभूवन्वि॑ मित्र॑ एवैररातिमतारीदसूषुदन्त॑ यज्ञियां॑
 ऋतेन॑ व्यु॑ त्रितो॑ जरिमाणं॑ न आनङ् विष्णोः॑ क्रमोऽसि॑
 विष्णोः॑ क्रान्तम॑सि॑ विष्णोर्विक्रान्तम॑सि॑॥ (१९)

अ॒र्थे॒तः स्था॒ऽपां पति॑रसि॒ वृषा॑स्यूर्मिर्वृष॒सेनो॑ऽसि
 ब्रज॒क्षितः॑ स्थ म॒रुता॒मोजः॑ स्थ सूर्य॑वर्चसः स्थ सूर्य॑त्वचसः
 स्थ मा॒न्दाः स्थ वा॒शाः स्थ श॒क्र॑रीः स्थ वि॒श्वभृ॑तः स्थ
 जन॒भृ॑तः स्था॒ऽग्नेस्ते॑ज॒स्याः स्था॒ऽपामो॑षधीना॒५ रसः॑
 स्था॒ऽपो दे॒वीर्मधु॑मतीरगृह्ण॒न्नूर्ज॑स्वती राज॒सूया॑य चि॒ता॒नाः।
 याभि॑र्मि॒त्रावरु॑णाव॒भ्यषि॑ञ्चन् याभि॒रिन्द्र॑मन॒यन्न॑त्यरा॒तीः॥
 रा॒ष्ट्र॒दाः स्थ रा॒ष्ट्रं दत्त॑ स्वाहा॑ रा॒ष्ट्र॒दाः स्थ रा॒ष्ट्रम॑मुष्मै
 दत्त॥ (२०)

अत्येकादश च॥ _____ [११]

दे॒वी॒रापः॑ सं मधु॑मती॒र्मधु॑मतीभिः सृज्य॒ध्वं महि॑ वर्चः
 क्ष॒त्रिया॑य वन्वा॒ना अना॑धृष्टाः सीद॒तोर्ज॑स्वती॒र्महि॑ वर्चः
 क्ष॒त्रिया॑य दध॑ती॒रनि॑भृष्टमसि वा॒चो बन्धु॑स्तपो॒जाः सोम॑स्य
 दा॒त्रम॑सि शु॒क्रा वः शु॒क्रेणोत्पु॑नामि च॒न्द्राश्च॒न्द्रेणा॑मृता॒ अमृ॑तेन॒
 स्वाहा॑ राज॒सूया॑य चि॒ता॒नाः॥ स॒ध॒मादो॑ द्यु॒ग्निनी॒रूर्ज॑ ए॒ता
 अ॒नि॑भृष्टा अप॒स्युवो॑ वसा॒नः। प॒स्त्या॑सु च॒क्रे वरु॑णः
 स॒धस्थ॑म॒पा५ शिशु॑र्- (२१)

मातृ॑त॒मास्व॒न्तः॥ क्ष॒त्रस्यो॒ल्ब॑मसि क्ष॒त्रस्य॒ योनि॑र॒स्यावि॑न्नो
 अ॒ग्निर्गृ॑हप॒तिरा॑वि॒न्न इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वा॒ आवि॑न्नः पू॒षा वि॒श्ववे॑दा
 आवि॑न्नो मि॒त्रावरु॑णावृ॒तावृ॑धा॒वावि॑न्ने द्यावा॑पृथि॒वी धृ॑तव्र॒ते
 आवि॑न्ना दे॒व्यदि॑तिर्वि॒श्वरू॑प्यावि॒न्नोऽय॑म॒सावा॑मु॒ष्याय॑णो॒ऽस्यां
 वि॒श्वस्मिन् रा॒ष्ट्रे म॑ह॒ते क्ष॒त्राय॑ म॒ह॒त आधि॑पत्याय म॒ह॒ते
 जान॑राज्यायैष वो॑ भर॒ता राजा॒ सोमो॑ऽस्माकं ब्राह्म॒णाना॑ ५
 राजेन्द्र॑स्य (२२)

वज्रो॑ऽसि॒ वार्त्र॑घ्नस्त्वया॒ऽयं वृ॒त्रं वे॑ध्याच्छत्रु॒बाध॑नाः स्थ
 पा॒त मा॑ प्र॒त्यश्च॑ पा॒त मा॑ ति॒र्यश्च॑म॒न्वश्च॑ मा पा॒त दि॒ग्भ्यो
 मा॑ पा॒त वि॒श्वो॑भ्यो मा ना॒ष्ट्राभ्यः॑ पा॒त हि॒र॒ण्यव॑र्णावुषसा॑
 वि॒रोके॑ऽयः स्थू॒णावु॑दि॒तौ सूर्य॑स्याऽऽरो॑ह॒तं वरु॑ण मि॒त्रं गर्त॑
 तत॑श्चक्षाथामदि॒तिं दि॒तिं च॥ (२३)

शिशुरिन्द्रस्यैकचत्वारि५शच्च॥ [१२]

स॒मिध॒मा ति॑ष्ठ गाय॒त्री त्वा॒ छन्द॑सामवतु त्रि॒वृथ॑स्तोमो॑
 रथ॑न्तर॒ ५ सा॒माग्नि॑र्दे॒वता॒ ब्रह्म॒ द्रवि॑णमु॒ग्रामा ति॑ष्ठ त्रि॒ष्टुप् त्वा॒
 छन्द॑सामवतु पञ्चद॒शः स्तोमो॑ बृ॒ह॒थ्सामेन्द्रो॑ दे॒वता॑ क्ष॒त्रं द्रवि॑णं
 वि॒राज॒मा ति॑ष्ठ जग॑ती त्वा॒ छन्द॑सामवतु सप्तद॒शः स्तोमो॑

वैरूपः सामं मरुतो देवता विड्विणमुदीचीमा तिष्ठानुष्टुप्
त्वा (२४)

छन्दसामवत्वेकविंशः स्तोमो वैराजः सामं मित्रावरुणौ
देवता बलं द्रविणमूर्ध्वामा तिष्ठ पङ्क्तिस्त्वा छन्दसामवतु
त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ स्तोमौ शाक्ररैवते सामनी बृहस्पतिर्देवता
वर्चो द्रविणमीदृङ् चाँन्यादृङ् चैतादृङ् च प्रतिदृङ् च
मितश्च सम्मितश्च सभराः। शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च
सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्माश्च सत्यश्चर्तपाश्चा- (२५)

त्यःहाः। अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा
सरस्वत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये स्वाहेन्द्राय स्वाहा
घोषाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहाऽऽशाय स्वाहा भगाय स्वाहा
क्षेत्रस्य पतये स्वाहा पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहा दिवे
स्वाहा सूर्याय स्वाहा चन्द्रमसे स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाऽद्भ्यः
स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा
परिप्लवेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः स्वाहा॥ (२६)

अनुष्टुप्चर्तपाश्च सरीसृपेभ्यः स्वाहा॥ [१३]

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयादमृतमसि मृत्योर्मा

पाहि दि॒द्योन्मा॑ पा॒ह्यवै॑ष्टा द॒न्द॒शू॒का नि॒र॒स्तं न॒मु॒चेः शि॒रः॥
 सो॒मो रा॒जा व॒रु॒णो दे॒वा ध॑र्म॒सुव॑श्च॒ ये। ते ते॒ वाच॑ः सु॒वन्तां॑
 ते ते॒ प्रा॒णः सु॒वन्तां॑ ते ते॒ चक्षुः॑ सु॒वन्तां॑ ते ते॒ श्रोत्र॑ः
 सु॒वन्ता॑ः सोम॑स्य त्वा द्यु॒म्नेना॒भिषि॑श्चाम्य॒ग्ने- (२७)

स्तेज॑सा॒ सूर्य॑स्य॒ वर्च॑सेन्द्र॒स्येन्द्रि॑येण॒ मि॒त्राव॑रु॒णयोर्वी॑र्येण
 म॒रुता॑मोज॑सा क्ष॒त्राणां॑ क्ष॒त्रप॑तिर॒स्यति॑ दि॒वस्पा॑हि
 स॒माव॑वृ॒त्रन्न॑ध॒रागु॑दी॒चीर॑हि॒ बु॒ध्रिय॑मनु॒ स॒ञ्चर॑न्ती॒स्ताः
 पर्व॑तस्य वृष॒भस्य॑ पृ॒ष्ठे नाव॑श्चरन्ति स्व॒सिचं॑ इ॒या॒नाः॥ रु॒द्र
 यत्ते॒ क्रयी॑ परं॒ नाम॒ तस्मै॑ हु॒तम॑सि य॒मेष्ट॑मसि। प्र॒जाप॑ते॒ न
 त्वदे॒तान्य॑न्यो वि॒श्वा जा॒तानि॑ परि॒ ता ब॑भूव। यत्का॑मास्ते
 जुहु॑मस्तन्नो॑ अस्तु व॒यः स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम्॥ (२८)

अ॒ग्नेस्तेका॑दश च॥ ————— [१४]

इन्द्र॑स्य॒ वज्रो॑ऽसि॒ वार्त्र॑घ्न॒स्त्वया॑ऽयं वृ॒त्रं व॑ध्यान्मि॒त्राव॑रु॒ण-
 योस्त्वा प्र॑शा॒स्त्रोः प्र॒शिषा॑ युनज्मि य॒ज्ञस्य॑ यो॒गेन॑ वि॒ष्णोः
 क्रमो॑ऽसि॒ वि॒ष्णोः॑ क्रा॒न्तम॑सि॒ वि॒ष्णोर्वि॑क्रा॒न्तम॑सि म॒रुतां॑
 प्र॑स॒वे जै॑षमा॒प्तं म॒नः स॒म॒हमि॑न्द्रि॒येण॑ वी॒र्येण॑ प॒शूनां॑ म॒न्युर॑सि॒

तवेव मे मन्युर्भूयान्नमो मात्रे पृथिव्यै माऽहं मातरं पृथिवीं
हिंसिषं मा (२९)

मां माता पृथिवी हिंसीदियदस्यायुरस्यायुर्मे धेह्यूर्गस्यूजं
मे धेहि युङ्क्षि वर्चोऽसि वर्चो मयि धेह्यग्रये गृहपतये
स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहेन्द्रस्य बलाय स्वाहा
मरुतामोजसे स्वाहा हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता
वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वरसदृतसद्धोमसदब्जा गोजा
ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत्॥ (३०)

हिंसिषं मर्तजास्त्रीणि च॥ [१५]

मित्रोऽसि वरुणोऽसि समहं विश्वेदेवैः क्षत्रस्य नाभिरसि
क्षत्रस्य योनिरसि स्योनामा सीद सुषदामा सीद मा त्वां
हिंसीन्मा मां हिंसीन्निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यांस्वा
साम्राज्याय सुक्रतुर्ब्रह्मा(३)न् त्वं राजन् ब्रह्माऽसि सविता-
ऽसि सत्यसवो ब्रह्मा(३)न् त्वं राजन् ब्रह्माऽसीन्द्रोऽसि
सत्यौजा (३१)

ब्रह्मा(३)न् त्वं राजन् ब्रह्माऽसि मित्रोऽसि सुशेवो
ब्रह्मा(३)न् त्वं राजन् ब्रह्माऽसि वरुणोऽसि सत्यधर्मेन्द्रस्य

वज्रोऽसि वार्त्रघ्नस्तेन मे रध्य दिशोऽभ्ययं राजा-
 ऽभूत्सुश्लोकाँ(४) सुमङ्गलाँ(४) सत्यराजा(३)न्। अपां नम्रे
 स्वाहोर्जो नम्रे स्वाहाऽग्रये गृहपतये स्वाहा॥ (३२)

सत्योजाँश्चत्वारिंशच्च॥ [१६]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणा सारस्वतं चरुं
 वत्सतुरी दक्षिणा सावित्रं द्वादशकपालमुपध्वस्तो दक्षिणा
 पौष्णं चरुं श्यामो दक्षिणा बार्हस्पत्यं चरुं शितिपृष्ठो
 दक्षिणैन्द्रमेकादशकपालमृषभो दक्षिणा वारुणं दशकपालं
 महानिरष्टो दक्षिणा सौम्यं चरुं बभ्रुर्दक्षिणा त्वाष्ट्रमष्टाकपालं
 शुण्ठो दक्षिणा वैष्णवं त्रिकपालं वामनो दक्षिणा॥ (३३)

आग्नेयं द्विचत्वारिंशत्॥ [१७]

सद्यो दीक्षयन्ति सद्यः सोमं क्रीणन्ति पुण्डरिस्रजां
 प्र यच्छति दशभिर्वत्सतुरैः सोमं क्रीणाति दशपेयो
 भवति शतं ब्राह्मणाः पिबन्ति सप्तदशं स्तोत्रं भवति
 प्राकाशावध्वर्यवे ददाति स्रजमुद्गात्रे रुक्मं होत्रे-
 ऽश्वं प्रस्तोतृप्रतिहर्तृभ्यां द्वादश पष्ठौहीर्ब्रह्मणे वशां
 मैत्रावरुणायर्षभं ब्राह्मणाच्छुं सिने वासंसी नेष्टापोतृभ्यां

स्थूरिं यवाचितमच्छावाकायानुद्वाहमग्नीधे भार्गवो होता
भवति श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति वारवन्तीयमग्निष्टोमसामं
सारस्वतीरपो गृह्णाति॥ (३४)

वारवन्तीयं चत्वारि च॥ [१८]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति हिरण्यं दक्षिणैन्द्रमेका-
दशकपालमृषभो दक्षिणा वैश्वदेवं चरुं पिशङ्गीं पष्ठौही
दक्षिणा मैत्रावरुणीमामिक्षां वशा दक्षिणा बार्हस्पत्यं चरुं
शितिपृष्ठो दक्षिणाऽऽदित्यां मल्हं गर्भिणीमा लभते मारुतीं
पृश्निं पष्ठौहीमश्विभ्यां पूष्णे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति
सरस्वते सत्यवाचे चरुं सवित्रे सत्यप्रसवाय पुरोडाशं
द्वादशकपालं तिसृधन्वं शुष्कदृतिर्दक्षिणा॥ (३५)

आग्नेयं सप्तचत्वारिंशत्॥ [१९]

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुं सवित्रं
द्वादशकपालं बार्हस्पत्यं चरुं त्वाष्ट्रमष्टाकपालं वैश्वानरं
द्वादशकपालं दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणा सारस्वतं
चरुं निर्वपति पौष्णं चरुं मैत्रं चरुं वारुणं चरुं क्षैत्रपत्यं

च॒रुमा॑दि॒त्यं च॒रुमु॑त्त॒रो रथ॑वा॒हनवा॑हो दक्षि॑णा॥ (३६)

अ॒ग्नेयं चतु॑स्त्रिंशत्॥ [२०]

स्वा॒र्द्धीं त्वा॑ स्वा॒दुना॑ ती॒व्रां ती॒व्रेणा॑मृता॑म॒मृतेन॑ सृ॒जामि॑
स॒सोमे॑न॒ सोमो॑ऽस्य॒श्विभ्या॑ पच्य॒स्व सर॑स्वत्यै पच्य॒स्वेन्द्रा॑य
सु॒त्राम्णे॑ पच्य॒स्व पु॒नातु॑ ते परि॒स्रुत॑ः सोम॑ः सूर्य॑स्य
दुहि॑ता। वारे॑ण॒ शश्व॑ता॒ तना॑॥ वा॒युः पू॒तः प॒वित्रे॑ण
प्र॒त्यङ्ख॑सोमो॑ अति॑द्रुतः। इन्द्र॑स्य॒ युज्यः॑ सखा॑॥ कु॒विद॑ङ्ग
यव॑मन्तो॒ यव॑ चि॒द्यथा॑ दान्त्य॑नुपूर्वं वि॒यूय॑। इहे॑हैषां कृणुत॑
भो॒ज॒नानि॑ ये ब॒र्हिषो॑ नमो॑वृत्तिं न ज॒ग्मुः॥ आ॒श्विनं॑ धू॒म्रमा॑
ल॑भते सार॒स्वतं॑ मे॒षमै॑न्द्रमृ॒षभ॑मै॒न्द्रमे॑कादशकपालं॑ निर्वपति॑
सावि॑त्रं द्वा॒दश॑कपालं॑ वा॒रुणं॑ दश॑कपाल॑ः सोम॑प्रतीकाः
पि॒तर॑स्तृ॒ष्णुत॑ वड॑बा दक्षि॑णा॥ (३७)

भो॒ज॒नानि॑ षड्विंशतिश्च॥ [२१]

अ॒ग्नावि॑ष्णू म॒हि तद्वा॑ म॒हित्वं॑ वी॒तं घृ॒तस्य॑ गु॒ह्यानि॑ नाम॑।
दमे॑दमे स॒प्त रत्ना॑ दधा॑ना॒ प्रति॑ वां जि॒ह्वा घृ॒तमा॑ च॒र॒ण्येत्॥
अ॒ग्नावि॑ष्णू म॒हि धाम॑ प्रि॒यं वा॑ वी॒थो घृ॒तस्य॑ गु॒ह्या जुषा॑णा।

दमेदमे सुष्टुतीर्वावृधाना प्रति वां जिह्वा घृतमुच्चरण्येत्॥ प्र
णो देवी सरस्वती वाजैर्भिर्वाजिनीवती। धीनामवित्र्यवतु।
आ नो दिवो बृहतः (३८)

पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम्। हव देवी
जुंजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु॥ बृहस्पते
जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य। रास्व रत्नानि दाशुषे॥
एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः।
बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम्॥
बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद्दुमद्विभाति क्रतुमञ्जनेषु।
यद्दीदयच्छवस- (३९)

-र्तप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥ आ नो
मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्। मध्वा रजांसि सुक्रतू॥
प्र बाहवांसि सृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन।
आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा॥
अग्निं वः पूर्य गिरा देवमीडे वसूनाम्। सपर्यन्तः पुरुप्रियं
मित्रं न क्षेत्रसाधसम्॥ मक्षू देववतो रथः (४०)

शूरो वा पृथ्सु कासु चित्। देवानां य इन्मनो यजमान

इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्॥ न यजमान रिष्यसि न सुन्वान्
 न देवयो॥ असदत्र सुवीर्यमुत त्यदाश्वश्वेयम्॥ नकिष्टं
 कर्मणा नशन्न प्र योषन्न योषति॥ उप क्षरन्ति सिन्धवो
 मयोभुवं ईजानं च यक्ष्यमाणं च धेनवः। पृणन्तं च पपुंरिं
 च (४१)

श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः॥ सोमारुद्रा
 वि वृहत् विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश। आरे बांधेथां
 निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्रमुमुक्तमस्मत्॥ सोमारुद्रा
 युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम्। अव स्यतं
 मुञ्चतं यन्नो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत्॥ सोमापूषणा
 जनना रयीणां जनना दिवो जनना पृथिव्याः। जातौ विश्वस्य
 भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्॥ इमौ देवौ
 जायमानौ जुषन्तेमौ तमांसि गूहतामजुष्टा। आभ्यामिन्द्रः
 पक्वामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्त्रियांसु॥ (४२)

बृहत्ः शवसा रथः पपुंरिं च दिवो जनना पञ्चविंशतिश्च॥ [२२]

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>